

Stockholm 1898-1924

av Carl Almqvist

En barndomsberättelse

Carl Robert Johannes Almqvist (1898–1962)

När jag växte upp hade vi en "äldre" man i släkten som det pratades en del om och som ibland kom på besök. Vi kallade honom "farbror Carle". Han var mycket speciell och mycket barnkär. Han var min morfar Gustafs lillebror. Vi betraktade honom som gammalmodig, väldigt strikt och med annorlunda humor. Han skämtade med oss fast vi inte förstod riktigt vad han menade.

När Carl dog vid 60-års ålder fick min mamma och hennes syskon ära honom. Det han lämnade efter sig visade sig vara en riktig "skatt", bestående av: brev, tidningsurklipp album, berättelser m.m. som beskriver familjen Sven och Anna Almqvist med bekanta och släkt. Carl var mycket mån om sin släkt och sin bakgrund. De är tidsdokument från slutet av 1800-talet till omkring 1924 som ger oss en otroligt fin bild av vår bakgrund.

Två av berättelserna, de om hans barndom har jag nu skrivit av. Jag har inte ändrat något i dessa charmiga berättelser, bara kompletterat med foton och urklipp från "nätet". Carl skriver själv att han lagt till foton för att förhöja berättelserna, men de kopior av hans berättelser som jag arbetat med var i sådant skick att jag inte kunde kopiera hans foton, och jag har inte hittat originalen. Kopian täckte inte alltid hela sidorna varför jag inte alltid kunnat gissa mig till vad det stod, så där finns bara

Personer i berättelsen:

Familjen

- Pappa **Sven* Axel Ludvig Almqvist** (1855–1910) hovrättsråd och son till **Ludvig Theodor Almqvist och Eugenie Björkman**.
- Mamma **Anna* Maria Sophia f. Björkman** (1864–1924) dotter till **Axel Björkman och Ebba Björkenheim**
- System **Agnes** (1890–1901)
- Brodern **Lennart** (1889–1934), sedermera häradshövding i Bodens domsaga
- Brodern **Gustaf** (1892–1947), sedermera kyrkoherde i Gunnilbo och Irsta utanför Västerås
- Brodern **Daniel** (1895–1950), sedermera arkivarie vid Stockholms stadsarkiv
- System **Gerda** (1904–1957) gift Thålin och senare Hjärne

Släktingar:

- Knut Almqvist, Carls farbror. Bosatt på Janslunda Övre Selaön
- Arvid Rydén, kusin och son till Carls moster Thyra

Faddrar vid Carls dop

- **Jonas Magnus Alströmer**, en svensk diplomat och friherre. Alströmer var son till Johan Alströmer och Sigrid Björkenheim. Sigrid var syster med Carls mormor Ebba, och Jonas var alltså kusin med Carls mamma.
- Hovrättsrådet **Fredrik av Klinteberg**
- **Karl Henrik August Fries**, en svensk ungdomsledare. Fries blev filosofie doktor i Uppsala 1892, var sekreterare i KFUM i Stockholm, i *Förbundet mellan Sveriges KFUM* 1888–1921. Han var även en av stiftarna av Kristliga studentvärldsförbundet och dess ordförande 1895–1920, samt ordförande i Sveriges kristliga studentrörelse.
- **Fruarna Isabelle Faxe o. Bell Fries**, (båda födda Dickson den senare Karls Fries gemål)
- **Fröken Aline** (Nina Cronhielm), dotter till Charlotta Björkenheim dvs hon var kusin med Carls mamma. Barnboksförfattare och översättare.

Mitt livs historia

Carl Almqvist

*Mitt hjärtas allra käraste, den hittills okända,
tillägnas denna bok värdsamt av författaren.*

Mitt hjärtas allra käraste, den hittills okända, tillägnas denna bok värdsamt av författaren.

Mitt livs historia
hordfattat^o och i kronologisk följd
uppptecknad fr. o. m. Juli 1916.
Carl Almqvist Band I Åren 1898-1910

^o Detta gäller ej om barndomstiden, från vilken tid jag velat medtaga alla lyteliga och betecknande smådrag o. anekdoter.

Sid. Innehålls förteckning.

Ardelet I (Barndomen)

1-3	År 1898 (Kap I)
10-24	Återstående Villagats-perioden (Kap II & IV)
25-28	Våra sommarnöjen (Kap. III, V, Kap. XI sid. 75-83)
49	Två stora händelser på Villagatan (Kap. II)
47	Mitt skolgång I (II omedelbart i följd) (Kap. VI, VIII)
65	"Brummetidens" betydelse (Kap. IX)
71	Såsom redaktör och herfog av Lovöborg (Kap. X)
84	Stamningskurserna (Kap. XIA) och första tiden i Almqvistiska samrskolan (Kap. XII o.).
95	Solskenstiden på Nord Mälardstrand (Kap. XIII.)
112	Den 17:de December 1910. (Kap. XIV.)
125	Pappas eftermäle (Kap. XV.)

Förord.

Själv har jag velat veta något om min fars barndom och ungdom. När icke detta stod att få, annat än ytterligt knapphändigt, vill jag åtminstone sörja för att mina barn ej blir lottlösa i detta fall, samtidigt som verket blir till nytta och nöje för deras föräldrar.

Jag har sökt frångå den vanliga biografistilen genom att inflika lustiga anmärkningar här och var samt genom införandet av karaktäristiska, belysande detaljer. De talrika fotografierna sätta kronan på verket. / Carl

Avdelning I: Min barndom 1898

Kap.I: År 1898

Det var i numro 3 Villagatan på Östermalm i Svea rikes huvudstad, anno 1898 den 10 onde dagen i mars månad kl.1.30 ungefär, som jag såg dagens ljus för första gången, så gott det lät sig göra den gråkalla vårvinternatten.

Från denna enastående händelse har följande berättats för mig:

Alla tre bröderna låg till sängs vid den tiden i påssjuka, isolerade från yttervärlden. Då de en dag under sjukdomen fingo veta, att de fått ännu en broder, blevo de just inte glada, Lennart åtminstone resonerade nog som så, vad ska de tjäna till, vi är ju fyra redan förut!?

Den som sålunda utom föräldrarna uppvaktade mig å familjens vägnar var min lilla älskliga syster Agnes, som då var nära åtta år.

Mamma och Agnes hade väntat och hoppats på, att jag skulle vara en flicka, varför ett visst missnöje gjorde sig märkbart. Men den finkänsliga lilla Agnes sade: "Vi ska icke visa honom hur ledsna vi är!"

Pappa, som samma år blev hovrättsråd, sade: "För att vara pojke, så är han mycket söt".

Orsaken till att mitt kallnamn blev Carl har sin särskilda historia. Pappa, som älskade detta namn, hade föreslagit det vid vars och en av brödernas dop och fått avslag.

"Det är visst tvunget, att ett av mina barn döps till "Carl", utbrast Mamma, på tal om vad jag skulle heta," för att förr slutar väl inte pojkströmmen, vilket var riktigt, alltsedan hon lät mig heta Carl har pojkströmmen avstannat.

Vid dopet som förrättades av dåvarande docent och professor, Adolf Kolmodin fr. Uppsala någon dag i april var följande faddrar o gudmodrar (vilka i likhet med så många andra som fått samma förtroendeuppdrag, ej ihågkommit sitt gudbarn) nämligen:

Hovrättsrådet Fredrik av Klinteberg (Pappas ämbetsbroder),

D:r Carl Fries (liksom Pappa då medlem i K.F.U.M:s styrelse),

Fril. Jonas Alströmer junior, diplomat.

Fruarna Isabelle Faxe o. Bell Fries, (båda födda Dickson den senare Carls gemål),

Fröken Aline (Nina Cronhielm).

Min första sommar tillbragtes i Ronneby. På väg dit berättas det, väckte jag för första gången allmän uppståndelse, jag dinglade mellan kupéhyllorna i en hängmatta av omsorg för att ej en späd och outvecklad hjärna skulle skadas av stötar. Senare delen av samma sommar, bodde vi iborg i Södertälje liksom under hela följande sommar.

Renskrivet 2020 av Christina Iderbring, barnbarn till Carls bror Gustaf.

Kap.2

Återstående Villagatstiden I.

Inom en huvudstad är det ej gärna möjligt att tänka sig en trevligare bostad än vad Villagatan nr.3 var för oss. Det var ej anlagt såsom någon hyreskasern i övriga Stockholm, med deras brandgavlar, små instängda gårdar och stora höjd med små lägenheter: Nej detta hus omgives på tre sidor av sin gård, på den fjärde framsidan, av två stora asfaltbelagda altaner, avskilda genom ett litet plåttak över ingången, som man ganska lätt kunde krypa över. Den närmaste av altanerna (se foto) hörde till vår lägenhet. Under densamma bodde den arbetsamme och pålitlige portvakten Adolf Karlsson och dennes vänlige maka litet tillgjorda styvdotter, med vilken senare vi lekte någon gång.

Vår våning bestod av 8 rum samt ett litet hörnrum åt gatan (kabinettet*). I synnerhet var salongen ovanligt stor med sina 3 fönster, vid vilka en mängd krukväxter hade plats. Inuti gingo flera gånger, vilka gjorde det hela mer pittoreskt. Ovanför två av dem samt några garderober som i motsats t. övriga våningen hade lågt till tak, var ett mycket stort loft, ett utmärkt gömställe och en plats, varifrån man osedd kunde titta ned.

Ovanför oss bodde i hela övervåningen den Rettiska värdfamiljen Rettig. Fru Julia Rettig var särskilt vänlig mot mig. Så berättas det (och jag har ett svagt minne därav) att hon en gång mötte mig gråtande över att min ballong seglade bland molnen.

”Vilken färg hade ballongen?” – ”Blå-åhå” – ”Ja då lovar tant Rettig att ballongen skall finnas i taket när Carl har ätit middag!”. Jag tröstades och fann efter middagen en blå ballong i taket.

Sedan hånade bröderna mig förstås, då jag trodde att det var samma ballong som min.

Att bli bjuden till ”gubben och gumman Rettig” var något lycksaligt, men det hände knappt en gång om året. Då plockades det fram de bästa leksaker, sparade efter sönernas, Herbert o Nils barndom. En gång, sedan vi flyttat från Villagatan var mamma och jag på visit hos tant Rettig. Efter en stund tillsades jag gå fram till fönstret, emedan de båda damerna skulle tala om för mig olämpliga saker. Jag tittade och tittade på den välbekanta utsikten efter ett tag blev jag trött på att stå ensam där.

Men inte kunde jag gå till damerna, då jag blivit tillsagd att hålla mig borta. Och det förtroliga samtalet tycktes outtömligt. Jag ville alltså gå hem, och funderade på ett fint sätt att antyda denna önskan. Jag började känna mig hungrig och påpekade hungerns kraft på följande originella sätt: "Nej, Mamma, nu driver hungern mej hem!" Jag blev ytterligt förvånad då jag dessa ords verkan. Mamma såg vasst förebrående på mig. Tant Rettig ringde och efter några ögonblick hade jag en bricka framför mig med choklad, kex och franska päron.

Denna lilla händelse har blivit förd vidare, så att det blivit ett ordspråk i den Åkerhielska familjen, detta mitt yttrande.

En gång var jag med om ett av snöbollskrigen mellan bröderna och pojkarna Rettig på ena sidan och flera pojkar från närliggande gård vid Engelbrektsgatan, varvid det senare partiet segerrikt inträngde på vår gård och förjagade oss ända till altanerna på framsidan.

Under senare åren av vår Villagatstid inledde Pappa bekantskapen med den då ditflyttade grosshandlarfamiljen Franke, varefter Daniel och jag litet emellan sprungo över till "ettans" gård. Om dessa lekar är intet särskilt att berätta.

Kap.3: Våra Sommarnöjen I

Nu har jag gått händelserna litet i förväg för jag vill tala om vårt Stockholmsliv under min barndom i ett sammanhang. Men även om villastaden var aldrig så bra vintertid, så längtade vi dock till sommaren. Det är mycket lättare att skildra mina många minnen från våra sommarnöjen i rätt tidsföljd, emedan vi sällan bodde på ett sommarnöje mer än en sommar.

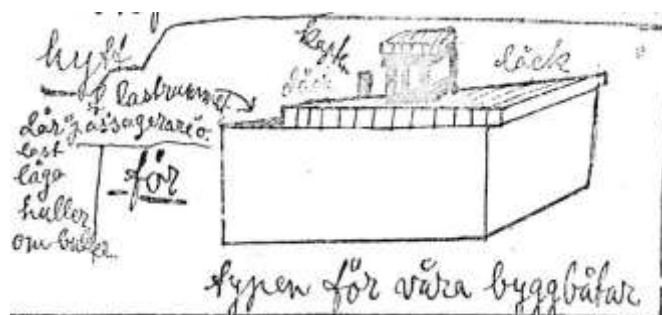
År 1900 hade vi sommarnöjet på Värmdö. Från följande sommar har jag det äldsta minne. Vi bodde då på Lindås i Södertälje. Det var min lilla syster Agnes, som förmedlade den lilla rörande händelsen och som alltsedan berättat detta minne från glömskan. Jag satt på gatan och gjorde sandkakor, då jag plötsligt fick syn på en ekorre. Genast fick jag lust att smeka det ånga svans. Stormförtjust ropade jag: "Ekorre, kom i mitt klänge!" Jag minns min missräkning då den hoppade iväg.

Kapitel IV Återstående Villagatstiden II

Då jag under samma rubrik i ett föregående stycke, trodde mig ha skildrat alla minnen från min lyckliga tid på Villagatan, misstog jag mig, dess bättre! Jag hade endast skildrat byggnaden med dess närmaste omgivningar och de minnen som uppstod därvid. Jag hade glömt flera idyller och kära minnen, några dubbelt kära emedan de handlade om min pappa, som jag tyckte så mycket om.

Kap 4.

Vid den tid då Agnes var som sjukast var jag nog lycklig att få en hjärtevän, Fröken Salomé Lindblom. Visst var mamma moderlig och vänlig och försvarade mig många gånger mot bröderne men hon kunde ej ägna sig helt åt mig som "Tant Tame", som kom att bli som en andra mor åt mig den tid hon var hos oss. Huru utmärkt passade ej hennes blida väsen att hos mig befästa ordning och vänlighet! Jag minnes, hur idylliskt det var, då man fick komma in i den stora ny städade barnkammaren en stund efter frukost. Där brann en stor brasa, som spred en behaglig värme. Innan Daniel började skolan, var han med och lekte och vanligen komma också våra kusiner Herbert och Karin Rydén (en tid regelbundet) några timmar om dagen och lekte. Karin dog emellertid redan 1910. Det roligaste var att leka "klantar" (vi tyckte ej alls om att jungfrurna sade "byggklappar eller byggklossar"). Än lekte vi båt än byggde vi byggnader och torn. En båt byggdes mycket enkelt på en vanlig klantlåda lade vi "halvlånga" som tak. På ena kortsidan var det en öppning till lastrummet och där ovanför var däck med kommandobrygga och styrhytt.

Ganska snarlika båtarna voro våra byggnader. Alltsedan jag själv byggde hus har jag velat ha en mycket liten övre våning med en stor veranda omkring (motsvarande "däcket" på bilden). Jag grupperade klantarna liksom allt annat, allt efter storlek i, Danielar, Ryssar och Carlar. Ett exempel härpå giver ett kort, som jag ännu har kvar "Bipappa och kattkarl komma här med varma hälsningar från Ca's Tant Tame". (Biet var naturligtvis litet förhållande till katten men såsom bi var det ovanligt stort). Roligt var också att köra "Bianka" en vitmålad trähäst utan medar.

En dag förklarade Daniel att "Bianka ä sjuk. Ja ä djurdoktorn" fortsatte han "och nu ska ja göra Bianka frisk igen" Varpå han ytterst viktig tog fram nubbe och hammare och bultade in många spikar i hästens rygg, till min förskräckelse. Men jag hade mycket nöje av Bianka på ensamma stunder och när vi foro till landet knöt jag om hästtacket och lade två sockerbitar på en stol intill dess nos; den skulle ju vara ensam hela sommaren!

Men innan leken och frukosten, så snart jag var färdigklädd, gick jag in till Pappa och fick vara där medan han klädde och rakade sig. Då brukade han gnola: "Vad tänker lilla Kalle då, som dansar på böljan blå" eller "Min fader var en ung soldat, den vackra -ste man fann". (Jag trodde förstås, på grund av melodien, att det var frågan om den vackra Stenman) eller "Ack, jag vet, jag vet, mången hemlighet", m. fl.

(på bilden Sven med dottern Gerda i knät)

Då Pappa var färdigklädd tog han mig på sitt knä vid skrivbordet och bad med allvar och innerlighet följande morgonbön: "I Jesu namn! Tack gode Gud för i natt! Välsigna och bevara Pappa, Mamma, Lennart, Gustaf, Daniel, Carl (och senare lilla Gerda), alla här hemma, alla våra kära, alla människor på jorden, hjälp alla sjuka och fattiga för Jesu skull! Amen! (Vanligen infasades "Hjälp Carl att bli en snäll pojke").

Den roligaste dagen på året var ju den 10: onde Mars. Då skulle jag, så snart jag blivit klädd, springa genom salen blundande in till Pappa och Mamma; detta var desto svårare som jag visste att födelsedagsbordet hade Mamma dukat där redan föregående kväll. Först sedan föräldrarna blivit färdiga, fick jag i deras närvaro ta födelsedagsbordet i betraktande. En gång var det ett väldigt paket med påskrift "från bröderna". Jag gjorde mig naturligtvis stora förväntningar och andades redan tacksamhet mot dem. Paketet var ovanligt väl inlagt. Först var det omslagspapper, så en stor kartong inbunden med flera varv snören, - min iver stegras jag sliter upp snörena, omslagspapper och askar omväxlande, i den innersta asken ligger bomull och i denna en papperstuss. Mina tacksamhetskänslor utbytas mot helt andra, och jag tittar istället på Pappas och Mammas gåvor. Till födelsedagen 1903 fick jag av Farmor en liten väderkvarn, som var så inrättad, att då man vevade på en vev vid sidan kom mjölnaren fram, fastsydd på ett gångmattsliknande band, som gick på rullar. Den blev en verklig favoritleksak för mig. (Eljest är det Mammas mångåriga erfarenhet, att det är de enkla leksakerna som slår an mest. Då får barnfantasiens fritt spelrum och det är det förnämsta för barnen).

Någon vecka senare såg jag Mamma sitta bekymrad och tänka vid telefonen. Jag antog genast, att det var fråga om vad, som skulle vara till middag, och utropade: "Ta pettar, de bir tå ba tå!" – Då omfamnade Mamma mig. (I själva verket gällde det att tillkalla en ny läkare till Farmors sjukbädd.) Samma dag, berättar Mamma, förde jag henne, sedan jag sagt "Pama attert" till salongen. Där, framför kakelugnen, låg Mammas lilla guldur med trasigt glas och lösa visare. Mamma säger "Jag blev, som så många andra gånger, avväpnad av din uppriktighet och kunde inte låta bli att ta dig i famn och kyssa dig".

Några dagar senare, då jag satt ensam i barnkammaren och "lekte klantar", kom Gustaf in storgråtande. Då jag frågade vad det var, svarade han: "Farmor är död".

Jag blev naturligtvis mycket nedstämd, men minnes, att jag inte kunde göra klart för mig vad som hänt Farmor.

En gång hörde jag strax före middagen ett välbekant plaskande från Pappas rum. Övertygad om, att det var Pappa som kommit hem och höll på att tvätta händerna, sprang jag glad dit in. Men fruktansvärd blev min förskräckelse då, istället för Pappa, en stor herre med mörka, väldiga mustascher, vände sig emot mig. Jag gav till ett rop av rädsla och sprang det fortaste jag kunde till Mamma ropande: "Mamma, mamma jej, Ca ä ädd, hör det finnt många pappor." "Den främmande" sade sedan till Mamma: "Här stod ja' och sa inte ett ord till honom, men han skrek, så snart han fick syn på mej". Detta var helt enkelt min egen farbror Knut på Janslunda, som nu under sin riksdagstid, hälsade på oss.

Jag tyckte sedan alltid, att han var märkvärdig, för han var den första jag såg med "varm" penna i mun". (Pappa hade nämligen alltid, ehuru han själv ej rökte, en låda finare cigarrer att bjuda sina vänner).

Det var kanske sedan den dagen, då jag upptäckte, att det fanns "många pappor" som jag hade mina egendomliga drömmar i halvvaket tillstånd, som återkommo nästan varje natt. Dessutom hade jag hämtat mina drömbilder från björnboken, - vilken tillika med vårakollosala illustrerade biblar (Gamla testamentet var så tungt, att man endast, så liten som man var, med största ansträngning kunde lyfta den) voro de böcker, som voro roliga att bläddra i, då barnkammaren städades och våra barnkammarböcker ej voro tillgängliga. – Jag drömde nämligen, att jag låg i min säng; men denna sprang väldigt fort, inte bara i vår våning utan ut på Villagatan och till Lill Jansskogen och till och med

på Janslunda. De figurer som jagade oss, mig och sängen nämligen, voro dels verkliga björnar, men de voro ju ganska klumpiga, så att sängen kunde springa fortare än dem, men vad värre var, dels människor absolut lika föräldrarna och syskonen.

Dels fanns det "den riktiga, snälla Mamma", dels fanns det flera björn-mammor och så var de allesammans.

De hade alla elaka, farliga gengångare, egentligen björnar, men i människohamn, med samma kläder, samma utseende som de verkliga. I våningen voro människohamnarna vanligast, men i skogen fanns det bara verkliga björnar.

Mest sprang sängen förstås i våningen. När förföljarna omringade oss, sjönk sängen endast genom golvet till nästa våning, precis likadan som vår, med samma möbler, samma människor. Där stod de och tittade uppåt, undrande vad det var som kom genom deras tak. Kanske var "den verkliga Mamma" där, som försvarade oss under jakten genom våningen. Sedan var det ingenting som hindrade att sängen åter sjönk genom golvet och kom till precis samma våning, likadana människor, samma möbler. Det var ett bra knep av sängen, för det dröjde alltid innan människorna i den nya våningen hunno samla sig kring oss. Ibland drömde jag, att sängen var i salen. De stora fönsterluckorna, som på dagen voro infällda, voro nu med hakar reglade för fönstren, så att rummet var kolsvart. Endast genom de smala springorna silade dagern in, så att det var så pass ljust, att jag kunde se att en mängd verkliga björnar lågo på golvet och andra tassade efter oss. Sängen hoppade upp på salsbordet men björn-Daniel höll på att få fatt i oss. Vi rusade då ut genom tamburen, ner för trappan, ut genom porten. "Bara inte till skogen" tänkte jag. Knappt hade jag sagt det för mig själv förrän vi befunno oss i Lill Jansskog. Där var det så glesa träd att till o. med sängen såg, att det stod en björn bakom varje träd. Vi vände då om, förföljda en bit på väg av en svärm tjutande björnar "Bara nu inte till Janslunda skogen, det hemskaste av allt" ropade jag. Knappt var detta gjort förrän sängen i ilande fartflög förbi Janslunda svinstia mot den täta ungsbogen mellan "Amerika" och "ox hagen", - björnarnas hemvist. Men då uppbjöd jag alla mina krafter till att ropa mig vaken. Det lyckades och jag låg i min säng, som stod alldeles stilla och blev snart lugn igen.

Men jag måste berätta om våra julminnen, de gladaste dagarna på året. Pappa och Mamma gingo in direkt till kabinettet och avlastade en mängd paket, med hemlighetsfulla leenden. Några dagar före julafton fick man stiga upp klockan 7. Pappa skulle tillsammans med sina söner gå ut för att köpa vår gran. Lite varstans stodo granar som säljarna höllo på att yxa till fötter åt. Det första granståndet sågo vi redan på Karlavägens esplanader nedanför Villagatan. Så se vi ett väldigt stånd vid övre Humlegården, vid Stureplan, utmed Humlegårdsgatan i Humlegården vid Norrmalmstorg och Nybroplan. När vi har kommit så långt, ha vi säkert fått tag i en gran. Pappa mäter höjden genom att sträcka upp sin käpp så högt han kan. Granarna variera mycket i pris, från smågranar att ha på bord till täta, jämna, höga för 12 kronor styck. Det senare tyckte emellertid t.o.m. Pappa var för mycket. Vanligen behövde vi betala 5–6 kronor för en vacker gran. Så köptes en liten åt jungfrurna (En jul, då Daniel låg på sitt håll i scharlakansfeber och Gustaf i mässling på sitt, köptes och kläddes 4 granar). Då jag följde Mamma på juluppköp fick jag vänta utanför leksaksaffärerna, Semla vid Jakobs torg och en på den smala slingrande Västerlånggatan. Detta bidrog att öka spänningen och julstämningen. Så följde julstök och julbak, granen kläddes och vår vackra Betlehems krubba med alla från dess tak nedhängande änglar, ställdes på ett av salsborden. Och naturligtvis räknade man dagarna till den stora högtidsdagen. Och så när julaftonen äntligen kom, hade man en så innerlig julstämning. Det var ej bara förväntan på allt gott och alla julklappar man skulle få, då hade jul ju ej varit förmer än födelsedagen. Nej, dels visste man, att julglädjen skulle räcka åt alla, även jungfrurna, och dels var ju alla så särskilt vänliga och glada den dagen. Det var något av den sällhet som Selma Lagerlöf beskriver i sin legend "Julnatten", då varken människor, djur eller döda ting kunna tillfoga någon något ont. Man hade julstämning när man vaknade, ja, redan då man dagen förut insomnade, kände man den lycksaliga känslan. Den dagen var det särskilt noga med att hälsa på inne hos Pappa och Mamma. På förmiddagen for hela familjen i hyrvagn ut till Lindhagens kulle till "Anas trädgård", som jag kallade Agnes grav. Denna smyckades med en lång grangirlang. Högtidligt allvar rådde därute, särskilt om det ringde i Solna gamla kyrka.

Sedan kom den mest tålamodsprövande stunden på året: tiden strax före och strax efter middagen denna dag. Ty i allmänhet hade man ju skrivit verser och lackat in sina julklappar förut. (i början med Mammans hjälp, men snart nog lärde man sig författa sina enkla rim själv.) De andra familjemedlemmarna däremot, hade fullt upp att göra.

Gustaf steg av hyrvagnen redan vid Norrtullsgatan för att uppvakta Pappas gamla, men pigga och skämtsamma Tant Julie Silverstolpe. ("Tant Schelippan" som fabror Ludvig kallar henne) en dam från anno 1830.

Föräldrarna skrevo en del glömda julhälsningar och averkade några besök. Dessutom gick Pappa den dagen och gav julpengar till dem av hans många skyddslingar, som ej fått dem i förskott. (så t.ex. t. portvakten Ohlsson Regeringsgatan 36.) Dessutom hade "de stora" sina flesta julklappar att skriva på och lägga in. Så kom middagen redan den med särskild stämning, då ju den jul efter jul bestod av samma slags läckerheter: Lutfisk m. bl.a. ryska ärtor, fågel m. allt upptänkligt "tillbehör", risgrynsgröt (som vi de senaste söndagarna undvikit att ha till frukost, för julmiddagens säregenhets skull) samt slutligen smör och sandbakelser med någon kompott. Sedan var det god tid att smälta maten och –

längta. Men vad skadade det. Den dag på året, då föräldrarna gjorde sitt bästa för att glädja sina barn, och det var sannerligen ej så lite det, kunde gärna få vara hur lång som helst. Man gick emellertid och lade sina små paket i den stora klädkorgen i salen, ditställd för julklapparnas skull. Mamma gick med ett vitt, nystruket förkläde och ordnade. Hon la en vit duk på salsbordet och ställde därpå Agnes porträtt, Pappas bibel, en Kristusbild och en vas med julblommor. Vidare satte Mamma fram alla godsaker, (konfekt, olika sorters nötter, russin, mm) och iordning gjorde tre assietter med jungfrurnas godsaker. Julklappsutdelningen, som vanligen sattes t. kl. 6, blev ju nästan undantagslöst fördröjd. Än voro jungfrurna ej färdiga med disken, än voro julklapparna ej färdiga. Till sist kom i alla fall den mest efterlängtade stunden. Pappa och Mamma satte sig vid salsbordet, jungfrurna och bröderna inkallades och klädkorgen blev överfylld. Så läste Pappa med sin klara, allvarligt högtidliga stämma julevangeliet och så sjöngs eller lästes en julpsalm. Sedan sköts julklappskorgen till Pappas fötter och han började ta upp och läsa. Ganska snart igenkände man författaren på hans verser. Var det högtidliga, ståtliga verser var det från Pappa. Var det åter långa verser, var det från någon av de båda äldsta bröderna, med den skillnaden, att Lennart skrev korrekta författarlister med små skämtsamma poänger, under det att Gustafs alltid voro humoristiska, ibland i rebusform. Alltid fick man allt vad man önskat sig och vanligen mera ändå.

Då jag blev litet äldre, önskade jag mig kungaporträtt, så att jag med tiden fick en hel liten samling. Man blev så bortskämd, att man blev besviken om något paket innehöll något praktiskt, t.ex. näsdukar e. dyl. "Det skulle man ju ha ändå" resonerade man. Jag minnes sålunda en jul på Villagatan då Gustaf blev så ond, då han fick ett par tofflor, att han i vredesmod slängde dem tvärs över rummet. Jungfrurna däremot fick endast praktiska saker, vanligen något dräkttyg av föräldrarna, olikfärgade tvålar av mig, almanackor av Daniel ("ack, ack en almanacka"), näsdukar av en tredje o.s.v. Efter julklappsutdelningen gingo vi in i salongen, efter att ha släkt gran (som vanligtvis varit tänd) och åto av de där framdukade godsakerna. Sedan var matlusten liten vid kvällen.

Följande morgon var det förstås mycket svårt att få upp ögonen vid 6-tiden då man väcktes för att i hyrvagn fara till Ersta kapell. Mången gång uteblev därför den sömnigaste. Inalles foro vi endast tre gånger till Ersta julotta under Pappas tid. Men när man väl kommit iväg, blev man belönad för sin möda. I Söders lantliga hus brunno ljus i fönstren och i kapellet funnos två stora granar fullsatta av ljus och förövrigt av bländande ljusrikedom. Man förstår, att denna sed hållit i sig, att fira ljusets fest i årets mörkaste tid, i glädjen över att dagen och ljuset från de dagarna började övervinna och besegra mörker och vidskepelse. - - -

Några dagar efter jul foro Pappa och de tre bröderna till farbror Ludvig på Algö, lämnande Mamma och mig kvar, men vi tröstade oss och hade trevligt ändå. På den tiden funnos inga isbrytande passagerarångare i Mälaren, utan de resande instuvades på någon bogserbåt med starkt skrov och stark maskin och de hade en långsam färd till Stallarholmen, där de hämtades av Farbrors slädar.

Lennart, Gustaf, Daniel, Carl och Gerda

Kap V Våra sommarnöjen II

(fr.o.m. år 1903)

Första delen av sommaren tillbragte vi å Fjällsäter nära Trondheim. Det var knappast någon utomlandsresa på den tiden, då Sverige ännu var i union med Norge. Från denna ganska långa resa minns jag endast, att jag, då pappa, som alltid var glad på resor och ville ta en promenad så snart tåget gjorde något uppehåll att tala om vid stationerna, stretade emot tills Pappa bejakat min fråga: "Tyller Pappa te tell?" Då, när Pappa påtagit sig ansvaret att hinna tillbaka innan tåget gick, blev jag lika ivrig som han, att få mig lite frisk luft och lokalisera mig på resp. plats, så mycket tågets uppehåll tillät.

Från Fjällsäter har jag mitt ljuvligaste minne: Det var söndag. Pappa läste predikan för oss. Jag satt i Tant Tomes knä och somnade. Då jag så vaknade, hade Pappa ännu ej slutat läsa. Visserligen förstod jag ej mycket av predikan, men kände mig denna stund så överväldigad av kärlek och välvilja, som omstrålade mig, att detta minne i all sin enkelhet skall bli ett av de dyrbaraste. I Fjällsäter tog Mamma flera fotografier: Ett från Grankullen, ett utsiktsberg i närheten, några med mig och en norsk man hållande en stor hund i halsbandet, jag och bröderna uppkrupna på en norsk kanon, Daniel och jag sittande i en "hästlös" vagn o.s.v. Jag var allas "gut" eller "dreng" där. En tant sa alltid, då vi promenerade i skogen: "Oh det är dejligt i skoven". Samma tant gav mig den stora boken Norske Gutter".

Senare delen av sommaren 1903 och därpå följande två somrar, samt några gånger senare kortare el. längre tid, har i senare fall åtm. jag bott på Janslunda, farbror Knuts egendom på Selaön, gränsade till farbror Ludvigs Algö. Jag har därför ansett man här bör införa en karta över trakten och beskriva noggrant.

Ö Överselö, Janslunda 3:1 år 1904. Huvudbyggnad vid Janslunda gård från norr 463 med torn som revs senare. Dåvarande ägare: Knut Fredrik Gerhard Almqvist.

Alla tre åren stod häst och vagnar jämte kusk (som dessutom ombesörjde vedhuggning o bärning samt vattenhämtning) till vår disposition. Farbror Knut bodde den tiden hos broder Ludvig på Algö, varför vi kom att bebo den slotts- el. kyrk liknande byggnaden ensamma.

Denna är dock ej fullt så stor som den verkar utifrån. Den består av 1) på nedre botten: kontor (m. egen utgång) förmak, salong (som var föräldrarnas sängkammare) stor sal m. 2 små rum innanför, (av vilka jag låg i det ena, det andra var jungfrukammare,) kök, skafferi och stort serveringsrum. 2) 1 tr. upp det stora rummet mitt fram (som nu är sängkammare) var det då alldeles 2 rum t. vänster, där bröderna (o en sommar deras informator) bodde, handkammare, 1 klädkammare med gång emellan samt hall som på n.b. tambur. På andra sidan hallen var den s.k. k... m trappa t köksfarstun samt 2 rum. 2 v., en vind, som sedermera tagits i anspråk t. en stor vattencistern, ett stort fyrkantigt rum m. 3 låga fönster åt alla 4 sidorna, (kallad torkvind)

Med nedfällbar stege t. högre upp belägna "våningar" (d.v.s. ett alldeles ointressant rum o. ett litet svårtillgängligt tornrum, från vilket man hade utsikt åt Lönnberga, Källstugan, Vittinge, Nybble, längst bort en flik av Mälaren som delade landet i Norr, Backen, Sandåsen o. Amerika.

Första sommaren hade vi en ung kraftig, hygglig karl som kusk, Ernst Eriksson, vilken p.g.a. exercisen ej kunde vara kvar här. Samma sommar hade vi en snabblöpande mörk häst. De båda följande somrarna var en liten men ganska hygglig och mycket arbetsam man. Det berättas, att jag, som ännu ej kunde säga hans namn kallade honom "fan". Han var kusk, stallpojke och vedkapare i 9 års tid sedan vår andra Janslunda sommar. När jag senare frågade honom vad han mindes från vår tid, sade han: "Ja, de ska ja säga, att häftigare barn än Carls bröder, har ja då aldri sett. De ilska opp för rakt ingenting, och springa om varan med käppar och annat i högsta hugg". Men han lyste upp i ett slags ironiskt leende, då han tillage: "Men inte förstod dom sej på å sköta en häst inte, En da, då ja var borte skulle dom ställa in å sela av hästen, å, ha, ha, ha, di hade spänt opp varenda rem i selen, så den låg i småbitar, när ja kom å ja fick ett faslitt göra att göra den i ordning, förstås" - - -

Det var den gamla, skygga fuxen "Fingal" vi hade de båda senare somrarna. Han kunde skygga vid åsynen av en mjölkflaska, som han ej sett förut på platsen., för en pappersslapps på en telefonstolpe, ja ibland kunde hans skyggingar endast förklaras av susningarna i telefonstolparna el. blommornas vajande. Men i regnväder sprang han själv i hjulspårens vattenpölar, för att hålla vagnen så ren som möjligt. Denna finess förstod ej Mamma av sig själv. Hon sade: "Ja kunde inte begripa vad som kom åt hästen, som inte höll sig mitt på vägen, å när jag drog honom mitt på vägen, var han strax tillbaka vid väggkanten. - Ja nog hade stället stora fördelar, när man fick ha det så mycket för sig själv, men jag var för liten för att njuta av dem alla.

Sålunda fick jag endast, då vi åkte, hålla i piskan och t.o.m. detta hände ibland. Den stora trädgårdens bästa tid, fruktmånaden September, gingo vi alldeles miste om, då vi inflyttade i slutet av Augusti. Emellertid var det här, jag hade mina första land. Föräldrarna insågo, att man borde ha någon nyttig sysselsättning under somrarna och gävo oss sådana mot "hederlig ersättning", sålunda uppmuntrande såväl arbetsamhet och sparsamhet. Det som vi voro mest intresserade av, var ju givetvis trädgårdsskötsel, då vi fingo avyttra våra alster i köket till högsta torgpris, ibland högre än detta. När man blev äldre kunde behållningen gå till bortåt 10 kr per sommar, (detta blev dock endast f. mig fallet de båda Kanaan-somrarna, då vi hade mycket stora land) Men annars fingo vi, där sådant behövdes, hämta ved, vatten, post, etc. Vedbärningsförtroendet var sålunda under många somrar innehavt av mig.

Men ett skräckminne har jag dock från Janslunda, så ohyggligt, att dess följder verkat menligt på mig årtal därefter. Det var en mycket het sommar dag. En sådan var det ej bra att bo på Janslunda, ty närmaste vägen till badstället var: i de stekheta gårderna, upp genom skogen mellan Oxhagen o. Amerika och, sedan man kommit till stranden, måste man, för att få bra sandbotten, ro ut t. den närmaste holmen (se kartan). Här var det det hände. Jag ville icke doppa mig ordentligt, utan stod och plaskade med fötterna vid stranden. Då, en dag då Pappa inte var med, tog Lennart mig under armarna och släpade ut mig så långt han kunde, ty han kunde ännu ej simma då, och överlät mig åt en nybliven student Strömbäck, informator åt bröderna, som tog samma hårda grepp om mig drog mig så långt ut, att jag ej kände botten, och gjorde en lång dykning med mig. Dessa sekunder voro oändligt långa för mig, som på samma gång var ond och så rädd att jag under de tretton år som förflutit sedan dess aldrig känt sådan fasa. Då jag äntligen kom upp, efter att ha fått kallsupar både genom näsa och mun, var jag så uppskrämd att jag ej på timtal kunde få fram ett förståeligt ord för gråt och snyftningar och stamning. Förut var denna hos mig knappt ej värre än den Daniel hade vid samma ålder och snart övervann. Från denna dag blev den en svårighet, som först efter 6 år minskades och aldrig helt kommer att släppa mig. Det drog om att förlåta de båda ynglingarna deras lumpna övning missbruka mångdubbla krafter på en 5-6 åring som ej gjort dem det minsta förnär!

Kap. 5

Men jag måste omnämna en annan episod, av betydligt mera behaglig karaktär, antydande en familjetilldragelse, som skall avhandlas i nästa kapitel, och som haft en stor betydelse i mitt liv.

Det var andra sommaren på Janslunda – år 1904-. Mamma och Olga Sjöberg, familjens och sedermera även kungahusets gamla sköterska, sutto på gårdsplanen och sydde mkt. små kläder. Frågväs, som barn i allmänhet, frågade jag, vad dessa skulle bli. ”Det ska ett litet fattigt barn få, som inte har en tråd på kroppen”, ”Men, Mamma”, sade jag, som visserligen var van vid, att man gav kläder åt fattiga, men tyckte detta fall ändå var mystiskt. ”Hur blir de, när man öppnar dönn, då?” Jag tänkte väl som så, ehuru jag ej gjorde det fullt klart för mig, att då barnet var så fattigt, att föräldrarna ej hade råd att kläda det, barnet bodde i en enrumslägenhet, och undrade, hur det gick med det nakna barnet, då farstu dörren öppnades och kylan kom in. Ungefär en månad efter nyss gjorda samtal fick jag slutligen besked på, vem kläderna skulle tillhöra, men då hade jag för länge sedan glömt bort historien om ”det fattiga barnet”.

Kap.6

Två stora händelser på Villagatan.

Den 26 Augusti vid 9:tiden ringde det i Janslunda ”allmänna telefon”, ”Ja, nu kan jag tala om, att den lilla flickan har kommit” ljöd Olgas välbekanta stämma. Hos oss bröder väckte budskapet just ej någon glädje. Vi hade ej tänkt oss möjligheten att få ”tillökning i familjen” och hade ej alls något behov av en syster. Men detta hindrade ju ej att man blev nyfiken och ville beskåda sitt nya ”syskon”. Hos Pappa däremot väckte budskapet livlig glädje, han hade just önskat sig en dotter i ersättning för den fina, älskliga Agnes. Redan samma dag reste Pappa och Lennart till Stallarholmen, där de vidarebefodrades av ”Vesterås”, Mälarens snabbaste ångare på den tiden. Det var sannerligen ej för sin nyfödda systems skull, Lennart gjorde denna resa, utan orsaken var att han, så som nybliven gymnasist skulle till skolan för s.k. militärövning, som på den tiden voro helt skilda från ordinarie skolarbetet. Hans omdöme om den nyfödda som alltså var den första beskrivning de tre bröderna fick av systemen var ”Hon ser ut som en kalvstek”. (Liksom han, då han såg mig först liknat mig vid en eskimå). Till dopet, som ägde rum någon dag i September, gjordes stora förberedelser. Stora bord av mahogny tillkommo i salongen, stolar omkläddes och Mamma, Daniel och jag for i hederlig hästdroska till Bergianska trädgården, där droskan fullastades med blommor och palmer till salongens prydnad. Detta var ju det första dop jag sett. Jag minnes hur förvånad jag blev då jag hörde att prästen () ej sade: jag döper dig till Gerda ...etc. Sedemera fick jag lära mig, att namngivningen ej borde vara huvudsaken vid dopet. Mina intryck av den nyfödda kan jag sammanfatta ungefär så här: En mycket liten varelse, med jämförelsevis stora öron (något, som jag sedemera iakttagit på flera babies) rödflammig helt och hållet med en stor röd ”måne” på hjässan, som omkransades av en gles ganska mörk stripig hårväxt, men på vid gavel, (utstötande tjustötar i oändlighet) med rinnande tårar. Var mun stängd någon gång, fastän hon var vaken, omknepte den med smackande läte vänstra pek o långfingrarna, en osed under vars utförande hon blivit fotograferad med Pappa, och som hon bibehöll så som tröstemedel tre- fyra år framåt. Jag utgick från, att varelsen ingenting kunde. Därför utbrast jag en dag förvånad: ”Hon kan gäspla!”

II.

Dagen före Pappas 50-årsdag frågade jag honom vad han önskade sig av mig till dess. ”Jag önskar, att du ska bli en snäll gosse”, svarade han vänligt. ”Ja-a då” svarade jag utan betänkanke, ”men önskar inte Pappa sej något ”ordentligt”?” (Med andra ord menade jag något konkret.)

- ”Nej, min lilla gosse, det är det som du kan ge mig”, svarade Pappa med bestämt uttryck. Hur dyrbart, men på samma gång ansvarsfullt, är icke detta minne, en faders vädjan och ett – låt vara tanklöst givet svar på att välja pliktens och rättrådighetens väg.

Halvsekelsdagens morgon, blev jag det enda vittnet till den hyllningen, den deputationen från K.F.U.M ägnade Pappa. Föreningens sekreterare D:r K. Fries, (min fadder) höll ett kort tal, vari han tackade Jubilaren för mångårigt arbete i föreningens tjänst, han hade 1897 varit hela styrelsens ordförande samt åren 1899–1910 finanskommitténs ordförande, därefter överlämnades ett vackert inramat bibelcitat: ”Min nåd skall icke vika från dig”, varefter den enkla akten avslutades, sedan Pappa framfört sitt tack. Litet senare lyckönskade Mamma med ”lillan” på armen. Den senare skulle också gratulera. En nejlika sattes i den späda handen, men då Pappa skulle mottaga den tilltänkta gåvan, uppstämades ett förfärat tjut och Pappa lät naturligtvis nejlikan kvarsitta i den hårt omslutande handen.

Senare gavs stor middag och för dem, som ej på grund av utrymmesbrist, kunnat bli bjudna till denna, supé med ”gående bord”. Vid denna och övriga stora middagar fingo vi äta i barnkammaren. Men idag behövde Lennart ej, som annars vid dylika tillfällen, lyssna i nyckelhålet, ty han var den enda av sönerna som fått plats vid stora bordet. Till kvällen fingo vi däremot komma alla, till vår förtjusning. Särskilt minnes jag, att Gustafs uppträdande väckte allmän förundran, ty han hade kvällen förut yrat i hög feber. Som minne av dagen fick Pappa bl.a. en silverbägare, fylld med liljekonvaljer, av sina tacksamma syskon.

Lina, Robert, Ludvig och Knut

Kap VII

Min Skolgång I (kurs ..)

I Januari 1905 började jag en liten privat nybörjarkurs bestående av 5 elever och under den vänliga lilla Frökens befäl. Hon hade innan hon gifte sig hetat Rydmark och varit lärarinna i Brummerska skolan, där hon bl.a. undervisat Lennart. Sedan den tiden kände föräldrarna henne såsom en idealisk lärarinna: lugn men bestämd, välvillig, med stor undervisnings- och även uppfostringskicklighet, enkel och okonstlad. Samtliga mina kamrater voro adliga. De voro: Johan Ankarcrona, (då mycket barnslig, son till sedermera Kommendören Th. Ankarcrona), Arvid Hammarsköld (son t. sedermera överstelöjtnant Ludv. Hammarsköld), Carl Lagercrantz (son till häradshövdingen o. stadsfullm.) och min sysling Kell Åkerhielm (son t. sedermera kommendören). Hammarsköld var min särskilda vän, sedan har han blivit "nådig" mot mig (jag är ju ej adlig!) samt även Lagercrantz, ehuru den vänskapen och förståelsen oss emellan stärkts med åren. Kell Åkerhielm hunno vi ej lära känna riktigt, ty han flyttade ned t. Karlskrona redan efter en termin. Hans plats intogs då av Lagercrantz släkting, Erik Kempe. Han var den gladaste och skämtsammaste av oss, till en påsk, då modern dog, efter den händelsen blev han allvarlig, nästan vemodig, han var ovanligt vänlig och sympatisk, ehuru han var så bortskämd, att han hade alla upptänkliga leksaker (bl.a. en reliefkarta, där Europas bergskedjor voro upphöjningarna, och landområdena fördjupningar.

Redan då hade man något av den samlarmani som är så vanlig hos småpojkar i synnerhet. Hammarsköld gav mig "frimärksdubletter" och lärde mig förvara dem i små byråer, bestående av sammanklistrade tändsticksaskar, varje låda innehållande ett lands frimärken.

Undervisningen var enkel och praktisk. Vi läste turvis i hemmen två veckor i vart hem. Respektive salsbord tjänade såväl t. kateder som till gemensamma pulpet. Vid denna satt Fru Hollstrand och rättade våra skriv- och räkneböcker, då sådana användes, under rasten, medan vi lekte omkring bostaden. Första termin var skolgången särskilt lindrig då gick vi nämligen endast tre ggr. i veckan mellan 10 och 12. Påföljande år läste vi samma tider men alla vardagar. Snart skulle det bestämmas, om vi skulle ta första eller andra förberedande på 1 ½ eller 2 ½ år. Samtliga föräldrar utom Fru Ankarcrona röstade för det senare förslaget. På grund av denna kloka åtgärd berodde det att vi läste förberedande klasserna med större lätthet men också på ett halvt år längre än skolbarnen. Vi följde "Brummerska" skolans kurser; jag minns, hur stolt man kände sig då Fru Hollstrand ibland förkunnade, att vår provräkning givits i "Brummer".

Under mina första skolår började jag alltså så sent, att jag kunde följa med Pappa på hans morgonpromenad före frukosten, kvarten före 9. Jag var riktigt stolt, att Pappa och jag började kl. 10. Vanligen träffade Pappa på dessa promenader en bit in på Lill Jansskogens vägar andra morgonpromenerande herrar, bl.a. "Kattfarbror" d.v.s. Kanslirådet Bäcklin, som gav mig ett kort av sin favoritkatt. Tio år senare skulle jag återträffa honom (se II sid..!)

Andra året kunde Gerda, då klassen var hos oss med nöjaktig tystnad åhöra en lektion. Efter denna ville hon visa Fru Hollstarnd sin välvilja: I det hon gav "Frollstran" sin gamla hink och spade, sade hon förklarande: "Äda hått ny hink å pade. Vatedo"

Möblerna från det Almqvistska hemmet, här i Gustafs hem i Norberg

Min skolgång II

I "Brummer" (1907-08) Kap VIII

I mitten av maj 1907 ägde höstens inträdesprövning till 3:dje året förberedande i Brummerska skolan rum, i närvaro av mammorna och Fru Hollstrand, vars gärning då visade sig vara en god förberednad.

Skolan är belägen Brunkebergsgatan vid Johannesgatan, mitt emot Johannes, vars kyrkogård var vår lekplats. Det var då en ordentlig ordning, sträng flit. Här hade mina fyra år äldre syskon gått, vilket ytterligare ökade min aktning och respekt för skolan. Kurserna voro så svåra att Daniel erkände, att
Renskrivet 2020 av Christina Iderbring, barnbarn till Carls bror Gustaf.

då lärarna erfor att pojkarna voro "Brunnare", och de ej ville ta examen i "Norra Latin" blevo så hårt prövade som övriga inträdessökande, och att före termin i andra klass nästan uteslutande av en repetition av vad som lästs i första klass i Brummer. Genast på hösten märkte alla hur mycket mer vi hade att göra än förut. Två nya läroämnen: geografi och kristendom; Förutom övningsämnen teckning, gymnastik o slöjd; hel arbetsdag hela veckan utom lördag, då vi slutade kl 1; många lärarinnor, de flesta mycket stränga och en mängd nya kamrater. Det var sannerligen ej litet att sätta sig in i.

Kamraterna voro ovanligt hyggliga, men det kändes i alla fall gott att vid inträdet umgås med sina gamla vänner – kurskamraterna. Vi inkommo i avdelningen D, som förestods av Frk Elsa Wahlberg, näst slöjdfroken Rodhe den strängaste. Vi hade henne i svenska och geografi. I rättskrivningen fingo vi icke stryka över något, som vi märkte vara orätt, icke fråga om något, icke hålla pennan och boken annat än på föreskrivet sätt, etc. I geografi hade vi en mycket dryg kurs: Sverige fysiskt o. politiskt, dessutom bortåt hundra bilder att uppklistra med en "kokt, kall, skalad potatis". Allt detta var ej litet för outvecklade hjärnor och tog mycken tid och förorsakade mig en och annan bakläxa, något som ansågs som en oerhörd skam.

Slöjdsalen, bilden tagen något senare.

Förutom geografien var huvudämnet i tredje förberedande kristendomen. I det ämnet hade vi fröken Moll, som, i motsats till de flesta andra lärarinnor, var blid och vänlig. Hon började och slutade varje lektion med en psalmvers. Hennes lektioner kan betraktas såsom söndagsskoleundervisning, men där fanns en innerlighet och en andlighet som gjorde djupt intryck. Vem vet, om denna enkla, allvarliga och fromma undervisning var den bästa i detta ämne och för oss. På mig åtminstone kunde ej någon undervisning ha gjort starkare och varaktigare intryck än fröken Molls.

Men låt oss taga några exempel såsom upprätthållandet av disciplin och ordning. Då lärarinnan ringde i en liten klocka vid rastens slut, sprungo alla och ställde upp avdelningsvis framför henne. Var och en hade sin plats, men ofta förekom knuffningar och bråk. Då hov lärarinnan upp sin röst och sade: "Leonard, aldrig kunde ja tro att Leonard skulle bråka i ledet. Kom genast hit, så får Leonard stå bredvid mig och skämmas, medan alla andra marscherar in!" Men ännu värre straff förekomma än att stå bredvid och skämmas för ännu svårare förbrytelser. Jag minns en lektion för fröken Wahlberg, då man fick höra mitt under lektion en svag, halvt tvekanande knackning och in kom en storsnyftande pojke: "Frö-ö-ö-ken sah-a att ja sku-u-lle stå å-åh skä-ä-äma-as här, bu-u-uh!" "Ja de va just rätt åt dej, som aldrig kan vara ordentlig!" snäste fröken W. Jag minnes en dylik visit av samme unge man under en kristendomslektion, då fröken Moll yttrade: "Stackars gosse!"

Hade man respekt för alla lärarinnor, vad hade man icke för den som stod över lärarinnorna och hela skolan, doktorinnan Eugenie Brunner/ Steimertz. Ehuru så gammal, att ingen av oss kunde göra oss begrepp därom, gick hon och vördnadsbjudande, med sitt milda, villiga leende och en vit spetsmössa, omkring i sin skola.

Eugenie Brunner.
Fotograf.

Tänk att inneha skolans högsta makt och myndighet och aldrig vara ond eller ens ledsen, alltid med sitt stilla vänliga uppträdande! Men så har heller ingen människa näst komma efter att jag någonsin haft sådan vörnad och respekt för, ja, jag ansåg henne nog vara medlare mellan Gud och människor. Det var "Doktorinnan" som höll morgonbön för tredje förberedandes och förde in gossar i ett dubbelklassrum m. skynke emellan (ty flickklasserna uppfoga bönsalen). Dessa voro enkla och högtidliga och bestod i psalmsång och bibelläsning, varvid doktorinnan utdelade frågor, och små betraktelser henne själv.

Det värsta i skolan var proven. Där var det dubbel lärarinnevak, de barska och stränga fröknarna Rodhe o. G Rupert. Granskade den ena ens arbete, ropade hon tvärs över salen till sin kollega: "Kan du tänka dig, att Carl Almqvist har sågat över linjen, fastän jag sa åt honom att låta bli det. Å de inte förskräckligt!" Naturligtvis fick hon medhåll och så stod man där mellan två eldar. Om fröken Rodhe hade min uppskrämda barnfantasi föreställt sig, att om hon fick göra vad hon ville med mig, skulle hon ta ned en såg och såga mitt huvud itu.

En gång, när vi sutto och väntade på en slöjdlektion, undslapp det mig: "Nu ska vi pinas av dom rysliga slöjdfrokarna igen". Strax därpå fingo vi tillsägelse att gå till slöjdsalen. Innan slöjdlektionens början skulle vi formera våra pennor där. Emellertid hade jag några fel att skriva om eller göra iordning i min pulpet e. dyl. Alltnog innan jag kom iväg från klassrummet kommo flera av kamraterna tillbaka för att lägga sina formerade pennor i pulpeterna. Då sa Torsten Sahlin, en mkt. hygglig pojke: "Ja, nu har vi talat om för slöjdfrokarna va du sa, å akta dej för de blev onda på dej!". Blodet stelnade i mig och skräckkänslan utbröt sig mot verkligt in...., varför jag ansåg mig fullt berättigad att utan vidare gå hem. Följande dag då lektionen före frukosten voro slut, sade fröken Wahlberg att alla utom jag fingo gå, emedan jag hade fel att skriva om. Detta var bara en förevändning, ty felen brukade ej omskrivas under lovet. Så snart hon blivit ensam med mig frågade hon med blixtrande ögon vad jag sagt om slöjdfrokarna. Jag hade glömt gårdagens händelser, men nu snyftande bekännelsen ord för ord. Fröken W. triumferade och höll ett långt förmanings- o strafftal, varunder jag kände mig alldeles förkrossad och tänkte att fröken var allvetande. Hur hade de fått reda på det, sedan jag lärt känna allt fler skolpojkar förstod jag mycket väl, att Torsten Sahlin ej .. utan låtsas så, för att ha roligt av, att se huru rädd jag skulle bli. – Nej, den vägen hade det ej gått.

Det var Mamma, som var anledning till "upptäckten". Hon, lika väl som jag, hade aldrig tvivlat på, att det hade skvallrats. Följaktligen skrev hon, (trogen sin huvudprincip: Ärlighet framför allt!) "Att Carl på grund av ett oförsiktigt yttrande om slöjdfrokarna ej kunnat närvara vid slöjdlektionen" etc. i det intyg, jag samma morgon överlämnat. Mamma hade lugnt kunnat skriva "på grund av illamående", men som hon såg saken trodde hon att det olyckliga yttrandet ändå måste fram. Jag själv hade visst icke velat tillstå att jag av fruktan gick från skolan, utan det var därmed åtföljande illamåendet, som jag ansåg berättiga frånvaron.

Emellertid följdes den olycksaliga händelsen av en förödmjukande försoning scen inför kamraterna följande slöjdlektion, då Mamma närvaro, för att göra det lättare för mig. Men någon tid därefter, då jag träffade "Hennes Gudomliga Majestät" Doktorinnan, frågade hon om jag ville sluta slöjden, varpå jag genast svarade "ja", och så var den sorgen ordnat.

Men var vardagsslitet tungt och besvärligt, förstod även skolan med sina ljusa sidor. Förutom kristendomslektionerna, samt Doktorinnans arrangemang funnes de högtidliga uppropen och avslutningarna. Men även den stränga fröken Wahlberg tillät oss någon gång ha lite roligt. Då veckan gått klanderfritt fingo vi läsa Robinson Cruse och efter avslutat geografikurs i 3: dje förberedande fingo vi spela "Sveriges städer". Det var här jag upplevde den ljuvliga "lördagskänslan" och sjöng hela vägen i Stora stentrapporna", i glädje över att ha hela veckan bakom mig, ljudet gavs av full hals, så det ekade i Stentrapporna. "Hela månda'n har gått å tisdå'n, onsdå'n och torsdå'n följs åt sisådär å fredå'n, å lördå'n!"

Två högtidligheter dominerar från denna tid. Först skolfesten under höstterminen i 3:dje förberedande, som hör till ett av mina vackraste och ljusaste minnen. Huvudnumret då utgjordes av Topelii "Skyddsängeln", verkligt, finkänsligt och förtjänstfullt verklighetstroget spel av 8-onde klassens flickor.

Skyddsängelns röst.

Minns du den ängel hvit och god,
som fordom vid din vagga stod?
Han följer än i dag din stig,
han varnar och beskyddar dig.

Hör du hans röst? Så säger han:
Mitt barn, var alltid ren och sann,
väx upp för Gud och mänskor kär,
och blygs ej, att ett barn du är.

Som du, en gång så liten var
den störste hjälte jorden bar,
den visaste var barn som du,
och du kan bli som de ännu.

Men ingen är så stor och vis,
så högt berömd af mänskors pris,
att han Guds rikes glädje får,
om ej som barn för Gud han står.

Ty du bor på den ljusa höjd,
där källorna för lifvets fröjd
och lifvets storverk rinna opp,
att vattna dalen i sitt lopp.

De äldre bo i strid och val
långt nere i den djupa dal
och gå, med törnen i sin fot,
att söka höjden midt emot.

Behåll din barnatro så visst
på Herren Gud i Jesus Krist,
så visst som utan den all tid
finns intet ljus och ingen frid.

Och när de säga, att en stor
tror icke mer hvad barnet tror,
så minns, att himmel och att jord
förgås en gång, men ej Guds ord.

Fast du, mitt barn, är ändlöst rik,
var ödmjuk, var Guds änglar lik:
de prisa icke sig, men Gud,

och tjäna mänskor på hans bud.

Ett ringa, fattigt barn är du
med månet fel och brist ännu;
du mycket än att lära har,
med lifvets långa läxa kvar.

10. — Topelius, Läsning för barn. VI.

Doktorinnan dominerade på en hög ställning med de förnämsta lärarinnorna vid sidan om scenen, (som var i bönsalen) under det åskådarna sutto i gymnastiksalen. Jag och mina kamrater sutto längst fram på golvet och sågo förträffligt. Skådespelet gjorde ett utomordentligt intryck på mig, så mycket mer som det var den första pjäs jag sett i mitt liv. Just denna vackra framställning av striden mellan gott och ont och det godas slutliga seger, alltigenom intressant med oskyldigt komiska poänger här och var, var väl det som bäst kunde tilltala och värma min barnfantasi, redan från början känslig för det rätta och sanna, ytterligare uppmanad i denna riktning av Mammans uppfostran och fröken Molls lektioner. Jag har sällan känt mig mer tillfreds än den kvällen.

Liksom under kurstiden liksom hemma där Mamma å Skansen fick kännning av en politisk händelse, unionsupplösningen som högtidlighållen genom den "rena", svenska flaggans hissande på Renberget, vartefter samtliga statskolor, således även alla tre bröderna hurrade för gamle kung Oscar, så var också den andra stora högtiden i Brummerska skolan föranledd av en politisk händelse, kungens död. På morgonen d. 9 Dec 1907 kallades alla ned i bönsalen, där hela skolan församlats. Samtliga lärarinnorna voro sorgklädda. Doktorinnans långa tal, vari hon kungjorde föregående dags händelse och dess betydelse, minnes jag endast, att "konung Oscar fyllt sin sida i tidens stora bok; Nya blad ligger framför vår nye konung, vad därpå skall stå, vet Gud allena, på samma sätt ha vi var sin bok hos Gud som omtala våra förtjänster och fel, och då vi bedja Honom om förlåtelse för det orätta, vi gjort, utplånar Han våra synder, men, på den platsen i boken blir det ett tomrum, ty någon god gärning kan ju inte skrivas ned där".

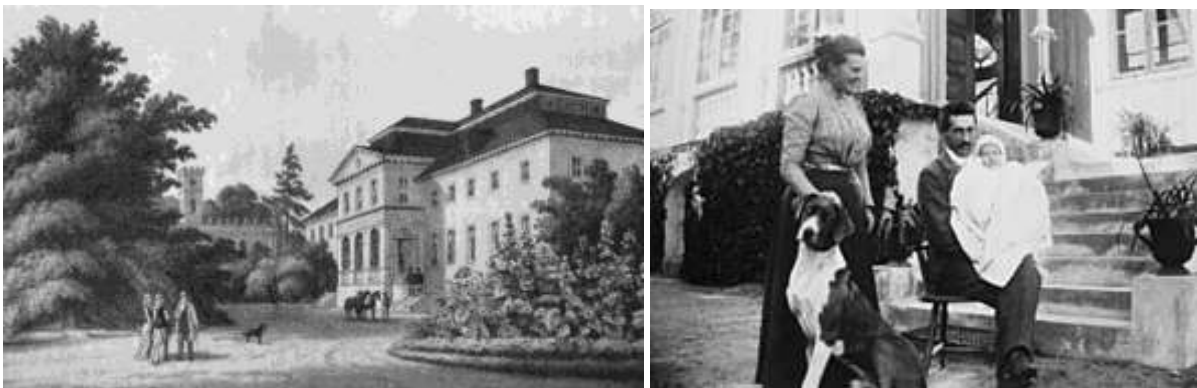
Doktorinnan talade enkelt och innerligt, man lyssnade till henne lika gärna och förstående, "som om det varit ens egen mamma" (som det skrevs i tidningen vid hennes avgång från skolan), men med än större respekt och vördnad, måste jag tillägga. Då detta skrives ha nära 10 år förflutit sedan min Brummertid, varföre det må förlåtas, om mitt utdrag ur talet förvanskats av tiden, - jag har dock ej gjort en dylik förvanskning med vilja.

I första klassen.

”Hur svårt blir det ej nästa klass, då den här endast kallas förberedande”, hade jag tänkt första året i Brummer, då jag ju redan haft mycket att göra, till stor del beroende på att jag ännu arbetade långsamt och opraktiskt. Och farhågan besannades. Två nya ämnen: historia och tyska i vilka hade vi fröken Ekström, som på sitt fina sätt gav oss intresse för sitt ämne. På lektionerna hade vi en trevlig, intressant undervisning men mycket arbetsam, följd av den dryga hemuppgiften. I geografi fingo vi en mindre sträng fröken, men geografin förblev ett av huvudämnena. Doktorinnan själv övertog i egen person kristendomsundervisningen. Jag upptäckte då att hon var nästan som andra människor men ovanligt vördnadsvärd och undervisning var en lättnad och fick jag i arbetet förutom befrielse från slöjden även dylik från gymnastiken efter läkarundersökningen yttrade nämligen den kvinnliga läkare, efter att något ögonblick lyssnat på mig, följande tvärsäkra, lakoniska diagnos ”hjärtfel”. Vår gamle husläkare professor J. Warn blev ganska generad, att han missat det. ”Det är verkligen något litet sudd ...” sade han. Arbetet tilltog, jag hade ofta hemarbete och började bli överansträngd. Föräldrarna rådfrågade ”professorn” och han tillrådde, att jag skulle flyttas till Sofi Almqvistska samskolan, där han visste att kurserna och arbetstiden voro lindrigare. Följaktligen slutade jag Brummer i mitten el. slutet av oktober, sedan Mamma och jag uppvaktat min klassföreståndarinna Wahlberg med blommor. Jag skulle nu vila ut till jul.

Det uppgjordes, att jag skulle tillbringa vilotiden på Ekebyhof hos våra släktingar Ihre. Emellertid vantrivdes jag i det stora slottet. Allt var här så olik mitt hem. Pojkarna Ihre, som då läste privat, ryckte ifrån mig mina brev till Mamma och skämtade om deras innehåll.

Tant Ihre kunde jag ej anförtro mig åt, och jag hade aldrig varit hemifrån.

”Tant Ihre” var Carls Mammans kusin, född i Finland

Då jag slutligen funnit en vän i familjens tyskfödda lärarinna, som försökte kuva min hemlängtan, hade Mamma fått veta av densamma och ”med Professorns samtycke” bestämt sig för att ta hem mig. Så snöpligt slutade min vistelse hemifrån, endast tre dagar lång. Det hade från början varit sagt, att den skulle räcka ända till jul, något som gjorde det ännu ledsammare och svårare, då jag tyckte den tiden var oöverskådlig.

Kap IX Brummertidens betydelse

Den största betydelsen av Brummertiden hade för mig, intrycken av skolans morgonbön och kristendomstimmarna som äro här ovan antydda. Denna kanske halvannat år långa tid inrymmer så mycket av betydelse för min mottagliga barnasjäl, att jag ansett mig tvungen att ägna ett särskilt kapitel, för att utreda "Brummertidens betydelse".

I skolans stränga disciplin fanns min redan från födseln utpräglade pliktkänsla. Således minnes jag, att Pappa tvingades använda sin övertalningsförmåga för att förmå mig att stanna hemma från skolan, då han ansåg att det bäst, att jag icke gick ut, då jag kände något obestämt illamående. Men var det bestämda symtomen, såsom utslag eller feber, då jublade jag. Då hade jag rätt att utebli från skolan, då hade det ej varit inbillning, att jag hela dagen förut känt mig dålig, då var det ej lättja och pliktförgätenhet, att jag den dagen innerst blev glad då Pappa ville, att jag skulle stanna hemma.

Förutom pliktkänsla hade min själ även andra förtjänster på detta stadium.

Kristendomsundervisningens lärdomar visade sig ofta strax efteråt i handlingens form såsom hjälpsamhet och givmildhet mot fattiga el. i undergivenhet i svårigheter i skolan. Fröken Moll hade låtit oss två gånger upprepa ordspråket: "Börja med en knappål, sluta med en silverbägare". För mig torde detta, då åtminstone, ha varit alldeles onödigt, ty min ärlighet var ytterst känslig och okuvlig. För övrigt visade sig mitt intresse för kristendomen därigenom, att jag köpte bibelspråk för mina sparpengar. Särskilt minnes jag, att jag beställde ett textat bibelspråk, "Herrens råd är underligt, ... går härligen igenom", som jag trodde Jag minnes, att jag blev ganska besviken då jag hämtade beställningen och läste ... jag tyckte halvt frågande formen, som ... enligt Bibeln hade: "----- och går igenom".

Det kan dock ej hjälpas att det är med en viss tillfredsställelse .. på vars befallning denna penna f... minnets och omdömesförmågans hjälp, konstatera, att den själ, ur vilken ... säga framvuxit, d.v.s. den omkring 10 år gamla Almqvist-själen, ej heller den saknade brister, så att själsutvecklingen ej enbart på tillbakagång. Först vill jag framhålla för det jag än i dag kan erfara, nämligen omedvetet fungerade slappare, då det gäller barnen. Det hindrade mig t.ex. knappast, .. Daniel, då jag blev ond, ej heller att vid liknande tillfällen läsa upp för mig själv: "Och vore världen än så stor, och full av mörkrets härar" etc. Sålunda tvärsäker på, att jag själv hade rätt och halvt om halvt kallade honom en djävulens medhjälpare. "Vad skulle man annars lära sig den versen utantill för, om inte man skulle kunna få trösta sig med den, då man blir retad och har rätt". Tänkte jag nog. För övrigt hade jag nog omedvetet den katolska åsikten om goda gärningar, nämligen att man kunde skaffa sig en fond av sådana, som i nästa liv skulle gagna en. Jag saknade självständighet och uthållighet, något som tydligt framgår av mitt snöpliga Ekebyhov besök. Subtraherar man från mina dåvarande förtjänster ärvda anlag, uppfostran och ovanstående mer egennyttiga än kärleksfulla uppfattning om goda gärningar, återstår knappast något annat än en svag, lättledd vilja att göra det goda. Det måste väl anses hårt att dissekera och sönderplocka tioåringens själsegenskaper så ingående. Slutomdömet om själen ifråga blir dock det, att den stora hela betydligt bättre än hans v... synpunkter här framlagts.

Tilläggs kan, att jag så... för tiden hade utpräglat anlag för ... och hylla (så som framgått av karaktäristiska .. Doktorinnan sid 54-63). Jag minnes hur jag med spänning följde kung Oscars sjukdom, köpte "Aftonbladets extranummer", "H. Majestäts tillstånd förvärrat, puls 88, oro ... voro de fetstilade ord som fastnat i Jag minnes hur jag låg på knä och bad Gud rädda kungens liv, och hur förtörnad jag blivit då Mamma sade: "Det skall du visst inte, han borde ha dött för länge se`n, så hade Sverige sett annorlunda ut".

KONUNG OSCARS JORDAFÄRD.

Under de dagar, som lit-de-paraden räckte, hade Stockholm legat i tungsint grådager. Och på onsdagens kväll kom hård blåst, med yrsnö. Det såg ut, som om främlingarna skulle lära känna vårt klimat från dess ogästvänligaste sidor, och som om både trupper och åskådare skulle få en bister dag att stå ute i.

Men Oscar II:s begrafningsdag blef en äkta uppsvensk snö vinterdag — visserligen något skarp i luften, men samtidigt ren och hög. Med så mycket nordavind, som behöfdes för att föra ut dukarna från sina stänger och hålla de blågula färgerna utspända. Flaggprakten från de föregående dagarna hade fördubblats; från ett led af stänger vajade de på strömmens norra strand. Redan där började afspärningen; ridande poliskonstaplar stängde bråarna, och många voro de, som hela förmiddagen måste nöja sig med att betrakta Hotell Rydbergs vackra sorgdekoration af tre horisontala, meterbredda svartkläden med kronor. Man hade helt visst kunnat släppa fram ett större antal till Riddarholmen. Kanske hade ännu ett helt tusental utan olägenhet kunnat beviljas tillträde till de gator, där processionen tågade fram. Just vid ett tillfälle af sådan art måste det sägas vara högst önskvärdt, att inte allt för stora skikt af befolkningen kunna sig stå utestängda, så framt man i mänskossamlingarnas talrikhet vill se någonting mer än nyfikenhet — ett bevis på samhörighetskänslan mellan kung och folk.

Man hade inte skytt någon möda för att ge de dekorativa anordningarna en så högtidlig prägel som möjligt. Kanslihuset tilldrog sig med rätta stor uppmärksamhet: fasadens mäktiga, doriska pelare voro

öfverklädda med svart, och öfvan hade kapitalerna försedts med granris och krusfior — på taket stodo postament likaledes öfverklädda med granris. Och på liknande sätt voro fasaderna vid den trånga Myntgatan smyckade. Den stoltaste sorgdekorationen var kanske likväl Riddarhusets — med stort, florbehängdt riksvapen i tredje våningens höjd och med 16 meter höga lister af enris. Vid entrén till Riddarholmsbron, öfver hvilken Oscar II nu skulle färdas för sista gången på väg till sina fäders hvilorum, hade man rest två höga obelisker, svarta och med en försilfrad stjärna i toppen.

Massorna, som i tålig ifver packat sig på Lejonbacken, fingo vänta till midt på dagen, innan omsider den majestätiska processionen kom till synes. Uppe i Slottskapellet hade härens och flottans högste officerare, diplomaterna, biskoparne, delegerade från Riksdagens båda kamrar och för stadsfullmäktige, ämbetsverkens chefer och landshöfdingarne blifvit använt sina platser, och kungarne af Sverige och Danmark, de främmande makternas furstar och ambassadörer liksom de utländska militärdeputationerna hade samlat sig till vänster om katedralen för att ta farväl. Orgeln låter en dämpad flod af toner strömma ut i hvalfven, och biskop Billing är den, som för sista gången i Slottskapellet talar till den döde härskaren.

Så ordnar sig processionen. Buren af kung Oscars äldrige öfveradjutanter föres kistan ut ur Slottskapellet vid sakta orgelmusik. Likvagnen, öppen och utan tak, lämnar den synlig för allas ögon. De otaliga kransarna ha aflägsnats från kistan — fem, från de närmaste, äro vidfästa dess sidor och fotända. Däremot är katedralen öfverströdd med lösa blommor.

H. & D:s STOCKHOLMSFOTOGRAF.

RIDDARHOLMSKYRKAN DEKORERAD TILL SORGEHÖGTIDLIGHETEN.

Klubb i Knn. A.-B. Bengt Sjöbergare Skåm.../789

Vid sorgeshögtidligheten i Slottskapellet på söndagen (dödsdagen) hade jag gärna velat delta, men Pappa lät mig stanna vid Norrbro, dels emedan han förstod, att det skulle bli mycket folk och dålig luft, dels för att jag skulle ta bort plats för dem, som skulle förstå mer än jag. Vid begravningen lågo både Gerda och jag i mässling. De övriga tog i god tid, plats i Brandkontorets hus vid Mynttorget, där Pappa under flera år hade tjänstgjort var lördag. Pappa gav mig sedan i ersättning en bild från begravningen med ungefär samma utsikt, som han haft från "Brandis", som han brukade säga.

Men ej endast hade jag anlag för att imponeras och vörda utan även så som vi skola se snart under titeln: "Carol X, hertig av Sveaborg", tyckte jag förstås det var roligt att själv se mig vördad och hyllad.

Kapitel X

a) Såsom redaktör

- "Nej, far nu skojar far inte har far vari redaktör, inte!"
- "Jojomen, min kära lilla Rirre, ... till på köpet när jag var barn i ...det är många Herrans år se`n, ... överlycklig far sin blåögde, gullockiga .."

Men nu har far inga tidningar kvar från den tiden. Far minnes bara vissa strofer av de verser som då stodo i tidningarna som Far skrev på brevpapper o ...10 öre för av sin Pappa – din Fars... pojken min. Om du bläddrar för ...tillbaka i den här boken till 47:de sidan skall du få se, hur Far såg ut då för tiden. Farbror Lennart gav ut en tidning som hette "Liljekonvaljen", då farbröderna samt farföräldrarna å Far o Faster Gerda var på Ängsholmen nära Drottningholm. Tidningen gjorde att Far också ville ge ut en tidning, å den kallade Far "Rosornas mö". Det namnet hade Far själv hittat på, å Far tyckte , att det lät ännu vackrare än "Liljekonvaljen". Nu ska Rirri få höra småbitar ur min tidning du ska tänka på att Far va´ bara 8 år då:

Kung Oscar: "Vår konung sjuttioåtta är år

Men ändå han går"

Finland: "När Ryssland ifrån oss Finland tog

Det var när gamla Sverige dog".

När Rirris Farfar läste det, vet Rirri, så sa han: "Nej det är ju orätt! Det var nära att gamla kungen dog, kunde du ha skrivit", Jamen. "tänkte Far .. har ju en tidskrift, som heter "Nya Sverige" så då kan man väl säga, att gamla Sverige dött", men, Far hade så stor respekt för Rirris Farfar, att han vågade ej säga emot honom. – Här en vers om Far själv:

Carl, han sitter på sitt rum, ..man, sitter han som stum

Skriver vackra verser långa så timmarna fort gånga.

Gerda, snäll och glader, ska jag också skriva några rader.

När hon är riktigt snäll ger hon sin docka karamell.

"De va´ Fars lustigaste vers", skrattar Rirri och hoppar av mitt knä.

b) Carol X, Hertig av

Sveaborg.

Hans båda närmaste män:

HERTIGDÖMET 1908-16

Storamiralen civil CAROLUS
 (Samtida teckning)
 Chefsfartyg: "Framåt",
 Hertiglustfartyget.

Övergeneralen i för-
 murpelmantel nedhäng-
 ande från dubbele-ek (hög-
 å hans krona) med bla.
 Caroluskorset i rubin.
 (Efter samtida teckning)

Ovanstående titel tog jag utan vidare från
 Daniel, som en gång sagt sig innehava densamma
 men som snart förlorade på densamma.

Här var ett område, där min fantasi spelade fritt. 5 var mitt älsklingstal. Följaktligen hade mitt hertigdöme med mig själv 555 invånare, samtliga manliga och på sekunden jämngamla med mig (på porträtten måste de ju ha skägg i alla fall). Idén var ej så dåraktig, som den först kan synas, bröderna ha t.ex. haft en liknande, som Lennart ledde, den s.k. "Balemai -leken". Det visar fantasins spänstighet, att jag kunde leka något dylikt ensam. Åren 1908-1911 stod "Hertigdömet" i sitt flor. Men långt senare hade jag roligt av dessa fantasier, soldaterna, som på min namsdag hade "Lit-de-parade" och på födelsedagen "allt i gala" el. "fullständig parad". Ännu bra sent tänkte jag ut en anledning för soldaterna att hylla sin "avhållne" monark" med "åskiknande ovationer" och ropen: "Det är vår, vå-å-år Hertig" Först med år 1916 kan denne saga sägas vara all. T.o.m. det året gjorde jag någon gång förstulett "svarshonör", då jag trodde mig obemärkt av andra än förtroliga.

Kap. XI

Våra sommarnöjen III

Som i det föregående angetts (sid 71) bodde vi sommaren 1906 i Tolanders hus på Kersö invid Drottningholm. Härifrån finns endast att förtälja, att vi fingo stora korgar av den välvillige gamle trädgårdsmästaren som jag var mycket tillsammans med, och som arbetade i trädgården. Följande år bodde vi på Lambarudd, ej långt från Drottningholm, där hade familjen haft sommarnöje på 1890-talet. Därvarande vackra solnedgång, som en gång ditlockade en Kunglig vagn från Drottningholm, samt min fiskelycka (2 abborre, 5 mört en morgon) därstedes äro de angenäma roliga minnena, under det därvarande trädgårdsmästares ofta onyktra drängar samt besök av råttor och tvestjärter äro mörka.

Från en roddtur med Gustaf denna sommar har jag följande lilla episod, som kanske är värd att anteckna: Plötsligt upphörde Gustaf att ro och befallde mig att sätta mig vid årorna medan han tog av sig strumpor och skor samt kavlade upp byxorna. "Ser du den där fisken", " ...". Det skulle verkligen vara lustigt om han som ännu aldrig fått upp någon fisk på spö skulle kunna fånga en med händerna. En riktig baddare, den sover visst, den ligger stilla! "Ro nu – försiktigt!" Sagt och gjort. Gustav klev ner i vattnet och sökte fånga fisken, som gång på gång gled ur händerna på honom. Slutligen fick han upp den och slog för säkerhets skull sin pennkniv upprepade gånger i djurets nacke. "Den kanske inte var död, men då skulle den väl inte ... innan så där", tillade Gustaf, i de... fisken på båtbottnen. Hemkomna bar vi vårt tunga byte i triumf till köket, där köksan slog ifrån sig med båda händerna och sa att döden träffat djuret – icke vid pennknivsstygn – utan väl en vecka förut!

De två följande somrarna bodde vi på Kanaan (se kartan!), enligt mitt tycke de trevligaste av alla våra sommarnöjen.

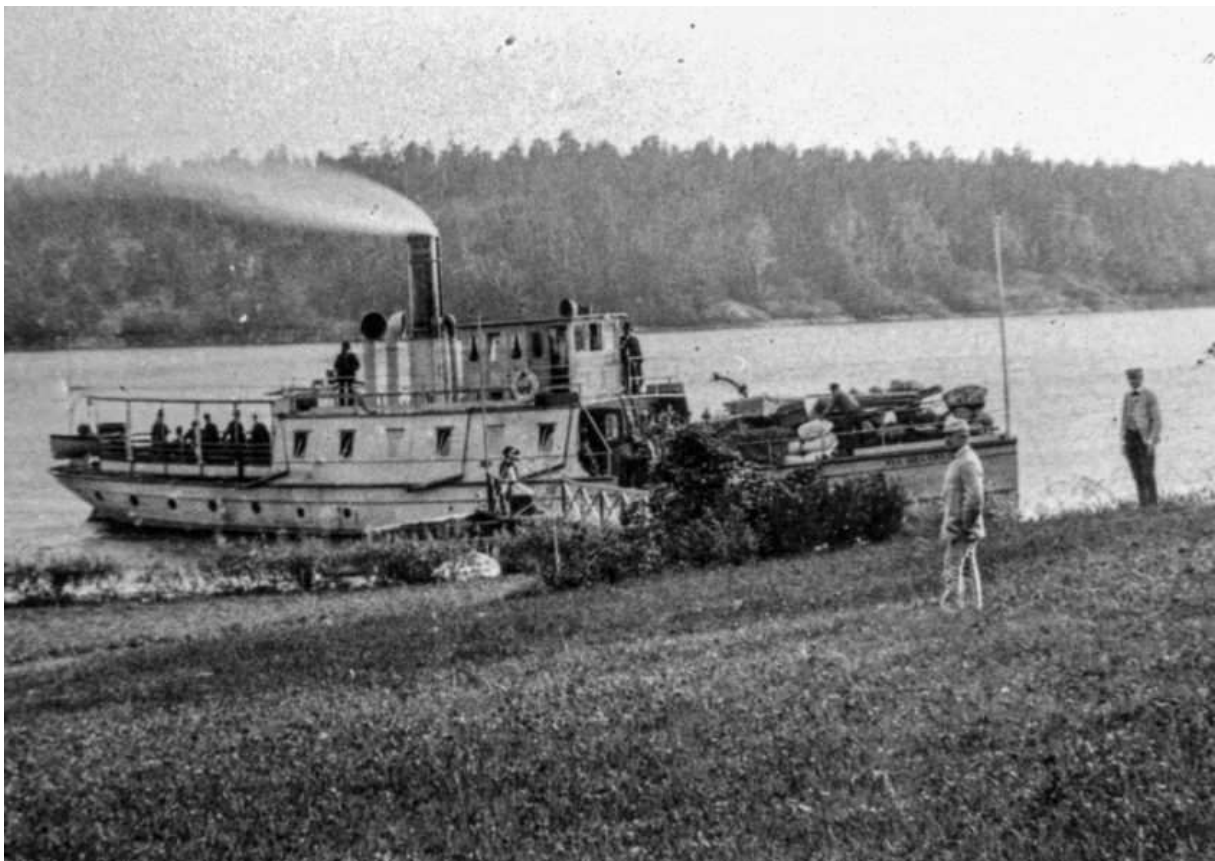

Kanaan hade enligt vårt tycke flera fördelar:

- I. Alldeles avskilt från andra sommarnöjen;
- II. Stora "land", som innan vår ditkomst iordningställdes av dess trädgårdsmästare;
- III. Våra egna möbler, emedan det uthyrdes omöblerat (av grosshandlar Ljunglöw Blackeberg);

- IV. Bekväma kommunikationer av de trevliga båtarna Hillersjö (sedemera Hesselby), Säbyholm och Brage;
- V. Egen brygga;
- VI. Nockebybroleden alldeles utanför, (med båtarna till Uppsala, Enköping, Ekolsund, Sigtuna, Stäket, Bro gård m.fl.)
- VII. Badhus och god badstrand.

Lägges så därtill att Pappa köpte en stadig, mera lättrodd bår, än vår föregående, samt att för denna fanns en särskild, bekväm tilläggsplats, så är det lätt förklarligt att vi pojkar ansågo Kanaan idealiskt. Mamma hyste visserligen ej samma odelade sympatier för stället: dels hade några av trädgårdsmästarens familj lungsot, dels fanns det råttor.

Nya Hillersjö lägger till vid Kanaan. Foto A. Eurenus, senast 1897, CC BY-NC-SA.

Två Kanaan episoder.

- I. Lennart och jag voro över på Lovön och plockade blåbär. Emellertid fann jag ej så mkt. blåbär som Lennart, varför jag ... tröttnade och tog olovandes en liten roddtur och drog upp båten så gott jag kunde. Därpå fann jag ingen ro med plockandet utan återvände för att – se båten gunga en bra bit från land. Döm min ängslan, emellertid ville jag ej genast påkalla hjälp, utan klädde av mig så fort jag kunde och – sökte vada ut. Först sent insett, att bråddjupet skiljde oss – mig och båten åt, gav jag hals. Lennart kom, simmande ut och rodde tillbaka. Till min stora förvåning höll den annars så barske ordentlige store bror inne med sina förmaningar kanske bevektes han av den nakne, huttrande (ty det var på höstsidan) brodern som dock gjort sitt bästa för att sona sina synder. (Historien införde jag i ”Jultankar ... för 1909, se sid 124!)

- II. Gustaf, som konfirmerades första Kanaansommaren, och jag förenas sedan det jag bar lockar av vänskapsband, som blevo stärkta och befästa under Kanaansomrarna. Hur ofta var vi två ej då ute och rodde – oftast till Hogsta och Koviken. På den sistnämnda platsen brukade vi köpa fisk. Men en gång var det så stark motvind just åt Kovikshållet till, att vi beslöto flagga in "Brage", som just gick på förmiddagen, och så nå vårt mål, som var en av denna lilla ångares otaliga bryggor. Båten kom. Lyckligtvis skulle den för trädgårdsmästarens skull ända in till vår brygga. Men Koviken ligger i en avkrok med grunt vatten. Då Gustaf sålunda strax efter påstigningen blickade upp till den gamle pustande befälhavare och efter en artig hälsning i ödmjuk ton frågade honom om han ville angöra Koviken brast det löst. "Vad i Herrans namn ska ja' behöva springa över sjön på de' här vise?!? Och så följde en rad av svordomar, pepprade utgjutelser, som jag undergivet slapp höra därigenom att Gustaf försynt och försagd drog mig undan, varpå k... sin vanna trogen, sparkade på rodret till dess Brage satt kurs på det så kallade målet. – Sedan fiske köpts beslöto Gustaf och ajg att ej ta Brage tillbaka, som varit det bekvämaste, emellan Brage vid Berghamn, strax bortom Hesselby. I ställe gingo vi den dryga vägen till vår brygga, där vi fingo vänta länge och väl på den utgående "Säbyholm" (sedemera Helgarö) Här bemöttes vi på ett helt annat sätt. Väl visste jag, att det mellan två bryggor ej var så noga med betalningen men hur svällde ej mitt hjärta av glädje och stolthet, då styrmannen på Gustafs fråga, om han ej skulle betala för mig också, gjorde en artig avvärjande gest med orden: "Herr Hamnkaptén åker fritt!" Jag försummade nämligen aldrig, att "ta emot linan", då båtarna kommo, och var därför omtyckt av besättningarna.

Kaanan somrarnas idylliska prägel störes i någon mån därav, att under andra sommarens storstrejk en del arbetslösa drevo omkring nära villan, dock utan att ställa till oroligheter. Men, intet ljus utan skugga; "Kanaan förtjänade sitt namn", som jag brukar sammanfatta intrycken av somrarna 1908-1909.

Följande sommar tillbragte vi i Vaxholm, för att göra tillvaron drägligare för Lennart, som med tyngt sinne exercerade därstädes. När man kom från ett Kaanan kunde det ej bli något annat än missräkning att flytta "från stad till stad". Visserligen fraktades samma trevliga båt dit, som vi haft föregående somrar och visserligen hade vi rätt stor tomt å "Ekudden" men, då vi varken hade "land" eller bodde på landet, ansåg vi det ej såsom riktigt sommarnöje. Härifrån har jag egentligen endast ett nämnvärt minne: Jag deltog i danslekar, som anordnades för en trupp franska scouter, som voro på Sverigebesök. I det föreg. (sid 75) försummade jag berätta om en mycket trevlig utflykt. Ång...maren företog nämligen hela familjen inklusive Gerda (som detta år lärde sig gå) samt farbror

Knut och Ludvig en utfärd i härligt ... med bogseraren "Excelsior" till Kallhäll och Görväln, det förra Pappas, det senast Mammans barndomshem. Å det förra visade Pappa på den veranda som gick runt hela övre våningen och som farfar lät bygga, till stort nöje för sina barn som under regniga dagar skyddade kunde stoja och leka. Byggningen var då (1906) disponentbostad för Bohlanders verkstäder, vilka sedermera ... tomten. På Görväln besågs stall och loge samt huvudbyggningen, där godsets nuvarande ägare, Professor Sahlin, bjöd på lunch.

Kallhälls gård 1907

Kap. XII

Stamningskurserna och första tiden i Almqvistska skolan (Min skolgång III).

Efter "den snöpliga Ekebyhofsvistelsen" började jag en kurs mot stamning för Dr. Kamke Det var en beskedlig tysk, somäven gav lektioner i detta språk. Hans metod mot stamning var, att amn skulle betona vissa stavelser och tala lite långsammare än vanligt. Han lyckades emellertid icke med mig nämnvärt. Ehuru jag gick hos honom i bortåt tre månader (till julen 1908) och det var överenskommet 100 kr per månad, nöjde sig den gamle hedersmannen med detta belopp sedan han misslyckats.

På våren 1909 började jag utan någon inträdesprövning i Sofie Almqvists samskola, Nybrogatan 11 e. Då denna skola började med engelska, Brummer med tyska språket hade nämligen föräldrarna ansett lämpligt, att jag efter Dr. Kamkes kurs började vårterminen i 3:dje förberedande.

Sofi Almqvist hade redan 1886 startat en liten skola som hon utvecklade till en samskola, den Almqvistska samskolan, och som blev en av Sveriges främsta reformpedagogiska skolor. Den var organiserad efter mönstret för flickskolor med tre förberedande klasser och åtta elementarklasser. Undervisningen var individualiserad, handarbete, slöjd och kroppsarbete fick mycket utrymme. Wikipedia

Varken min första (sid49-50) eller min andra försening i skolan kunna således sägas vara egentlig kvarsittning, så att jag kunnat få "kvarsittare" till öknamn.

Redan detta, att läsa om en hel del saker och gå i en lägre klass, kändes svårt nog. Men kurserna i Brummer och denna skola voro så olika, att man kan säga, att flyttningen från första klass i Brummer till 3:dje förb. I denna skola, motsvarade i mycket 2 klassers "nedtrappning" Geografi t.ex. som uti Brummer omfattade hela Sverige i 3:dje förb., under det här endast lästes 2/3 härav. Teckning, varmed jag börjat i 3:dje förb. I Brummer, fick jag här ej återupptaga förrän i 2:dra klass. I dess ställe, som jag tyckte, förnedrande "teckning på rutat papper" och handarbete. I rättskrivning, där vi i Brummer lärt oss skriva i dubbellinjerade böcker ganska fort, lades här vikt vid att skriva långsamt

och skriva bokstäverna så som "fru Almquist" ville och det i de mest småbarnsaktigt linjerade böcker, man kan tänka sig.

Kommer så därtill, att ordningen i denna skola föreföll hållningslös, då man kom från Brummer, är det förklarligt för den som känna min läggning, att jag ej var glad åt min nya skola, vilken dock medförde stora lättnader. Redan en av de första lektionerna fick jag bevis på, hur pass ordning det upprätthölls här. Skolans inspektor justitierådet Thomasson, kom nämligen in, tydligen efterskickad av föreståndarinnan, Fru Anjou, för att på sittrobusta sätt förehålla två av klasskamraterna, Sven v. Essen och Arne Rosenberg, det orätta i att överfalla småpojken på rasterna (vilka f.ö. hålls på en trist bakgård).

På tal om kamraterna tyckte de att jag mycket förlorat på bytet. Vad de kvinnliga angår, ansåg jag dem indi... det var icke bruk att gå tillsammans med dem på rasterna, knappt att tala ... de gjorde det hela endast mera småaktigt. Vad pojken beträffar voro de sådana, som ej passade att gå i samskolor av en eller annan anledning, därför kunde jag aldrig bli verklig kamrat beroende på ömsesidigt missförstånd, med undantag av den obegåvade men snälla S. von Essen. Arne Rosenberg, som f.. avgiftsfritt i skolan, var en förstående vän. Så snart jag hade något, som han saknade, grep avundsjukan honom, vare sig det var en cykel, galoscher, el. ngt nytt jag fått, genast skulle han slita i det och förstöra det. Han var klassens ledare som alla, särskilt den rike och fege Olle böjde sig för. Just därför, att jag bröt denna regel riktades hans hån mot mig. Först efter fem år, då han blivit bortkörd från skolan, började jag verkligen trivas där.

Liksom den allmänt vördade och aktade "Doktorinnan" tryckt sin mäktiga prägel på sin skola, så tryckte den lilla, pigga, välvilliga, men mkt viktiga gumma, som här sprang omkring, sin helt annorlunda prägel över denna skola. Typiskt för henne är detta: "Ja, jag vet, att när barnen skriver illa, så har någon av föräldrarna också gjort det. Har inte Carl fått sin fula stil av sin far?" Några ceremonier var hon alls icke för. Sålunda samlades vi vid vårterminens början kring en orgel i förberedandes korridor och sjöng "Fru Almquists" älsklingsång "Uti vår hage, där växa blå bär, kom hjärtans fröjd." Den blev i sanning besviken, som kom från Brummers imponerande högtider. Lika enkelt och i samma korridor undanstökades morgonbönerna. Än i dag små hånas jag vid tillfälle av hr. Tillquist, för att jag i början deltog i sången då, något som jag tror ingen pojke i skolan gjorde eller nu gör.

Skölfman hette den löjliga, enfaldiga men menande lärarinna som fr.o.m. första t.o.m. sjätte klassen var vår klassföreståndarinna. ...kan våga på, att jag fått mitt namn stavat på minst sex olika sätt", sade hon. Hon hade rätt: Man kunde skriva "Självmän", (syftande på Egen" tillverkad), Sköldman o.s.v. De namn som hon menligen gick under bland oss var: "Sköldpaddan" och "fröken Skällman"; sist de namn var det som hon bäst gjort sig förtjänt av: "Skällmaniana". I. Frkn. S – "Tror ni det är ett nöje för mej att varenda da' behöva stanna och förhöra bakläxor, så att man får kall mat, när man kommer hem, för ... vill inte vänta på en? II. Frk S: -ja måste lära er och slå i lexikon, va' ä det ord du letar efter?" – "Ja vet éj vad "säd" heter i meningen: "Bonden kör säd till ladan" – Frkn. S: "Här står: Säd I(=avkomma). Ä' de frågan om min säd och din säd som de' står i Bibeln? – Alltså den andra betydelsen".

III. Den utmärkta modärna åskådningsmetoden. Vår första lektion i engelska, frkn. S. talar vishetens ord på engelska (pekande på sin penna):

”What is this? It is a pencil.

What is this? (Pekande på en bok) It is a book.

What is this? (Pekande på sitt bröst) It is my breast.

What is this? (Pekande på sin mage) It is my stomage.

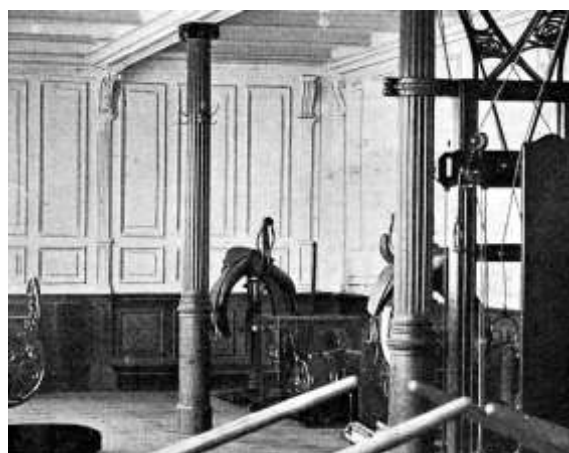
What is this? (Pekande på sin rygg) It is my back.”

IV. En hund inkommer på en rast i klassrummet. (Jag ende åhörare och åskådare förutom frkn. S.) Frkn. S. (reser sig i hela sin längd, sätter ena handen i sidan, den andra utsträckt, pekande mot dörren) behärskat men befallande: ”Lämna ögonblickligen klassrummet!”

Vårterminen 1910 avbröt jag min skolgång, på Dr. Karl Weinbergs inrådan. Han hade nämligen åtagit sig att försöka råda bot på min stamning och förbehållit sig ta min tid några månader framåt. Han bodde liksom sin ende, mig veterligen, manlige konkurrent, Dr. Kamke, på Jakobsbergsgatan. Villkoren ang. honorar voro desamma, som Dr.K. förbehållit sig, under det Dr.W:s metoder i mycket skiljde sig från min förre "stamlärares".

Dr. W:s metoder: Taalaalltidmycketlåångsamt! Andas in djupt (genom att höja magen) sedan du ord för ord tänkt ut vad du ska säga. Var sparsam med den utströmmande luften. Insjung, sammanbindordensåhäär. Sitt rak då du talar, tryck ej på något ljud, betona vokaler ej konsonanter. Vidare ingick i hans kurs daglig behandling vid Zanderska gymnastiken, där även Gustaf en tid haft nyttig sjukgymnastik.

Zander, Jonas Gustaf Vilhelm, skapare af den mediko-mekaniska gymnastiken, f. 29 mars 1835 i Stockholm, d. där 17 juni 1920. Han utnämndes 1880 till docent i med. Gymnastik vid Karolinska institutet. Redan 1857, då Z. ledde gymnastiköfningarna vid den af hans systrar upprättade Zanderska flickpensionen (se d. o.), kom han på tanken att använda maskiner för att åstadkomma den muskelöfning, som är det väsentliga i all gymnastik, och konstruerade redan då på försök några apparater, hvilka, ehuru ofullkomliga, likväl visade, att hans förhoppningar varit väl grundade 1865 öppnade Z. i Stockholm sitt mediko-mekaniska institut, som då egde 27 olika apparater. Ända till sitt 85:e år deltog Z. i ledningen af institutet, vid hvilket hans son Emil Vilhelm Z. (f. 1867, med. licentiat 1897) sedan 1897 var verksam som medhjälpare och för hvilket han sedan 1915 är föreståndare. I art. Mediko-mekanisk gymnastik har denne redogjort för metoden och de till grund för densamma liggande principerna. En fullständig beskrifning öfver alla af Z. konstruerade apparater finns i hans skriit Die apparate fur mechanisch heilgymnastische behandlung und deren anwendung (4:e uppl. 1893). – I början hade Z. att utstå starkt motstånd af den manuelle sjukgymnastikens anhängare, hvilka gjorde anspråk på större individuell anpassningsförmåga vid gifvande af rörelser. Å andra sidan medgaf den mekaniska metoden att dosera rörelsen efter vetenskapliga mätningmetoder och att inrikta den på afsedt ändamål. På samma gång var den också oberoende af en manuell rörelsegifvares eller gymnasts alltid växlande disposition och förmåga. Också räckte det icke länge, innan man insåg den nya metodens stora förträfflighet, och småningom spred sig kännedomen om densamma kring hela den civiliserade världen. Mediko-mekaniska Zander-institutet finnas snart sagdt i alla länder, särskildt i Tyskland; // Projekt Runeberg - Nordisk familjebok

För att lära mig andas djupt och med magen låg jag stundom på hans soffa, stundom stod jag framför spegeln, ömsevis kännande på min egen, ömsom på doktors synnerligen välgödda mage. Jag fick lära mig verser, berättelser och ordspråk som jag sedan mekaniskt som en grammfon, halvsjög på doktors befallning och efter hans principer. Han var ganska gemytlig, men kunde bli mkt. häftig. Mamma säger, att jag frågade "helt oskyldigt", varför han var värst på måndagarna. Han var nämligen en stor festprisse, men det gjorde han ej någon hemlighet av. En gång frågade han nämligen: "Kan du säga mej min lilla gosse, när du tror att ja gick å la mej i går?" – "Klockan halvelvaa?" – "Nej, men kl. halv fyra" ljöd svaret. – Vid uppgörelsen på våren tog doktorn 300 kr, utöver dem han redan i förskott fått, "för särdeles goda resultats skull". Tiden närmast efter denna kurs talade jag visserligen långsamt men nästan obehindrat. Sedemera har det blivit så, att jag, då jag ej är för trött eller upprörd, kan tala utan för mig och ofta för min omgivning, märkbar svårighet. Naturligtvis var ej resultatet bättre, än vad som föresattes, skulle någon ha påpekat vore det icke doktorn, utan – enl. min egen, hans elev. Men Pappa ville ej stöta sig med doktorn och visste väl, att ett a.... på den orimliga fodran skulle medföra ett bråk, som han ej hade lust el. kraft att bemöta, så att han uppfyllde doktors fodran. Doktorn var emellertid nog "Generad" att fråga, om jag önskade mig något, han gav mig därefter en liten spade, för Så icke förlorade dr. Karl Weinberg på elev Carl Almqvist, det torde vara säkert.

Karl Wilhelm Weinberg.

F. i Rättvik, Kopparb. län, 1862^{25/2}. Stud. i Upps. 80; med. kand. vid Karol. inst. i Sthlm 87; med. lic. därst. 91. Underläk. vid Allm. barnbörds-
huset i Sthlm s. år 0. vid Kronprinsessan Lovisas
vårdanst. för sjuka barn därst. 91—93; första assist.
vid poliklin. för barnsjukdomar i Sthlm 93—96;
praktis. läk. i Sthlm fr. 93.

Utän svårighet läste jag sedan vårterminens kurs i de viktigaste ämnena; geografi och historia under maj för fröken Kjellén mkt trevlig syster till professorn, och under sommaren på (Vaxholm) kursen i engelska för Mamma. Endast i detta sistnämnda ämne behövde jag pröva till hösten. Pappa följde mig in till staden med Vaxholmsbåten "Express" och sedan till skolan.

Jag var emellertid ganska sen, varför jag vid Nybroplan måste skynda före Pappa. Till min stora förvåning stod Pappa och väntade på mig på skolgården då jag kom springande. "Jag fick fatt i en bil" sa Pappa, "hade jag vetat att jag skulle få det, skulle du naturligtvis fått åka med och sluppit springa". – Prövningen ägde så rum för fröken Skölfman. Detta var den enda gång som Pappa varit i min skola eller officiellt hört mig förhöras.

Pappa besåg huset 22 n. Mälarstrand tillsammans med en del andra Brandkontoret män, då det skulle brandförsäkras och blev genast förtjust i de då knappt färdigredda, synnerligen modärna och vackra våningarna och gjorde kontrakt å den större våningen 3 tr. upp med en sammanhängande dubblett med egen utgång. "Våningen är härlig och pojkarna kommer att få det så bra" sade Pappa till Mamma. Strax efter det kontraktet uppgjorts fick den då fyraåriga Gerda scharlakansfeber (ehuru en mkt lindrig sådan) varför hon, Mamma, en sjuksköterska och en jungfru kvarstannade i vår våning vid Östermalmsgatan, under det att Pappa, hans fyra söner, vår kokerska Lovisa samt vår husa Elin inflyttade i det nya huset, som genast kunde taga emot oss, emedan vi voro de första hyresgästerna i denna vår våning.

Jungfrurna klagade över att de här "inte hade bekanta att gå till" och att ingen affär fanns närmare än Hantverkaregatan och där voro de ändå inte "fina" utan små affärer som inte hade någonting.

Ovanstående karta, fritt upptecknad efter minnet, antyder sydöstra Kungsholmen samt en del av vår utsikt från vår bostad därstädes, som är markerad. För att antyda en viss kännedom om Mälarbåtarna har jag, likaledes enl. minnet utmärkt dessas ungefärliga tilläggsplatser, utrymmesbrist hindrar mig att utskriwa alla de mer än 100 alternerande ångfartygen, varför jag inskränker mig till att antyda resp. bestämmelseort. Kartan medger ej Munkbron och Kvarndamstorg, varför dessa fartyg utelämnas.

Pappas förhoppningar om att vi skulle trivas här, träffade fullständigt in. Enligt min mening åtminste levde vi här ... på kanaan (sid 78) i särskild lycka och trevnad, ja den tiden var väl den lyckligaste hittills näst "Tant Tamétiden, men då var man ju ej så självständig, som man var vid denna tid.

En typisk bild av mitt dåvarande vardagsliv ger en uppsats, skriven under vårterminen 1909, alltså i 2:a klass och som jag inför dess helhet, endast ändrande ställen där Skölmans rättelser av mig anses befogade (dessa understrukna). Den lyder:

En dag under terminen.

"Jag stiger upp klockan halv åtta på morgonen. När jag är klädd, har jag alltid för vana att öva mig mot stamning. Sedan äter jag välling med skorpor till. Därefter går jag över till vår granne och hämtar

Renskrivet 2020 av Christina Iderbring, barnbarn till Carls bror Gustaf.

deras lilla flicka, som jag har lovat följa till skolan. Hon går i samma skola som jag och därför är det lätt för mig att följa henne. Då vi kommit ner till Norr Mälarstarnd, går vi till Parmätaregatan och följer den till Hantverkaregatan. Där sätta vi oss på en spårvagn som går kl. tre minuter före halv nio från Parmätaregatan. Sedan åka vi till Nybroplan

Under vägen dit läser jag ännu en gång på min svåraste läxa och talar lite med konduktören, som alltid är mycket vänlig. Då jag kommer till skolan är klockan en kvart före nio. Jag läser alla vardagar från klockan nio till klockan tolv. Tre gånger i veckan skall jag vara tillbaka i skolan klockan kvart över ett.

Då jag slutar klockan tolv, följer jag vaktparaden till Gustaf Adolfs torg, vartefter jag fortsätter Fredsgatan fram, men vaktparaden går över Norrebro till slottet. Då jag ska tillbaka efter frukosten, slutar jag klockan en kvart före tre.

När jag går hem, brukar jag ibland få se kungen i sin bil fara till Idrottsparkens tennispaviljong för att där spela tennis.

På eftermiddagen läser jag mina läxor. Då det är två läxor, kan jag äta och lägga mig på samma gång som min lilla syster, klockan en kvart över sju. Men då det är tre läxor får jag lov att äta med de stora, klockan halv nio."

Uppsatsen upplästes för klassen vilket hade till följd att kamraterna i årtal hånade mig för att jag "gick tillsammans med en flicka", något som jag enkelt och naturligt och intet ont anande helt oskyldigt omtalade.

Min drygt en halvtimme långa skolväg, som Pappa första gången utpekade på en karta för mig, kostade mig ej så mycket besvär, jag tyckte snarare att det var roligt. Jag fick ju alltid åka spårvagn, då jag var trött, och jag gjorde det alltid på morgnarna, då jag träffade den utmärkt vänlige konduktören 312, vilken t.o.m. lät mig att ropa ut hållplatserna, ett omtyckt nöje. I de kortare frukostloven åt jag först i skolan, men då detta visade sig opraktiskt, fick jag äta hos "faster Li", som efter oss övertagit vår våning i huset 3 Villagatan. I de längre (tvåtimmars-) frukostloven, (ej upptagna i uppsatsen, trol. på grund av att jag den terminen ej deltog i den då frivilliga slöjden) så hann jag gå hem och äta.

Renskrivet 2020 av Christina Iderbring, barnbarn till Carls bror Gustaf.

Söndagarna.

- "Båtarna nio från sta'n" skrek Daniel från sitt hörnrum, som hade den bästa utsikten. Vi tre andra bröder sprungo, samtidigt i nattskjortan, ivrigt dit.
- "Ångf. "Mariefred" med Turistföreningens flagga och vimpel ledde med "Cesar" god tvåa, se där backar "Enköpingsbåten""
- "Titta där dyker "Tessin" upp och hotar "Mariefred" som etta, men så ä de också orättvist att den ska ligga vid Riddarholmen, som dels ligger längre ut och dels har bättre svängrum," säger jag.

Efter en stund, Daniel med kikare för ögonen:

- "Niobåtarna i upploppet (det kallade han det sista vi sågo av segelleden borta vid Essingen)"
- "Tessin" god etta, tvåa "Mariefred", så "Nya Hillersjö", de va väldigt vad den har kört, den såg vi ju inte nyss – som håller på att köra om "Enköping I", nu ser ja' att "Cesar" ligger i jämbredd med "Mariefred". Där är några på efterkälken "Gunhild", lilla ång. "Brage" och där långt borta kommer "Nya Hållsviken", men den ä' nog nioochfemtonbåt, jaha, nu börjar nioochfemtonbåtarna på allvar.

När vi så voro färdiga till halv-10 frukosten kunde vi se nioochfemtonbåtarna i "upploppet" och halvtiobåtarnas avgång, av vilka då alltid "Strängnäs Express" ledde, förklarligt nog då den låg vid Klara Strand. Så åto vi ris el. mannagrynsgröt samt någon omelett, (sparris, tomat, persiljs el. spenat dito) el. krocketter, någon gång stekta kastanjer. Dessutom allt möjligt pålägg, alltid marmelad el. honung. På förmiddagen brukade Pappa, jag och Gerda gå ut och gå till Djurgården, Tranebergsbron el. någon gång tage ångslup t. Essingen el. dyl. Mamma, som dessa år för sin sömnlöshets skull ordinerats sova så länge om morgnarna och som dock ej ville följa ordinationen på söndagsfrukostarna, brukade ta skadan igen någon timme på söndagsförmiddagarna.

Redan år 1887 bildades en förening, som hade till uppgift att skapa ett ålderdomshem för fattiga, blinda kvinnor och barn. Initiativet till föreningen togs av prinsessan Eugenie. Hemmet uppfördes på Norrbacka, som då låg i Solnaskogen. Snett upp till vänster från Stallmästaregården. Barnen på det nya hemmet växte upp med mycket hårda regler och sträng disciplin. Blindhemmet, som invigdes år 1888.

.....en söndag hann Pappa ej göra längre utflykter. Han skulle nämligen nästan varje söndag till blindhemmet vid Norrbacka, för att där hålla predikan. Någon gång följde vi med dit, men vanligtvis stämde vi möte efter Pappas besök där.

Man kunde kanske tycka att det skulle vara en påtagligt god och ej särskilt svår uppgift. Blinda äro ju vanligen förnöjsamma och låta sig gärna ledas ej blott lekamligen utan även till Honom, i vars himmel de ej längre behöva treva och stappla, utan klar... ett ljus, som är förmer än all jordens skimmer och bländverk. Det är sant, men det hindrar ej att det fanns omständigheter, som gjorde det svårt, ja motbjudande för den, som ej kom dit i det rätta sinnelaget och med fast föresats att hjälpa. Somliga hade blåa glasögon el. skärmar för ögonen och de, som icke hade det, sågo ofta mycket hemska ut. Några hade den långa prövotiden gjort konstiga, så kunde de mitt under Pappas predikan började rabbla obegripliga ramsor. När detta hände, blevo de emellertid vänligt men bestämt utleda av den utmärkta föreståndarinnan Anna Öhman. Många rörande bevis på tacksamhet fick dock Pappa här röna. Men så förstod han bättre än de flesta att delta i deras bekymmer, att trösta dem, och att vara vänlig mot var och en särskilt. Också "strålade de gamla kvinnornas anleten upp, så snart de fingo

höra deras kära "Hovrättsråds" röst". (Citat ur Pappas dödsruna i Stockholms Dagblad) – lika mild, allvarlig och imponerande, som hans yttre gestalt, som de icke sågo, "Och det hände ofta nog".

Till våra söndagsmiddagar på Kungsholmen var alltid vår kusin Herbert bjuden och vanligtvis även Gustafs läskamrat Harry Lagervall. Pappa kände sig blyg och försagd vid stora middagar, därför hade vi sådana ytterst sällan. Men då det gällde att glädja el. hjälpa andra var Pappa alltid villig. Herbert hade inga syskon och behövde komma från sin nervösa mor till jämnåriga, Harry åter hade intet hem och satte därför stort värde på att på söndagen få komma bort från sitt inackorderingsställe. Den omständigheten, att vi hade gäster att glädja, jämte kokerskan Lovisas skicklighet och Pappas givmildhet, allt bidrog till el. rättare förklarar våra luk..ka, bastanta söndagsmiddagar då. Vanligen fick vi buljong med klimp, så någon kraftig mellanrätt med mycket "tillbehör" och slutligen en finare efterrätt, chokladpudding, valnötstårta, bl...manger, päronkompott e. dyl. allt med marängkysisar till. Efter middagen hade vi pojkar nästan svårt att maka oss in i salongen. "p... plats, för luften framför "Morbrors" punschmage", skrek jag långt tillbakalutad. Lovisa stod "triumferande" i en dörr och vi brukade vanligen gå ut och tacka henne. Sedan maten något smälts, började brädpartierna, det enda "stormänniskospel" som tilläts hemma. Så höllo vi på och spelade våra "prenumererade" spel (Lyckligtvis hade fem a sex stycken endast ett bräde så att man fick vila sig ibland. Kvällens senare spel deltog jag ej i) ända till det blev tid för våra gäster att skynda hem innan tiostängningen.

Leksandsfärden 1909-19010.

Tredje dag jul 1909 foro Mamma, syskonen, Herbert, Helfrid Arvedson (vår syssling, som skötte Gerda som var baby) och jag till Leksand, där vi bodde på det trevliga "Dalahemmet".

På den tiden gick järnvägen ej längre än till Insjön, varför vi i två slädar, lagom kyla och härligt månsken åkte milen fram t. Leksand. Här såg jag och imponerades av blånande hjder, som i snö och månsken togo sig särskilt majestätiska ut. Det var länge sedan Fjällsättersommaren 1903 – jag beundrade ett dylikt fjällandskap.

Nyårsbönen i Leksands gamla, ståtliga kupolkyrka blev minnesvärd, kyrkan fullsatt av den delvis nationalklädda allmogen och turister, den förra så kraftigt och innerligt deltagande i församlingssången. På nyårsdagen fick jag nöja mig med, att höra Mamma berätta, huru vackert det var, när allmogen, kullor och masar, de senare endast undantagsvis bärande sina trevliga dräkter, drogo över bron över Dalälven till högmässan. Jag hade nämligen då min andra känning av blindtarmen, vilken var lindrigare än den första och snart gick över.

Först dagen efter nyårsdagen kom Pappa till oss. Han hade varit upptagen bl.a. hyresuppbörd förut. Jag minnes trettondagsafton, då det var dans kring julgranen i pensionatets samlingsrum. En tjock holländska tilldrog sig uppmärksamhet genom sin groteska dans som hon troligen utförde bara för att göra sig lustig.

- "O, vad hon ä lustig" sa jag halvhögt till pappa. Då vände sig Pappa med skalken i ögat mot holländskan och såg på henne med den påföljd att hon slöt sig till vad jag sagt och brast i skratt.

I de skid- och slädfärder som bröderna (utom Gustaf som föredragit att fara till farbror Ludvig på Algö), Herbert och Helfrid företog kunde jag ej på grund av nyss nämnda känning, ej deltaga.

Pappas somrar.

Under en del av sin sommaresemester brukade Pappa fara till en högt belägen, gärna litet avskild plats för att vila. Sommaren 1908 for han sålunda kanalvägen med sina båda äldsta söner till Grenna, där den gamla prästgården vid Brahegatan, farfars födelsehem, besågs, och till det minnesvärda Visingsö med sina minnesmärken och gravvårdar av våra förfäder. Därefter for Pappa och Gustaf till Mösseberg, under det Lennart, nybliven student, for att delta i kristliga studentmötet i Husqvarna.

Sommaren därpå for Pappa och Lennart till Abisko vid Torne träsk och sommaren 1910 fick Gustaf medfölja Pappa till Bydalen i Jämtland. Följande sommar hade Daniel fått löfte medfölja på Pappas semesterresa.

Pappas semester varade i allmänhet 2 månader och under en månad for han ut och in t. hovrätten. Dessa resor voro bekvämast dels å Drottningholm 1906, då semestern var ovanligt kort, dels å Vaxholm 1910, enär en ångslup, som inväntades av den stora "Express", hämtade passagerare från Ekuddens brygga, till vilken det endast var c:a 5 minuters väg från vår villa, och det ej var arla som morgonbåtarna i allmänhet gingo. Från N. Mälarstrand hade Pappa närmare än från någon av våra övriga stockholmsvåningar till sitt ämbetsverk. Det genaste fortskaffningsmedlet dit var ångslup från Eiraplan t. Riddarholmen, därnäst att gå över järnvägsbronsgångväg. (se kartan sid 96! Järnvägsbron ligger något utanför kartans nedre kant) eller att taga spårvagn med övergång vid Tegelbacken till Riddarhuset.

Hovfesterna.

En gång om året fick Pappa ett, som vi tyckte, mycket fint inbjudningskort med riksvapnet på, i vilket H.M.Konungens Förste Hovmarskalk på nådigaste befallning inbjöd till middag på slottet och meddelade att hovrättens medlemmar skulle intaga middagen i den delen konungens sängkammare, (något som vi tyckte vara mycket egendomligt). Några dagar senare fick man se Pappa ståtligare än någonsin, iförd hovrättsrådsuniform med sin fars ämbetssabel, skimrande i guld o elfenben, vid sidan. Mamma hjälpte honom att påsätta den större Nordstjärnanorden och slutligen påtog han den guldbroderade trekantiga plyschhatten.

Så stod min fader färdig
Att ut till slottet gå
Helt vörndnadsvärd att skåda
I rocken gul och blå

Men Pappa var alldeles för anspråkslös att ens tänka på att fotografera sig i uniform eller på något sätt känna sig stolt över densamma. På morgonen efter den sista hovfest han deltog i, det var i början av december 1910, kallade han in mig till sig, räckte mig sin varma hand och sade:

- "Med den här handen tog jag kronprinsen i hand i går kväll. Jag underlät att tvätta mig om händerna i går för att kunna ta dig i hand med samma hand."

Nog var jag royalist, men nu tyckte jag det gick lite väl långt. Jag blev så generad, att jag glömde tacka för den rörande tanken. Pappa hade från denna slotts bal, liksom från andra bjudningar i allmänhet, då det var möjligt, sparat karameller åt sina yngre barn. Så här ser den karamell ut, som Pappa i obrutet skick gav mig från sin rockficka.

Pappas 55-årsdag.

Vid Pappas 55-årsdag den 3 Dec. 1910, var endast Pappas syskon inbjudna. Jag minnes, hur Pappa då med ett mildt, nästan barnsligt uttryck föreslog "Födelsedagsbarnets hustrus" skål. Jag uppvaktade honom i enrum med följande små välmenande verser, som mycket glädde honom:

" Till Pappa!
 I År adertonhundrafemtiofem
 Föddes pappa Iven i sitt lilla hem
 Han, som nu är båd gammal och grå
 Han var ett lindebarn då.-
 II Tack för all den stora ömhet
 Du har slösat i myckenhet!
 Särfor vill jag Dig så innerligt gärna hyll
 D. Pappa imorron femtiofem är skall kull

II Allt gott till följande år vill jag önska
 Att Pappas ålder alltid må grönstka.
 C. Rob. A. "

Kap XIV

Den 17:de Dec. 1910

Ur min dikt "Efteråt" som skildrar minnet av ovanstående dag:

I "Blott trenne dagar återstår!"
Det var min enda tanke då
Ty utav skolans knog
Jag fått då över nog.
II En vänlig hälsning från Janslunda gård:
"I jul vi vilja om dig taga vård!"
Jag tänkte: "Hur härligt att pulsa i snö,
Att åka i släde i stället för hö,
Och julefröjd få äta, njuta och bevara!"

Jag hade slutat skolan klockan en timme före tre denna dag. Vi hade haft sång sista timmen och sjungit "Sandels" eller "Björneborgarnas mars" så att jag blivit glad. Och denna glädje höll i sig under hemvägen. Skulle jag ej vara glad nu, när endast några dagar återstod till jullovet, under vilket jag först skulle fira jul hemma och sedan, för första gången i mitt liv, under julferierna få följa med Pappa och bröderna till Selaön där farbror Knut skulle härbärgera några på Janslunda och övriga bo på Algö. Jag tyckte, att jag efter slutad arbetsvecka, ja nästan slutad termin, kunde unna mig att resa hem i spårvagn. Då jag kom till Gustaf Adolfstorg, såg jag, att det stod mycket människor utanför tidningskontoret där. Då jag gick, brukade jag alltid stanna och läsa det, som stod på anslaget. Denna gång var det väl, att jag åkte spårvagn, ty där stod det anslaget ett meddelande, som bragte Lennart ur fattningen, då han ungefär vid denna tid läste detsamma: "Jag gick och irrade länge innan jag kom hem" sa han.

Men jag, som ej läst meddelandet, kom glad hem. Då jag kom in, fick jag se moster Tyras väninna, fröken Wennberg för vilken vi ej hade så synnerligen stor respekt.

– "Det var egendomlig visittid Tant kommer på" sade jag uppsluppet.

– "Nu är det inte tid att skämta så där", sa hon.

– "Pappa är sjuk."

Det klack till i mig.

– "Vad. Det är inte möjligt" voro ungefär de ord som undslapp mig.

– "Jo, Pappa har fått slag i Riksbanken."

Innan jag fått veta något närmare härom, kom faster Li, hastigt och upprörd, och jag såg tårar i hennes ögon.

– "Har baron Lagenskiöld (Riksbankens dåvarande chef) ringt," frågade hon hastigt och andfådd, så snart hon kommit innanför dörren. Då hon fick nekande svar, ringde hon upp ett nummer i telefon.

Renskrivet 2020 av Christina Iderbring, barnbarn till Carls bror Gustaf.

–"God dag, baron", hörde jag henne säga, "nå hur är det" -----"jaså, det är slut."----

"Vilket är det, som är slut" tänkte jag blixtnabbt. "Pappas liv, - nej, -nej, -det får inte vara det- Pappas lidande- ack – det är ju detsamma – Pappas --- kan jag inte hitta på något annat, som kan vara slut?"

Faster hade ringt av.

–"Pappa är död," sade hon stilla. "Stackars du", tillade hon, då hon hörde mig snyfta.

Efteråt, vers III

"Då sorgebudet mig nådde
Du hade flytt, Du själ,
Som emot högre världar tråna
En sorg så smärtsam jag aldrig känt
Ett minne så ljust, så rent
Aldrig förr i mitt minne sig förstå
Jag mindes blott alltför sent
"Han ville blott vårt väl!"

v. IV

Du till de blinda gärna kom
Med frid och hjälp, och vände om
Med ljusa fröjdesstrålar, dem Du tog
I nattsvart sinne lämnat kvar
För mig Du var
Så hög en Far!"

Sedan det allra första utbrottet av smärta var stillat, sade faster Li, att det var nödvändigt underätta Mamma, som vid denna tid snart skulle vara i Gustaf Adolfskyrkan, för att där övervara en vigselakt (vid vilken farbror August Silverstolpes dotter var bruden). Jag fick en bestämd ingivelse, att jag skulle med. Med en viss motvillighet fick jag tillåtelse därtill mot löfte, att jag icke fick yppa det verkliga förhållandet. För övrigt sade fröken W. att det kunde hända, att påståendet vore förhastat, och att läkaren ännu vore kvar i Riksbanken. Så foro fröken W. och jag i bil till nämnda kyrka. Hundratals ljus bländade vid inträdet, - glada festklädda människor i mängd – allt förbryllande och så skarpt kontrasterande mot min hemliga sorg.

Vi fingo så syn på Mamma, glad som alla övriga. Hon följde oss tillbaka till bilen. Då hon fick veta, att Pappa fått slag i Riksbanken, ropade hon till chauffören att köra dit. Ordern blev emellertid genast ändrad, på grund av fröken W:s bestämda påstående, att det vore bäst att fara hem. Jag som annars tyckte bilar gingo så fort, jag kunde ej förstå varför ej bilen kunde gå fortare, färden föreföll så lång. Inom mig brände frågan: "Har Pappa fått slag endast, eller är han död?" Men till det yttre förhöll jag

Renskrivet 2020 av Christina Iderbring, barnbarn till Carls bror Gustaf.

mig lugn, vilket lugnade Mamma mer än fröken W:s försäkringar. Äntligen voro vi framme. Mama tyckte det var för bekvämt att vid ett sådant här tillfälle åka hiss, hon sprang av alla krafter uppför trapporna. Jag följde henne med svårighet allt under jag tänkte "O, ska 'ja' nu förlora henne också!" –

Då vi kommo in i tamburen mötte oss två expresskarlar bärande en totalt övertäckt bår. – Jag ryste – I tröskeln till Fars rum mötte oss Faster Li, som med ett slagslugn omfamnade Mamma i det hon sade, - "Det är slut nu". Ögonblicket därpå fingo vi se, icke Pappa – utan en bild, en mycket lik bild av Pappa, en nästan marmorliknande bild, vars mest utmärkande drag var det uttryck av en stilla frid, som vilade däröver. Mamma sjönk på knä. "Han har gått till bättre världar", utropade jag. – Och i sanning, aldrig hittills har jag blivit så övertygad om att det finns ett liv efter detta, som vid min fars bår. Här sågs ju endast hans jordiska stoft, hans milda kärleksfulla, verksamma själ måste ha fått en annan boning. –

Lördagen den 17:de December, hade Pappa, som övriga lördagar, haft "hemdag", varför han ej var så tidig som vanligt. Annars brukade han komma i sin nattrock eller i skjortärmarna och hälsa vänligt god morgon och hjälpa mig på med min kavaj, när jag gick till skolan. Efter frukosten hade han arbetat med sina mål i hovrätten, - ett sådant mål, som var så pass lindrigt, att det ej bjöd på några hemska detaljer, det var visst fråga om stöld av ett lass spannmål någonstades i Norrland, hade Pappa som hastigast för några dagar sedan utförligt skildrat och frågat oss, vad vi ansågo om målet. Så hade han ätit lunch tillsammans med Mamma och Lennart och Gerda. Därefter hade han, Mamma och Gerda följts åt Norr Mälaren till Eiraplan, Kungsholmsbron, Klara Strand, Tegeludden till Fredsgatan, där Pappa hade ett ärende åt några av de många han hjälpte m affärer. Strax efter hade han stämt möte med moster Tyra i Riksbanken.

"Det är tunga steg jag går idag" hade han sagt till Mamma. Han hade med det i bildlik betydelse, för att det gällde att underteckna ett stort lån, som Moster ej hade behövt, om hon ej gått på nytt i fästmötankar. Men "tunga steg" blev det även lekamligt för Pappa, troligen den mödosammaste stegen i hans liv. Moster berättar, att han gått långsamt, kritvit i ansiktet och med ostadig gång fram mot Riksbanken över den lilla planen vid Riksbron. Hon ville dock ej genera honom med att fråga, hur han mådde.

Då han kommit in, klagade han över värmen därinne och lade sin tunga överrock på en stol. Så undertecknade han pappret i fråga med sin namnteckning, höga, ståtliga bokstäver utan darrning, precis som vanligt gick han fram till disken och överlämnade pappret med en bugning. Därefter vände han sig om och – sjönk livlös ned. Moster tillkallade omedelbart sin läkare d:r Lamberg, som efter en 10 minuter anlände och företog kamferinsprutningar utan resultat. "Han var redan död innan han föll" sade d:r L.

Hjärtat, Pappas enda svaga punkt hade stannat till följd av åderförkalkning. Det hade hela hösten varit särskilt svagt. Vi hade ej reflekterat över, att han allt oftare hade behöft anlita biler och

spårvagnar, att han gick omvägen Norr Mälarstrand, Owens gatan och steg på spårvagnen vid Myntet i.st.f. vid Parmätargatan, för att slippa backen vid den senare gatan. Men han hade ej som av det sagda framgår, arbetat med oförminskad nit in i det sista. Senast hans näst sista natt hade han hemkommit vid halv 1-tiden efter ett långt sammanträde för Diakon-anstalten vid Sköndal, - Även om hans sista dagen känt sig ovanligt trött – lilla Gerda berättade, att han samma morgon känt sig så kall (Han skulle ha skrattat så gott, då Gerda blåste honom i ansiktet, för att få honom varm) – anade han nog ej att slutet var så nära. Hans sista ord (till Moster) voro nämligen: "Om tisdag har jag hemdag, så då kan vi träffas igen, om Thyra vill" - - -

Han, i vars tjänst Pappa ägnat sitt liv, Han hade sört för, att hjärtslaget ej träffade Pappa på öppen gata, att döden kom ögonblickligen, utan föregående dödskamp och det medan Pappa ännu var i full verksamhet utan dittills någonsin ha behövt känna sig på något sätt obehörlig. –

"Min utgång Han bevarar,
Min ingång likaså:
Sin nåd Gud aldrig sparar
För dem med honom stå."

Efteråt v. V

Ⓜ
Döden är ju något hemskt
förfärligt
Dök, plötsligt, stilla, -ack hur
härligt!
Genast kom det högre livets källa
i frid
Ingen död - blott slut på
jordelivets strid!

Under denna svåra prøvotid kände jag tydligare än någonsin annars Guds närhet och ledning. Jag fick erfara sanningen av bibelspråket "Jag skall icke lämna Eder faderlösa", som moster Elin då g.. med sådan övertygelse, att jag i tider av tvivel och prövning återfår tro och förtröstan, blott återkallar i minnet upplevelsorna vid denna tid. Såsom en sanskyldig Guds gåva anser jag den omständigheten, att jag från de sista människorna kunde minnas många trösterika det... om Pappa.

Jag behöver endast erinra om, ... jag fått "skaldyra" till Pappas födelsedag två ...kor förut, huru detta glatt Pappa, Hans vänlighet att förvara den ömtåliga slottskaramellen åt mig och slutligen hade jag en särskild julklapp i beredskap åt Pappa. Jag hade tänkt ut, att jag genom att försaka spårvagnen om mornarna skulle bli i stånd att kunna ge Pappa en julklapp, som jag verkligen själv kostat på. Sålunda hade jag flera mornar gått till skolan och skulle sedan för de insparade pengarna köpa Pappas julklapp. Men detta är inte det märkligaste, det, som gör min övertygelse på Guds och Hans änglars, de frommaste människornas, existens så bergfast. Det är mitt sista minne, det outplånliga, ovärderliga, nästan himmelska minnet av min Far. Det var på aftonen den 16:de December 1910. Jag fick liksom enn varsel, och det är just detta, som är det övernaturliga, ofattbara, att jag borde gå in till Pappa och säga god natt. Jag öppnade dubbeldörren till hans rum. Pappa, som suttit lutad över sina hovrättspapper, såg vänligt upp och sköt tillbaka skrivbordsstolen. Jag sade något sådant som: "Jag kom för att säga god natt åt Pappa. Jag tycker det är så ledsamt, att jag försummat det några kvällar, men jag skall göra det hädanefter". - "Signe dej, min lilla gosse, signe dej", svarade Pappa med ett milt fadersuttryck varpå han omfamnade mig. - Det kan väl icke tänkas ett ljusare och vackrare sista minne av sin Far, än hans öppna fadersfamn.

Pappas eftermäle

Kap XV

Dagen efter den minnesrika 17:de December genomgick Pappas dödsbud hela huvudstadspressen. Flera tidningar hade något att säga utöver data ur Pappas liv och detta var inte särskilt en hyllning åt ämbetsmannagärningen utan fast mera åt "en i vida kretsar högt skattad personlighet" ---"Enkel, anspråkslös och i allt sitt uppträdande präglad av en sällspord nobless" --- skrev red. Oskar Manström i Sthlms Dagblad.

De flesta människor, som kalla sig kristna eller åtminstone många av dem, uppdelar sitt liv på olika områden. Inga små eftergifter får göras på ekonomiens område, affär är affär. Sammalunda inom politiken, ingen politiker får vara samvetsöm vid följandet av partiets strävanden, och flera andra områden. Vad dessa lämna övrigt, det gives åt religionen.

Min far var en helgjuten kristen personlighet. Många belysande smådrag bekräftar detta och av dem vill jag här nedan antyda några:

Den politiska toleransen. Vi hade en gång köpt .. till N. Mälarstrand "Social Demokraten". (Jag visste, att det var en "ful" tidning) Jag läste upp en rubrik: "Manna från himlen" och sade, att jag tyckte det var en dum rubrik. – "Ser du inte", sade Pappa, "att där står som underrubrik "snön ger arbete åt tusentals arbetare?" – Jo det hade jag nog sett, men, eftersom det stod i den tidningen, hade jag endast sett på det klandervärda däri. Nu fick jag en läxa för livet.

Anspråkslösheten. Mamma säger, att Pappa är den enda herre som hon träffat, som ej smickras av, att se sig själv i tidningen och att Pappa var likgiltig för allt beröm, såvida det ej kom från en verklig vän, i vilket fall det kunde göra honom gott. Mången gång kunde t.o.m. offentligt tack e.dyl. sära hans finkänsliga natur, som helst verkade i det tysta. ---

Det var ej nog med, att Pappa hälsade på våra dåvarande jungfrur, och det lika vänligt och artigt som om det gällt hans adliga bekanta, utan t.o.m. på alla forna jungfrur, som han kände igen. "Varför hälsade du på henne?" sade Mamma en gång, "minns du inte hur tråkig hon var?" Då vände sig Pappa mot henne milt förebrående, "Blir hon sämre av, att jag hälsar på henne?" ---

Mer än penningar, ryktbarhet och allt annat jordiskt gott gagnar föräldrarnas sant goda exempel barnen.

Pappas arv till oss är därför det bästa en far kan giva sina barn. Han står för oss såsom den oöverträffliga, upphöjda förebilden i kristen tro, uppoffrande människokärlek och den sanna finkänsligheten och mildheten. På hans kista stodo orden: "Saliga äro de barmhärtiga, ty med dem skall ske barmhärtighet"

Men alla de övriga salighetslöften hade lika väl varit ägnade att vara betecknande för hans liv och gärning.

Pappas begravning

Ägde rum i Kungsholms kyrka torsdagen den 22:dra December.

Jag fick kraft att i egenskap av yngste son, gå i spetsen för sorgetåget närmast kistan, ledande Gerda.

Jordfästningen förrättades av professor Rudin, en vördnadsbjudande åldring med vita lockar och helskägg. Han yttrade bl.a. att han erinrades sig Pappa såsom en allvarlig, ovanlig ung man redan vid den tid, då han först, i egenskap av konfirmationslärare, lärde känna Pappa. Sedan dess har han vigat föräldrarna i Adolf Fredriks kyrka och döpt Gustaf (i Skeppsholms kyrkan), vilket han antydde, då han i senare delen av griftetalet ägnade var och en av familjens medlemmar några ord. Till Lennart yttrade han att han skulle vara Mamma till stöd och hjälp. Till mig sade han: " Och du yngste son, som ville ha en änglpsalm sjungen vid din Faders bår -----". "Och du, allra minsta" fortsatte han vänd till den då sexåriga Gerda, " med vilken Far läste aftonbön, sist jag var i hans hem; förträffas aldrig att bedja"

Före akten hade Chopins sorgmarsch ljudit efter densamma sjöng K.F.U.M:kören "Solnedgång i havet" och "Den store vide Flok". Utgångsmelodierna utgjordes av Händels "Largo". Den väldiga Kungsholms kyrkan var i det närmaste fullsatt. Där märktes Prinsparet Bernadotte, general Rappe, presidenten i hovrätten Afzelius och Pappas kollegor i hovrätten, styrelsen för K.F.U.M. m fl.

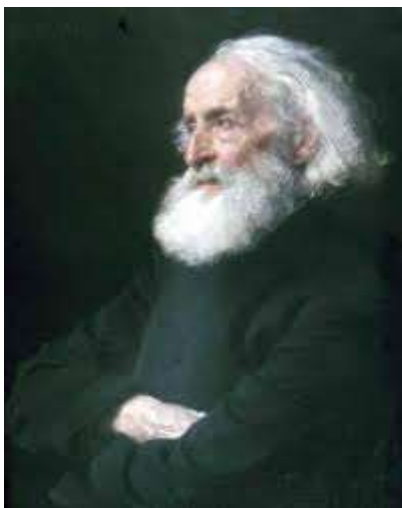
Vid graven, där duggregn hindrade ett tillämnat tal, sjöngs endast psalm 45:8 unisont. Av pietet för Pappas anspråkslöshet, och ett hans uttalanden, undanbad Mamma i jordfästningsannonserna alla blommor och kransar och hänvisade dem som så önska "att med någon liten gåva ihågkomma Svenska Diakonanstalten, Stora Sköndal, för vilken den hädangångna hyste djupt intresse." (Denna lilla insamling inbragte mer än 1100 kr., och därmed var Pappa förunnat att t.o.m. efter döden få ge en sista kärleksgåva.)

Men detta till trots saknades inte blommor, som ju fordras för att förtaga det ...ka intrycket och göra akten värdig och högtidlig. Särskilt minnes jag med rörelse blombuketten som bildade halvcirkel vid Pappas fötter. De..ro en sista hälsning från föreståndarinnan och en gumma på blindhemmet vid Norrbacka. - - -

Ännu samma år den 9 April hade Pappa med ett kort tal överlämnat professor Rudins porträtt t. rektor Schüek. Ingen anade väl då att professor Rudin skulle överleva Pappa. Jag vill ordagrant återge detta tal såsom betecknande för Pappa:

"Herr rektor magnifiens!

Vänner till professor Waldemar Rudin, vilka lärt i honom känna en ovanligt ädel människa samt en forskare och en lärare som med sin ande trängt djupt in i de himmelska hemligheterna än det förunnats mången och som äger enastående förmåga att genom Guds ord draga andra med sig på andens flykt "ad aeterna grandia" dessa vänner ha känt behov att få giva uttryck åt den stora tacksamhet, varvid de stå till professor Rudin genom att låta hans kära, vördade drag, där djupt allvar och vänlig mildhet brinnande evighetslängtan och fast grundat evighetshopp lysa fram, bliva bevarade på duken av en skicklig målares pensel. I professor Emerik Stenberg ha vi funnit en konstnär, som utfört sin uppgift med verklig kärlek och vördnad för föremålet och som därför också lyckats med sin uppgift.

Det har för oss från början stått klart att denna bild av professor Rudin skulle tillhöra och för all framtid stanna hos det frejdade kungl. universitetet i Uppsala, där han verkat så länge till välsignelse för många generationer av studenter. Vi bedja därför, herr rektor, att få till Uppsala universitet överlämna detta porträtt av prof. Rudin under innerlig önskan att jämväl denna bild av den vördade läraren måtte i sin mån bidra därtill att han må verka till välsignelse även sedan en gång hans jordiska tälthus nedbrutits"

Såsom värdig avslutning på detta kapitel om Pappa samt på hela detta band avhandlande min barndom, vars lycka och glädje till stor del berodde på Pappas stora egenskaper, har jag ansett väl kunna tjäna en aftonbön av Honom själv, hållen i K.F.U.M. i Stockholm:

” O, min Gud och Fader i himmelen, då jag nalkas dig i bön, må det ske med mitt hjärta ödmjukt nedböjt inför Ditt Majestät, Din helighet, med djup känsla av min ovärdighet och synd, med innerligt medvetande om mitt behov av förlåtelse och begär att bliva annorlunda, helgad, renad! Jag vet och känner, att Du allena kan befria mig från allt ont, giva mig förlåtelse, helgelse. O, jag tackar och prisar Dig för Din outgrundliga kärlek, att du sänt mig Din enfödde Son, som för mig uppenbarar Ditt hjärtelag emot mig och allt Ditt råd med mig! O, min Frälsare Jesus Kristus, ingjut ditt liv, det eviga livet i mitt hjärta. Amen”

För endast några få dagar sedan (den 6 sept. 1917) då jag i ett ärende besökte blindhemmet vid Norrbacka, kände jag mig uppfodrad läsa denna bön för de blinda, av vilka en stor del ännu bevara i tacksamhet minnet av Pappas bild, sådan den står för deras inre öga, ehuru snart sju år förflutit efter hans död, då jag slutat, förmärktes allmän rörelse. – ”Å, så gott sagt” sade en; ”jag skulle vilja höra en gång till” sade en annan. ”Det var ju så likt Hovrättsrådet som var så anspråkslös och ödmjuk” sade en tredje.

Frid över Hans minne!

Min Moder

Anna Maria Sofia Almqvist f. Björkman

Av Carl Almqvist

Modor.

Utän alla ansyning
äro dessa mina minnen av
och tankar om min älskade
Modor nedskrivna. De äro av-
sedda endast för mina närreste-
ja, kanske kan jag endast själv
ha något gagn härav. Särväl tanken
på att ge en äskädligt levande
bild av min Modor, som förhopp-
ningen om att göra skildringen
objektiv, d. v. s. opartisk och regel-
rätt psykologisk, har jag från
början lätit fara.

Att det ej är för att
bli utsatt för kritik, som jag
framlägger dessa mina om-
tåligt dyrbara minnen, utan
blott för att rädda dem undan
glömskan, det torde förstås och
beaktas.

Nyväshamn i nov. 1924.

Carl Almqvist.

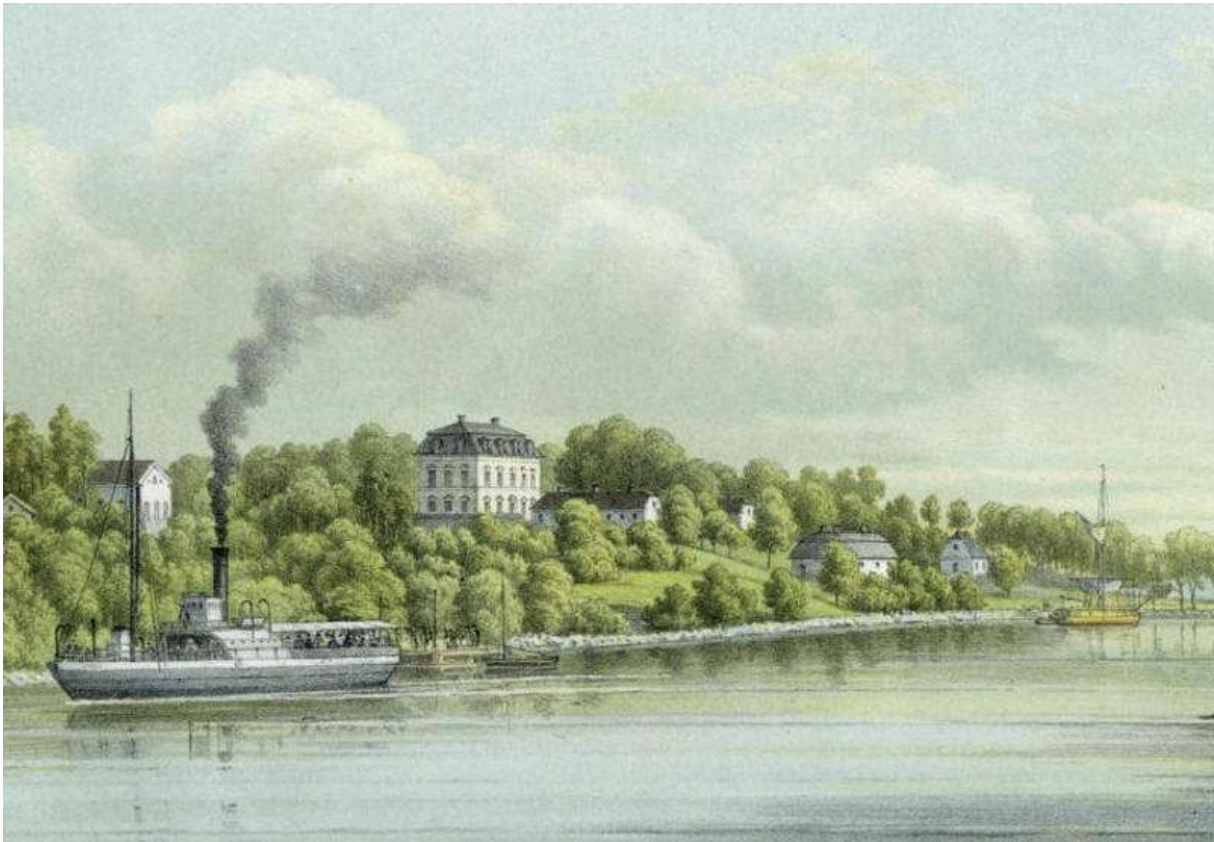
Data ur Fru Anna Almqvists liv:

1864	juni 13	föddes Anna Maria Sofia Björkman på Görväln (Uppl.)
1866	febr. 10	system Elin föddes
1872		--- Thyra ---
1873-1874		första resan till pension i Lausanne
1874		system Thyra dör
	Mars 16	föddes en syster som fick samma namn.
1880-1881		andra vistelsen i Lausanne
		Konfirmerades för d:r Staaf i Adolf Fredriks kyrka
1886	april 6	fadern, brukspatron Axel Fredrik Björkman dör i Wiesbaden
1887	dec. 8	vigselakten i S:a Clara kyrka emellan v. häradshövdingen Sven Almqvist Och frkn Anna M. S. Björkman
1889	april 15	Lennart föddes (i Stklm)
1890	juli 8	Agnes föddes (i Södertälje)
1892	april 19	Gustaf föddes (i Stklm)
		s.å. Svägerskan Hilda Björkman, morbror Alberts första hustru dör.
1894	jan. 30	Syster Thyra gift med km. Arvid Rydén, Skärstad församl.
1895	mars 4	Daniel föddes
1897	sept.15	Herbert Arvid Rydén föddes. (Fru A. blev nära nog hans fostermor).
	dec.10	Svågern komminister Arvid Rydén dör
1898	mars 10	Carl föddes
	maj 10	modern, Fru Ebba Björkman, f. Björkenheim dör
	dec. 15	System Elin förmäles med postmästaren Fredrik Lundman
1901	sept. 8	Agnes dör. Hennes livs svåraste prov
1903	mars 26	Svärmodern och fastern, fru Eugenie Almqvist dör
1904	aug 26	Gerda föddes
1906	juni 5	brodern Albert dör
1907	dec. 8	årsminnet av bröllopet firas
1908	våren	resa för hälsans vårdande till d:r Unna, Hamburg
	Maj	Lennart student
1910	dec 17	maken dör i Riksbanken, Stklm.

1911	mars 8	Bröt Mamma lårbenshalsen, varpå följde ett par års prøvotid och sedanlindrig ofärdighet för återstående livstiden
	maj	Gustaf student
1912	sommaren	brunnstur med Gustaf o Gerda i Ramlösa – Högforsbesök
	Sept.	Gustaf, tillika med studenterna Lund och Alm, korsfarare i Sigtunatrakten
1912	sept.	Gustaf insjuknar. Läkaren, först bagatelliserande, skrämmer Mamma med diagnosen: -"Galopperande lungsot" Mamma medföljde till Romanäs.
	okt. 29	system Thyras bröllop med tandläkaren Henry Wahlby, Varberg
	dec. 13	Lennart jur.kand.
1913	maj	Daniel student
1916	maj	Arvid Rydén student
1918	april	Gustaf teol.kand., Daniel fil.kand.
	Maj	Gustaf prästvigdes i Västerås domkyrka
1919	maj 17	Carl student
	sept. 1	Livsfarlig operation av d:r Rissler å Sabbatsbergs sjukhus
1921	aug. 21	Lennarts förlovning med fröken Hanna Olsson, Alfa Hill, Tågarp
1922	juni	Gerda avslutar 8. Klass i Sandströmska skolan
1923	juli	resa med Gerda i Norge
1924	jan.	nådde henne glädjebudet, att Gustaf med överväldigande majoritet valts till komminister i Norberg, hans första ordinarie missiv
1924	febr. 29	avled Mamma fridfullt kl. 4.10 e.m.

Kapitel I

Barndom och uppväxtår.

<https://slottsguiden.info/slottdetalj.asp?id=58>

På gårdsplanen, som sluttar ned mot Mälaren, på Görvälns gård i Uppland stod en dag år 1870 en sexårstös och grät. Inte var det för att hon slagit sig och inte heller för att hennes docka gått i kras. Nej, hon hade hört ett av gårdens barn ljuga, och det var detta, som kränkte henne så djupt.

- "Ja, men det var ju inte på Anna, som hon ljög-", sökte någon trösta.
- "Elle as mentis, elle as mentis," – fortsatte dock barnet att snyfta.

Denna spontana, kraftiga reaktion mot allt orätt, som så tidigt visade sig, skulle hela livet karaktärisera brukspatron Axel Björkmans äldsta dotter.

Men varför talade då barnet franska, detta så mycket mera egendomligt, som orden, som kommo så spontant, inte kunde vara en inlärd fras?

Fransk guvernant. Förbjudet tala det simpla svenska språket! Redan på tredje Gustafs tid hade det ju i högre kretsar ansetts "comme-il-faut" att tala franska; från Bernadottarnas tronbestigning blev det nödvändigt. Men näppeligen fanns väl ens då en herrgårdsfamilj, som så som den Björkmanska på Görväln var fransk till språk, seder och tänkesätt!

Flaggades det å Görvälns "corp-de-logis" var det med Tricoloren, den och ingen annan. Då fransk-tyska kriget utbröt, lovade patron Björkman sina barn ett skålpund konfekt om fransmännen skulle vinna.

- "Men", tillade han skämtande, "vinna tyskarna, så få ni ett kok stryk!" – Ja skämta kunde han, fadern.

Inte så sällan var det stor middag på Görväln och då var han outtröttlig att berätta anekdoter och historier.

- "Håll opp, goa brukspatron, håll opp!" – brukade någon av gästerna säga,
- "Jag förgås av skratt!"

Kanske gällde det banvakten vid en nyöppnad bana, som ropade efter det tåg som skulle utplantera personalens familjer:

- "Stanna, stanna, jag har fått en galen hustru och galna barn!"

Eller klockaren, som skulle hälsa kungen, som hedrade orten med ett besök. Hans tal var skrivet på förhand och började:

- "E.M:t som burit spiran ----", Förbryllad av högtidens tyngd läste klockaren:
- "E.M:t, som spuri buren, som buri spuran, som spiri buran----som"

Stolt var han, patron Björkman. En kvarts väg från Görväln ligger Karlhäll, där systemn och svågern, statsrådet Ludvig Almqvist bodde. Men mellan familjerna växlades blott stela hälsningar.

- "Om jag kunde förstå, vad den där Almqvist har att brösta sej över. Han är ju kommen av en prästsläkt", sade patron B.

Ett exempel på min morfaders givmildhet visade han den gången, då en finländsk släkting hade uttryckt sin beundran över en antik byrå med inläggningar. I hemlighet lät då morfar inpacka byrån som medföljde gästen hem till Finland.

Godhjärtad mot allt vad barn hette, var morfar. Efter det att några flickor blivit överfallna på skolvägen, upprättade han på egen bekostnad en skola för gårdens barn i Grindstugan (dit döttrarna gärna gick, ty då avbröts lektionen till deras ära).

Att hans medkänsla för barn skulle vara störst för hans egna, är ju naturligt. För sonen Albert synes han dock ej haft så mycken förståelse. Mest tyckte han väl om sin "Stina", äldsta dottern, men det vågade han knappt visa för sin fru. Denna tillhörde Björkmanska släktens i Finland adlade gren, Björkenheim. Hennes far ägde fem gårdar, tre i Österbotten: Orisberg, Oravais och Kimo bruk samt i Euraåminne, Vuojoki och Larila.

Hon var i sin ungdom en skönhet. Att hon klädde sig väl, då såväl kultiverad smak, fördelaktigt utseende och pekuniära resurser stodo henne till buds, är givet. Gärna underkastade hon sig en timplång järnvägsresa att stå, för att hålla sin fina klänning fri från skrynklor.

Folket, som såg den graciösa gestalten i guldskinsskor och med den höga "Allen" höll henne för ett högre väsen. Hon var mån om, att behålla denna folkets respektfulla vördnad. Så fingo barnen order om, att i all tysthet gräva ned de tallrikar som "Hennes nåd" högst egenhändigt sönderslagit.

Till Görväln.

Förutom salt och hårt bröd var allt inlåst och utportionerades för varje mål av "Hennes nåd". Var hon själv förhindrad, lämnade hon nycklarna ej åt sin äldsta, hushållsintresserade dotter, utan åt Elin. (Kanske för att tomrummet efter den ordinarie husmodern skulle förnimmas mer). Strängheten gällde även barnen, för vilka hon icke hyste moderliga känslor, utom för den yngsta dottern. Förklaringen var den att:

- "Thyra är gjord av ett finare ler än ni"

Vid 21 års ålder var hon mor till tre barn och detta förklarar i viss mån, att hon blev omogen som uppfostrarinna och med tiden klen och nervös. (Tålte ej höra hårt bröd knapas)

Anna, Elin och Albert Björkman
omkring 1870.

Ett bevis på den blinda, obevekligt stränga lydriad hon fodrade av sina barn:

Hon var på väg med en väninna jämte sina båda flickor, Anna och Elin, i vagn mellan Görväln och Stockholm. Hon talar om, att hennes barn äro vänjda vid absolut lydriad. Men väninnan är lite misstroende. Då ger hon kusken order att stanna och säger till barnen:

- "Jag har ändrat mig. Ni får inte följa med. Gå hem!"

Utän ett ljud till protest stego barnen av togo varandra i hand, och började hemvägen, den de ej hittade. Strax därpå blevo de, utan någon uppmuntrandende ord, tillbakakallade.

Sin make älskade fru Ebba nära nog till dyrkan och blev nästan hjälplös efter hans död. Hon var i sin krafrts dagar en vilje- och arbetsmänniska i högre grad än maken.

Min Moder ärvde mest av faderns själsegenskaper: den oförbränneliga humorn, han goda hjärta, som klappade särskilt varmt för små barn. Gemensamt arv från båda föräldrarna var stoltheten samt de franska sympatierna. De båda egenskaper, vilka jag förmodat funnos hos min mormor näml. verksamhetsiver och viljestyrka, funnos ss. utpräglade själsegenskaper hos min Mor.

Den uppfostran min Mor fick var verkligen egendomlig. Franska och engelska voro huvudämnenä. Övrig undervisning gavs på franska. Därför kunde torggummorna, som Mamma handlade av, överraskas av att Mamma multiplicerade på franska. Biologi undveks sorgfälligt ss. ett opassande ämne (!). Betecknande är, vilka svenska städer svenskan Anna Björkman lärde i Sverige ur sin franska "Geographie": Stockholm, Gothenbourg, Malmoe et Norrköping. (=Norrköpäng).

Stort intresse visade eleven för uppsatsskrivning. I pension gingo flickorna två och två och promenerade och då var det tävlan om, att få gå ut med M:lle Björkman, ty ingen kunde ss. hon preparera en "kompotte", (dvs en uppsats).

I pensionen hade hon även några katolska kamrater och sannolikt var det i Lausanne, som Mamma fick den avsky för allt katolskt, som följde henne genom livet.

Anna Björkman, ursprungligen så frisk att pensionskamraterna försäkrade, att "den björn biter ingenting på", ådrog sig redan i flickåren sin första krämpa: gm förflyttning blev ena njuren "vandrande", något som emellanåt gjorde sig påmint och då förorsakade svåra smärtor.

Återkommen från andra Lausannevistelsen –
båda tillsammans med systemen Elin –
konfirmerades Mamma för kyrkoherden i
Adolf Fredrik Staaff, en vördnadsbjudande,
nobel man (helt olik sin "store" son,
politikern).

Nu märktes granneligen det befängda i, att svenska språket nära nog varit portförbudet i det
Björkmanska hemmet. Min Moder, annars så frimodig, var generad och rädd, då turer att läsa kom
till henne. Hon läste stapplande och franskt uttal, vilket givetvis väckte munterhet bland kamraterna.

Systrarna Elin & Thyra

Thyras Barn Karin & Arvid Rydén samt Elin med sonen Bertil

Kapitel II.

Utseende och yttre egenskaper.

Ganska lång, regelbundna drag, svart hår, livliga, intelligenta ögon, än strålande av spontan livsglädje, än frånvarande tankfullt fjärrskådande, gången spänstig och rask, se där huvudintrycket av min Moder.

Sådan minnes jag henne en gång då jag mötte henne på väg till torget genom Humlegården. Världskriget hade rasat några år inom vår världsdal, själv hade hon haft många och svåra prövningar under sina femtiotre år. Men av allt detta märktes nu intet. Mera frimodigt kunde ej ens en ung flicka blicka. Den obetydliga haltningen, som härrörde från det felläkta benbrottet, gav man ej akt på. Vinden svepte om en smärt gestalt i lila sidendräkt. Kinderna blevo alltid röda, då Mamma rörde sig i friska luften. Därför må det vara mig tillåtet att forma huvudintrycket av henne även med Elsa Beskows ord:

”Rosor på kinden och solsken i blick”

A propos lilas, så var det Mammans smak härför ganska konsekvent genomförd. Född under syrenbommens tid, blevo de lila syrenerna älsklingsblommor som sällan saknades på hennes födelsedagsbord. Och nästan undantagslöst voro de brev, som duggade nog så tätt till de av barnen, som hon inte hade inom räckhåll, skrivna på lilas brevpapper.

För teknik och vetenskap stod hon – som så många andra damer – rätt så främmande.

- "Jag använder gasen för att laga maten på, men vad du säger om solenergi och kemiska reaktioner vill och behöver jag inte förstå", kunde hon säga.

Kom hon ur de vanliga stråkvägarna i Stockholm, där hon dock vandrade över 40 år, måste hon fråga sig fram. Den största Mälarbåten kunde hon inte skilja från den minsta, det hade jag roligt åt.

Resolut var hon med besked. När hon av maken hörde, om kommissioner, som i årtal hållit på med samma utredning, sade hon:

- " Kunde man inte ta´ och stänga in karlarna i ett rum med alla böcker dom behövde och säga dom: Nu slipper ni inte ut, förr än Ni har betänkandet färdigt!

Att en präst är trött efter sin predikan kunde hon knappt förstå:

- "Jag skulle bara vara så innerligen tacksam, att ha fått sjunga ut med allt det, som jag under veckan gått och tänkt på." sade hon.

Det var nästan besvärligt att göra något inköp åt Mamma, ty hon hade alltid "tänkt sig" saken så el. så, mest praktiskt el. så att det skulle just på det sättet mest glädja den el. den. Och i nio fall av tio blev hon desillusionerad, då den i våran kännedom grövre saken hemkom.

Hennes självständighet visade sig redan vid bosättningen, då hon vägrade att reda bo i Pappas ungarlsvåning (36 Regeringsgatan, nuvarande NK) icke emedan den var för liten, utan därför att den var belägen i samma hus, som svägerskan bebodde, äldsta systemen, som Pappa i allt sedan barndomen brukade rådfråga.

Ännu de senare åren, då benbrottet försvårade gången, ville hon helst slippa en stödjande arm.

Ridåns uppgång hade alltid för Mamma samma tjusning, som då hon var ung flicka – helst såg hon karaktärspjäser. Hon var också en ganska god psykolog, och hade ofta redan vid första anblicken klart sitt omdöme om en människa.

Svenska teaterns storslagna salong, här tecknad vid invigningsföreställningen 1875. T.h. Uppsättningen för "Orfeus" //Wikipedia

Betänker man hennes långa år – ja, kanske årtionden – av en sömnlöshet under förnatten, vidare den glädje ett teaterbesök beredde henne, ja, då måste man säga att hon gick spartanskt sällan på något nöje. Av hänsyn till de religiösa kretsar, inom vilka hon umgicks, gick hon icke på teater mellan

Lennarts födelse och hans första teaterbesök – en tid av cirka tolv år. Själv kunde hon aldrig tro, att teaterbesök voro något "syndigt" i sig själft.

Aldrig ville hon njuta något nöje el. något gott ensam. Slikt kallade hon urlarvigt, "nej", åtminstone en, helst alla familjemedlemmarna skulle vara vid hennes sida – annars

Bilden av min älskade Moder bleve ofullständig, om jag ej nämnde något om hennes livlighet, humor och expressiva uttryckssätt, sådana dessa hennes egenheter tedde sig ännu längre efter det halvsekelgränsen passerats.

Kom hon t.ex. på någon rolig tanke el. menade hon sig ha överbevisat någon klappade hon blixtnabbt tre gånger av förtjusning i händerna. Blev hon indignerad över vad hon läste i tidningen om någon av dagshändelsernas män, genast tog det sig uttryck i kraftiga "knäppar" på vederbörandes porträtt!

Svenska och franska vändningar citerade hon ofta.

- "Tiens!" – "Parole d'honneur!" En snattad kaka, försäkrade hon oss, skulle för henne "smaka som sand i mun".

Alltid sökte hon se sin värld i humorns skimmer. Kom hon försent till spårvagnen, kunde hon halvhögt utbrista:

- "Där gick du, lund!"

Mamma satte värde på skönlitteratur, men hennes verksamhetsiver och livlighet gjorde, att hon endast sällan gav sig tid till annat än tidningens följetong.

Kapitel III

Yttre gärning.

Ej långt före sin död yttrade min Mor något om, att hon ej varit så verksam för det allmänna, som hon velat. Orsaken vore den, att hon för "kusinagets" skull ansåg sig stå i skuldförhållande till sina barn, varför hon helt gett sina krafter åt hemmet. Att den omständigheten att hennes föräldrar voro kusiner liksom hon och hennes make voro det, innebar en försvagande faktor ur ärftlighets synpunkt, detta fick Mamma kunskap om först långt efter äktenskapets ingående. Såsom den överkänsliga samvetsmänniska hon var plågade henne tidtals tanken på "dubbelkusinaget" och detta givetvis absolut oförskyllt.

Emellertid hade ingen ursäkt för den yttre gärningens begränsning tarvats. I beaktande av dels ett stort hushålls skötsel, dels och kvinnans ännu så länge relativt undanskymda plats utom hem och sällskapsliv i hennes krafts dagar, måste min Moders yttre gärning te sig nog så rik.

Hon var medlem av K.F.U.M:s damkommité, Sjömansmissionens bokpåsekommité och hedersledamot i Svenska Diakoni anstalten. Jag vill anföra några för Mor så karaktäristiska uttalanden:

En K.F.U.M:are och ss. sådan bekant till Pappa, hade begärt och erhållit en större summa för utbildning till homeopat. Flera år efter Pappas död föll det ett par finländska läkare in att skoja med någon Stockholms homeopat. Av en händelse kommo de att gå upp i Pappas skyddsling, simulerande krämpor och gjorde sig sedan lustiga över homeopaten X i pressen. Förgäves spanade Mamma i tidningarna att någon K.F.U.M:are skulle taga X i försvar. Efter någon vecka gick Mamma upp till föreningens dåvarande sekreterare, d:r Karl Fries, och sade:

- "Om inte Ni skriver en insändare till X:s försvar, så gör jag det!". Någon dag därefter stod också d:r Fries bemötande i tidningen. Tilläggas bör, att bemälde homeopat var Mamma osympatisk.

Då vid d:r Fries avgång från svenska K.F.U.M. (för att tillträda posten som sekreterare vid internationella K.F.U.M. i Bern) frågan kom upp inom Damkommittén att ge hans engelskfödda fru, Bell Fries, Bibeln med tillägnet på engelska, sade Mamma:

- "Då Belle är svenska och medlem av en svensk förening skall väl denna förening skriva den tilltänkta dedikationen på svenska!".

Mammas varma patriotism, som vid mognare år vände sig från faderns Frankrike till det verkliga fosterlandet, Sverige, kom henne att med liv och lust följa de politiska händelserna. När tullkrigets vågor gingo höga på 90-talet, sade hon:

- "Får jag en flicka skall hon heta Tullia".

Svenska Pansarbåtsföreningen ålade sina medlemmar att under åren 1912-14 offra sammanlagt ett års kommunalskatt. Mamma gjorde detta offer och fick så visa "en kvinna bakom orden".

Till Bondetågsdagen den 6 febr. 1914, skaffade hon sig flaggstång på sin balkong och hon hoppades, att hon skulle lära sig att trivas bättre i "sin norrvåning", då hon ju härefter på märkesdagar skulle få se de kära blågulafärgerna vinka sig till mötes. Ett rum stod bäddat hos oss pyntat och fint för två bondetågsgubbar från Sörmland och en soppkittel över elden ända till midnatt. Att "våra bönder" ej vågade sig upp i "herrskaupvåningen" var sannerligen ej vårt fel

Vid utbrottet av världskriget genomgick Mamma en sjukvårdskurs.

Längre sedan tillbaka än jag kan minnas hade föräldrarna försökt hjälpa en fattig skolpojke med frukostar hos oss. Dessa vackra försök avstannade då Pappa kom på pojken med snatteri. Att våra spårvagnsförare fått halmtofflor utanpå stövlarna i vintertid, lär ha varit resultatet av en föräldrarnas insändare. (Detta var så mycket mer nödvändigt då, då intet skyddsglas tog emot draget.)

Öppen spårvagn 1908 //Wikipedia

Flera fattiga skyddslingar hade hon ju. Då Mamma hösten 1909 flyttade till Kungsholmen fick hon, efter ett modernt system, i egenskap av välsituerad, sig föreslaget av församlingsledningen att vara "skyddsfru" åt fattiga familjer, vilket hon gärna gick in på.

Efter Agnes död ville Mamma alltid på sin lilla älsklings födelsedag, den 8 juli, genom en barnbjudning el. på annat sätt bereda barn glädje.

Samma tendens talar och sitt så varma och välformade språk i följande insändare, som stod att läsa i Stockholms dagblad en tid innan en av de första krigsjularna. Uppsatsen hade till följd, att tidningen flera jular å rad öppnade givande leksaksinsamlingar, vilket i sin tur kom konkurrenten Svenska Dagbladet att årligen starta julinsamlingar i kontanter och natura, till fattiga i första hand stockholmare, insamlingar, som varje år slå föregående års rekord och som synas bli tradition till julglädje åt tusenden. Uppsatsen löd:

Barnglädje till julen.

Hr redaktör!

Att den stundande julen blir en försakelsens och orons tid i många fattiga hem är tyvärr utom allt tvivel. Men det är en tröst att veta, att många flitiga händer äro i rörelse för att i möjligaste mån lindra nöden. Födoämnen och kläder komma helt visst att i stor utsträckning givas som julklapp, och mer än en kommer nog också att vilja glädja barnen med böcker, leksaker och dylikt. Men det skulle kunna bli ännu mera glädje hos de fattiga små, om föräldrar och barn i alla välsituerade hem företog sig att gå igenom barnkammarens leksaksförråd och se efter, om inte ganska mycket däraf utan saknad kunde afvaras af dem, som säkert ha väntat nya leksaker till julen. Och skulle också ett annat ges med en viss uppoffring, så blir nog denna till fullo ersatt, om barnen själva få ge bort det till någon vanlottad liten gosse eller flicka och bliva vittne till hans eller hennes glädje.

Mycket av barnkammarens skatter brukar vara i behov af reparation. Somligt kan nog lagas af händiga familjemedlemmar, men där detta ej går för sig, finns det säkert mången mekaniker, snickare eller sömmerska, som behöver arbete och som kan göra den nödvändiga upprustningen.

På så vis blir det dubbel julglädje – både för de arbetslöse och för de fattiga små.

Skulle vi inte kunna komma överens om att denna jul inte låta några leksaker ligga obegagnade eller undansatta, utan låta dem alla bli ett medel att sprida glädje. Församlingsdiakonissorna kunna säkert ge anvisning på många små barn, som behöfva julglädje.

Moder

Utom sina ganska regelbundna gudstjänstbesök, tog Mamma ej del i församlingslivet.

Kapitel IV.

Husmodern

Den hushållskurs som Mamma genomgick kort före sitt giftermål, måste ha varit nog så instruktiv och före sin tid. Därom vittnar hennes sunda principer i husliga frågor.

Redan kort efter giftermålet strök hon den då så allmänt obligatorisk ansedda frukostbiffen. Höll mycket på frukt, grönsaker och fisk – men insåg väl vegetarianernas överdrifter. På söndagsmorgonen intogs på slaget halv tio en bräddfull karott "vit gröt" (manna- el. risgryns- till skillnad mot vardagens havregrynsgröt).

Den, som då kom försent, möttes av Mammans:

- "Ju senare på dagen, desto urfagrare varelse!"

Alltid rikligt och gott utan kräslighet var det huvudintryck som Mammans mathållning gav. Fruktkorgen påfylldes dagligen och på frukt var Mamma kännare. Hon kom ju från Görvåln med dess herrgårdsträdgård.

Aldrig "rädd för besväret", alltid gästfri berodde det ej på Mamma, att vi hade ganska litet gäster hemma; Pappa tröttades av stora bjudningar, äldste och yngste sonen voro enstöringsnaturer och sonen n:r 2 oföretagsam.

Åren 1898 - 1901 och 1904 - 1910 bestod ju familjen av sju medlemmar och medräknat barnfröken, kokerska och två husor bestod hushållet av elva personer. Herbert Arvid Rydén satt väl i regel en gång i veckan vid vårt bord. 1909 - 1911 var Gustafs läskamrat, Harry Robsahm - Lagervall, ofta med om söndagsmiddagarna, som – ej minst för att glädja Arvid och Harry, - äro minnesvärda.

Elever i Uppsala hushållsskola år 1891. Foto: Heinrich Ost (CC Public Domain)

Gustaf, Daniel och Gerda tillhörde ju dansklubbar, som turvis även gästade oss.

Så sent som 1921 – 23 tillställdes i november månad regelrätta baler för Gerda i vår våning Lill Jansplan 6 3 tr.

Mamma var i sitt esse, då hon fick styra och ställa för någon bjudning "för barnens skull". Och om det blott var någon minsta förevändning, en kamrat till något av barnen på besök t.ex. gärna försvann då Mamma till köket, efter en kort stund återkommande med chokladkarameller, som hon "svängt till med" att "ha som pris när ni spelar".

Mot jungfrurna var hon vänlig men bestämd. Hon hade haft legio av dem, från den alltmer fåtaliga trotjänarinnetypen, hos oss representerad av Hanna Larsson, Lovisa Hult, Olga Sjöberg och Lovisa Johansson, till vår tids hembiträden, som har huvudet fullt av folkets-hus-fraser.

Jungfrurna, utom ovanst. Extrema typer, äro sig ytterligt lika. Två ord kunna de ej säga: "tack!" och "förlåt!". Genomsnitts jungfrun äter aldrig uppvärmd mat el. bröd, som ej är färskt för dagen. Kan hon för skams skull ej genast kasta bort henne misshaglig mat, skjuter hon den långt bort på skafferihyllan, där den får stå, till den möglar och sedan åker den gladeligen i slaskhinken! Mamma fann, att otroligt mycket sparas gm husmoderns dagliga inventering i skafferiet.

Gripande var hennes försök att höja sina tjänarinnor upp till sin sfär. 1917 – 19 hade vi en jungfru, som hette Emma som Mamma vid upprepade tillfällen kom på med oärlighet. Då kallade Mamma en gång in henne och bad, med hennes hand knäppt i sin, att Gud måtte låta Emma bli en bra människa.

Gärna hade Mamma velat ha sina vissa hushållspengar, men härvidlag var Pappa konservativ. Farmor hade av sin make fått pengar "vid behov" och alltså tillägnade han samma system. Den beklagliga följden härav var ju den, att Mamma aldrig lärde sig få ett fast grepp om hushållningen. Vad kunde nu sporra till kalkylering el. kassabokföring, då ingen redovisning tarvades, el. till sparsam omtanke, då man aldrig kunde påvisa:

- "Den summan ha vi sparat i år till följd av den åtgärden".

Nästan alldeles oskolad i allt vad affärer hette stod Mamma alltså då hon 17 december 1910 blev änka. Knappt tre månader härefter blev hon så invalid för en längre tid framåt till följd av sitt lårbensbrott.

Det vittnar om en okuvlig viljekraft hur hon, trots allt detta kunde med en ensam jungfrus hjälp reda upp vårt hushåll, vår 7-rumsvåning från hösten 1914, då den hemmavarande familjen inskränktes till tre medlemmar, men varje lördagsmiddag vara beredd att mottaga sina "uppsalapojkar" och på söndagsmiddagen uppliva gamla minnen genom att se kusin Arvid.

Härtill kom 1 nov. 1916 sockerkort, 15 januari 1917 brödkort och sedan hela raden av livsmedelskort, vilka dels komplicerade och begränsade hushållsuppköpen, dels ålade henne såsom husvärd att av en polisman mottaga och fördela samtliga 64 inom fastigheten boende personernas samtliga kort.

Medan priserna på alla förnödenheter sprungit i höjden, ökades Mors inkomster, hyror och pensioner, dels sent, dels relativt obetydligt. Det var en vacker gärning att utan knot, (Mammans patriotism bestod provet) utan gulaschköpta varor, få allt att räcka så rikligt som det gjorde.

En gång kom hon och ville köpa kaffe på våra kaffekort hos vår specerist. Upplysningen, som hon då fick, att kortens giltighetstid hade utgått, tog hon med största ro. Men en gumma satte sig av förvåning bakom henne:

- "Ursäkta frun, men ja förstår inte, hur en ä skapt, när en kan glömma kaffet!!"

O, vad Mamma länge och väl hade roligt åt den historien. Åter igen hade hennes humor varit framme och förgyllt upp hennes värld.

Detta kapitel blevo ofullständigt, om där ej även omtalades husmodern i betydelsen värdinnan i huset 6 Lill' Jansplan 1911–24. Trots att hon hela tiden hade v.värd, fick hon, ss. den verksamma kvinna hon var, ganska mycket med huset att skaffa. Fick vice värden förhinder hände det mer än en gång (det hade hänt redan på Pappas tid) att Mamma kvitterade de 17 kontrakten. Då en bostadslägenhet hösten omgjordes till bokhandel, genomdrev hon, att ersättning skulle lämnas för de dörrar och kakelugnar som då bortogs. Vid en modernisering av huset sommaren 1915, beredde hon, på förslag av sin yngste son, möjlighet till framtida inredande av hiss i huset åt gatan.

Alldeles oskolad i praktiska ting fick hon så först efter sin halvsekeldag visa, att hon visst icke saknade blick för en del praktiska frågor, som strängt taget falla utom kvinnans intressesfär.

Kapitel V

Makan

En mer ädel och försynt make än dåvarande v. häradshövdingen, sedermera hovrättsrådet Sven Almqvist torde ej ha funnits.

Därför kunde väl ej en högre lycka ha kunnat beskåras patron Björkmans äldsta dotter än den, då hon blev hans maka. På ett lyckligt sätt kompletterade makarna varandra: Han moget övervägande,

erfaren med blid humor; hon livlig, impulsiv, naiv. De möttes i ett innerligt gudsförhållande, i finkänslig takt och verksamhetsiver i det godas tjänst.

Skulle Mamma ha sports om vilket det lyckligaste ögonblicket i hennes liv var, så skulle hon ha svarat:

- "Det, då min älskade make för första gången såg vår förstfödde."

Då hade han knäböjt inför maka och barn och hans vackra djupblå ögon hade strålat av lycka och godhet.

Flera år efter makens bortgång kände hon ett behov av, att ge makens minne en hyllning på samma gång som hon väl hoppades, att en eller annan skulle ha gagn av att läsa om, att ädla andar verkligen verka även i vår tid. Det var då hennes uppsats i en liten veckotidskrift "Hälsning till våra sjuka", kom till.

Den bar överskriften:

"In memorian..."

En Pilgrim gick allfartsvägen fram. Hans hållning var reslig, hans panna så klar och ögonen lyste av mildhet. Vägen var mer en dels brant och stenig. Ofta sågs mannen böja sig ned, helst där vägen smalnade till en stig, för att taga upp de skarpaste stenarna, dem han gömde i en flik av sin kapp. Som han nu gick vägen fram och bördan av de stenar han samlade blev större, började hans steg svikta, och hon som gick närmast efter honom på vägen sade sakta: "Käre, det arbete du åtagit dig är för tungt för dig, se du sviktar därunder! Låt dem, som äro starkare än du, jämna vägen för dem, som komma efter!"

Då log mannen ett svårtytt leende och fortsatte att gå. – Nu måste han dock stanna ibland och liksom hämta andan, ty de stenar, han undanryckte andras sargade fötter, började tynga honom till jorden.

Åter hov hon, som gick honom närmast, upp sin bedjande stämma: "Skona dig!" – Då vände den trötte pilgrimen sig något om mot henne: "Om bördan blir mig för tung, skall jag uppgiva dem" – Så gick en kort tid då plötsligt – ses han falla. - - "Nu krossas han mot stenarna!" viskade den följeslayerska som förut varnade honom.

Men när hon hann fram till pilgrimen, där han låg på vägen, märkte hon, att varje sten han burit nu blivit en den skönaste ros och på dessa vilade han. Just då dalade solen och lyste på jorden, och på en av solstrålarna, som på en skir stig, kom Jesus Kristus sin korsfarare emot, och de båda gingo så in i barmhärtighetens himmel"

Kapitel VI

Modern

Tretakten i Mammans liv var:

Barnatro – livsglädje – moderskärlek

Därför var för henne barnet en Guds gåva, en evighetsvarelse med stora möjligheter och ett oändligt värde, därför gladdes hon åt och med det spirande livet, därför omstrålade hon det med sin rika, varma moderskärlek.

Lennart, Agnes, Gustaf, Daniel, Carl och Gerda

Barn voro Mammans förtjusning, ju mera nyfödda dess bättre: "Om du visste vad du är söt, det är så att jag skulle kunna äta upp dig", kunde hon säga till ett lindebarn. Hon dansade med det på armen:

"Hoppedidå

Mej ska du få

Men – var har du ringen"

Sjög hon då bl.a. i extas. De sista åren sade Mamma mer än en gång:

- "Jag känner, att jag nu är i den åldern då jag borde vara farmor el. mormor. Jag längtar så mycket efter att få gunga ett litet barnbarn på mitt knä!"

Hade hon fått den önskan uppfylld då hade säkert Wirséns ord i dikten "Mormor" kunnat citeras:

"De egna små hon fordom bannat

Till husbehov, när plikten bjöd;

Med hennes barnbarn är det annat,

Hon nämns det inte för sin död"

Ja, vid sidan av den milda, fridälskande maken hade Mamma varit den stränga för "de egna små". Ögonblicklig lydnad var något som Mamma i sin krafts dagar höll styft på. Hennes barn skulle lyda precis bara därför att Mamma ville det! Men alltid sken moderskärleken igenom. Jag minnes den kanske sista gången jag fick stryk, då hon mitt under proceduren försäkrade: "Det svider i fingrarna, men jag måste". Strax efteråt kom Daniel från skolan och jag hörde henne då säga till honom:

- "Carl är särskilt ömtålig nu för att han har fått smäll. Vill du vara särskilt snäll mot honom!"

Mamma följde emellertid med sin tid. De yngsta barnen fingo en mildare fostran. Och de sista åren sade hon, att kroppsaga ej borde användas för äldre barn än 3 åringar. Det har i pressen framhållits, att det efter kriget kommit en ny ung-flicktyp. Lägges härtill, att ålderskillnaden emellan mor och dotter var 40 år, så måste man beundra Mammans förståelse för Gerdas naturellt. Denna förståelse får en helt ny tid förklaras av hennes moderskärlek och glada livslust. Hon blev aldrig gammal. Jag vill hålla före, att ännu någon vecka före hennes död fanns blott två av hennes barn – Gustaf och Gerda som hade lika obrutet levnadsmod som hon, vars valspråk var: "Quand meme".

Mycket tidigt minnes jag hennes berättelse om Mästaren, framsagd då med en tro, som inte lämnade rum för skynten till tvivel. Det första jag minnes hon lärde mig var Jesu – orden på korset: "Sannerligen, sannerligen säger jag dig: Idag skall du vare med mig i Paradiset".

Aldrig försummade hon våra aftonböner, dem hon slutade med orden: "Och låt oss alla en gång, sedan vi uträttat det, vartill Du har ämnat var och en av oss, få komma upp till Din "herrliga himmel", där vi få återse vår älskade lilla Agnes. För Jesu skull. Amen".

Se där praktisk kristendom, upplysande redan barnet klart och tydligt livets mening och mål!

Allt mer kom alltså Mammans uppfostringsmetod att övergå till makens. Den ytterligt långsamt men – i synnerhet efter uppfostrarens död – mest manande metoden: Det goda föredömet. Hur oändligt mycket tålmod och självbehärskning behövs ej för att utöva sådant! Det fodrar ju, att man själv är stadd i ständig tillväxt. Och är därtill föredömet en kristens, så fordras, att ens egen själ ej har något skymmande mellan sig och Gud, utan kontakten med det eviga är levande.

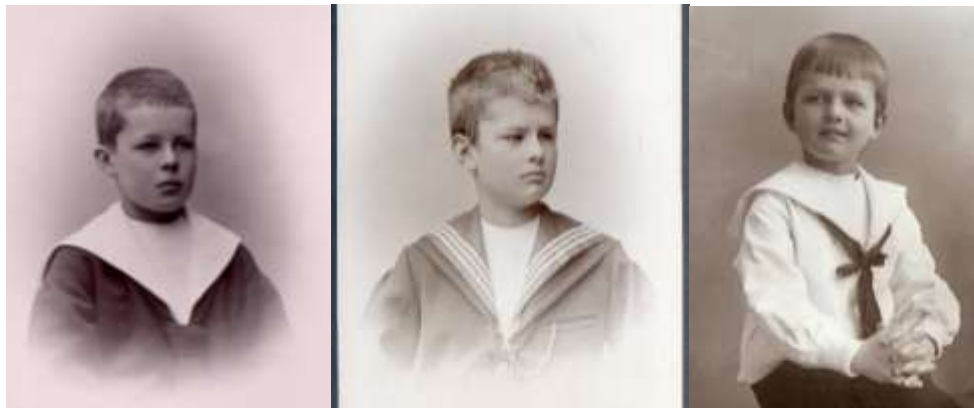
Särskilt vill jag minnas Mamma såsom biktmodern, den där allt kunde anförtros och förlåta. Vilken fond av trösteord hade hon ej!

Plikten slutar med förmågan. Som din dag, så skall din kraft varda. Gud mäter vindens styrka efter fårens klippning. "Vad som är gjort kan inte göras ogjort. Men vi kan bedja om förlåtelse och börja alldeles på nytt i morgon" "Om än edra synder äro röda som blod, vill jag göra dem vita som snö". "Bättre den, som styr sitt sinne, än den, som intager en stod. Det är värst för dem, som är stygg"

Under hundrade sömnlösa nätter hade hon lärt värdesätta sin Bibel. Hon påvisade, att då man tröttnat på de rent religiösa partierna däri, kan man läsa Ordspråksboken och kommer då att häpna över dess vishet och allmängiltighet.

- "Jag tycker inte om Koranen", brukade hon säga, "men ett ord där är verkligen vackert: "Gud ser den svarta myran på den svarta stenen i den svarta skogen!"

Mamma kunde berätta om hur arbetsamt det var för henne och hennes Olga, i synnerhet då läsåren började. T.ex. när de tre äldsta gingo i Brummerska skolan, och de minsta pojkarna voro under skolåldern. Sedan barnen voro lagda var det att se till sjömanskrågarna, ta ur fläckarna på sjömanskläderna, sätta tyg om alla skolböckerna och klistra etiketter med namn på boken, barnet, skolan, klassen.

Jag har t.o.m. sett tyg om vanliga blå skrivböcker, så det var väl under "Brummers" allra strängaste tid, som skolan dekreterade, att även skrivböckerna skulle vara klädda!

Sina i ungdomen förvärvade kunskaper i engelska och franska ställde Mamma helt till barnens tjänst. Jag vill låta det vara osagt om jag nått ens till realskoleexamen utan den moderliga läxhjälpen.

Även min kusin "Herb. Arv. Rydén" anlidade denna läxhjälp ända upp i studenten om ej så regelbundet som vi.

Mamma tog sig särskilt an systersonen efter Moster Thyras andra bröllop anno 1912. Hon skaffade honom bra inackordering och genom henne gick pengarna som Arvid behövde.

RYDEN, ARVID HERBERT, född 15/9 1897 i Skärstad, Jk. I. Studentex. i Stockholm 16, teol. fil. ex. 19, teol. kand. 24, prakt. teol. ex. 24, prästvigd för Härnösands stift 24. Kyrkoadj. i Östersund 24, komm. i Möja 29, t. f. pastor och förste lärare vid centralfängelset i Härnösand 32.

Vid ett besök hos d:r Hedenius, tillråddes hon att fara bort och vila sig.

- "Då ber jag att få citera skaldens ord," sade Mamma:
- "Och fördes jag att bo
- Bland guldmoln i det blå
- Till detta arma land ändå
- Min längtan skulle stå!"

Men hennes modershjärta klappade för och vädjade till barnet hos envar i hennes omgivning i överensstämmelse med den vackra dikten "Det gäller!"

"Det gäller att giva sitt hjärtas guld

Och strö det över världen."

Kapitel VII

Inför Döden.

Långt hemifrån, i Wiesbaden, hade min morfar fått sluta sitt liv; för mormor hade döden kommit såsom befriaren. Därav kom det sig att Mamma först i augusti och september 1901, vid liten Agnes dödsbädd, fick på tyngsta allvar möta Döden.

Då sade Agnes till sin Mor:

- "Agnes vill inte fara ensam i en stor vagn. Agnes vill fara med samma vagn som Pappa och Mamma".

(Detta sade den finkänsliga lilla flickan vänd mot väggen för att ej förråda sin sinnesrörelse. Endast på detta sätt antydde hon nämligen om, att hon förstod, att hon skulle dö.) Mamma förstod genast, att Agnes menade, att hon ej vill att hennes stoft skulle forslas på en likvagn, utan att den skulle föras på en särskilt konstruerad hyrvagn, som har plats för ett mycket litet, barns kista mellan kuskbocken och kupén.

Mamma misstänkte att detta var ogenomförbart och, som hon ville trösta utan att i någon mån kringgå sanningen, svarade hon:

- "Agnes, när du lägger bort en gammal klädning, inte bryr Du Dig om vad vi sedan göra av den?"

Då kom ett skimmer över det tärda ansiktet och så hade denna svåra fråga tillfyllest besvarats för lilla Agnes.

Detta tankens bestämda åtskiljande mellan hopp och själ hade Mamma och jag gemensamt.

- "Vi tänker så lika", sa hon ännu på sitt yttersta.

Karaktäristiskt för Mammans plikt känsla och moderskärlek är hennes yttrande:

- "Den närmaste tiden efter lilla "Anas" död kunde jag inte gå tvärs över ett golv, utan måste följa väggarna. Och det var en tröst, att jag så hade tagit ut mina krafter"

Härnäst Mamma ställdes inför Döden var nio år senare, i december 1910 vid Makens död. Nu ställdes hon blott inför ett fullbordat faktum.

De följande dagarna kunde Mamma knappt förtära någonting. Hon var ståtlig då hon stod "i sorgdoks majestät" på gravkullen och tog alla i hand.

Hösten 1913 fick hon så hjälpa sin gamle morbror Carl Cronhielm över det svåraste. Han hade fått någon blodutgjutning i hjärnan, så att han förlorat tal och delvis rörelseförmågan.

Mamma tyckte det var "herligt" att så få gå upp i omsorgen om den döende, att hon glömde sina måltidstimmar. Hon såg till, att den gamle fick hennes eget lifselexir: frisk luft. Hon läste "Fader vår" för sin morbror.

Hur hade ej den gamle välsignat Mammans insats i hans sista och svåraste stunder, om han hade kunnat tala! I några verser har Mamma tolkat vad hon kände vid detta tillfälle.

Carl var gift med Annas moster Aline f. Björkenheim

Sannolikt var det sedan 1912 som hon själv kände, att hon "tog törn mot evighetens strand" men hann bedja:

- "Låt mig få vara kvar hos barnen!"

D:r Arnoldsson hade opererat henne för tonsillerna, men märkte ej att han tillika avskurit 4 artärer. En döv sköterskelev hade satts att passa den nyopererade:

- "Det blöder!" Svar: -"Lite vatten. Jaha"

När så doktorn kom åter var det att gapa, svälja blod och andas, allt medan doktorn hade hela handen inne i mun för att en efter en sätta fast 4 klämmor om artärerna. Mammans enda tanke var: "För barnens skull!"

Om denna halsoperation visste vi ej på förhand att den skulle bli livsfarlig. Detta var däremot fallet med operationen den 1 sept. 1919, då gallblåsan skulle avlägsnas.

Hur väl minnes jag inte morgonen den dagen. Jag kom in till Mamma och tyckte att Mamma inte var nog "högtidlig". Men så vid frukostbordet blev jag djupt gripen. Mamma talade om mödrar med yngre barn än hennes, som nyligen gott bort, en tant Ebba Björkman, en tant Salome.

- "Ingen är outhärlig" slutade hon helt lugn. Jag hade velat visa henne min beundran för detta tillkämpade lugn, men Gerda hindrade mig, genom att säga att "Mamma får inte tala så hemskt"

Gustaf var i staden. (På genomresa från Robsahmska bröllopet). Han följde vinkande båren, då den rullades till operationssalen.

Då Mamma kom in, märkte hon att läkare och systrar skämtat, men nu skyndade påtaga lämpligt allvarliga miner. Men Mamma hade velat visa, att hon mycket väl hade kunnat skämta även då. Hon hade på läpparna:

- "Jag tror jag har kommit fel. Jag tror jag kommit till kungens kök, Ni (till läkaren) är kocken, Ni (till systrarna) är köksorna och jag är steken!"

Emellertid kom hon sig ej för att säga det, men Mamma berättade att hon fick bita sig i läpparna för att ej skratta åt det själv. Detta visar, hur humorn fick hjälpa henne ej minst i som mest kritiska stunder.

Långsamt vaknade hon upp i det skumma, blopydda rummet. Stötvis, ännu halft i narkos kommo orden:

- "Det -- var -- inga -- stenar --. Jag har tänkt på Efata – men ännu inte kommit till något -- resultat"

Det första gällde att hon trodde hela operationen förfelad, därför att hon i narkosen hört någon säga, att det fanns ej några stenar. I själva verket torde denna operation förlängt hennes liv 4 ½ år. Det var nämligen hög tid att gallblåsan borttogs, när den befann sig i upplösning.

Den andra meningen rörde Gustafs predikotext för den följande söndagen, som Modershjärtat även denna gång ville hjälpa sin unge prästman med. Det vittnar om en gudaboren moderskärlek, att Mamma även i detta tillstånd sökte hjälpa barnen.

Jag minnes hur hon strålade av glädje första gången hon fick sitta uppe. Självt hade jag så svårt att tro på tillfrisknande. D:r Rissler ordinerade yttersta försiktighet samt observation av en yngre läkare. Men Mamma "avpolletterade" snart nog denne och länge dröjde det ej, förrän hon gick i sina torguppköp med massor av paketer. Ja, hushållsbestyren voro henne så kära, att hon omedelbart efter en åderlåtning – hon hade funnit det välgörande att slå åder hos en fältskär – kunde hon gå direkt och torga!

Endast den noggranne iakttagaren kunde förmärka någon skillnad på Mamma före och efter den genomgripande operationen. Denna skillnad visade sig i tre punkter: ej fullt så glatt sätt, dödsaningar samt än större andlig mognad.

Då Lennart år 1921 hemförde en fästmö, som hade särskilda förutsättningar att värdesätta hans naturell och lämpa sig efter den samma, visade sig sålunda Mamma ej fullt så glad, som man hade kunnat vänta. (Men så var Lennart en egendomlig fästman, som kom med en mängd förmaningar till Modern i samma brev som han omtalade sin förlovning.)

Julen 1922 fick jag en äkta pälsmössa av henne ("för att Carl måste kosta på, om han ska vara fin; men Daniel, klä honom i en säck och han för sig som en prins!")

I febr. 1923 valde Mamma, sin vana trogen, ut kostymtyg åt mig. Vid båda dessa tillfällen lät hon undslippa sig:

- "Det här skall påminna om lilla modern, sedan hon gått bort"

Alltid hade Mamma varit övertygad om, att hon inte skulle bli gammal. Men nu hette det mera bestämt:

- "Jag blir inte sextio år"

Av den nedärvda stoltheten hade under de senare åren återstått nästan uteslutande rent formella kännetecken. Så upphörde hon aldrig att tilltala sin tjänarinna med "Hon" – "Men jag menar ju inget ont därmed", sade hon till mig. Och på tal om hur gripande "Det gamla spelet om Envar" var, sade hon: "Ja jag såg en kvinna ur medelklassen gråta".

Nu fick ödmjukheten allt större rum hos henne. Allt oftare hördes hennes:

- "Förlåt för allt, som jag inte har varit!"

I ett hem där, där både mor och barn hade dåliga nerver, förekom ju tusen konflikthanledningar. Man måste beundra Mammans sätt att alltid visa ett glatt ansikte och söka bemästra sina nerver, ett kraftprov, vartill hon fick kraft ovanifrån.

Sista året började jag läsa högt för Modern ur kyrkoherde Th. Bergströms bok: "När livets förlåt rämnat". Vi hunno blott börja ty dels erbjöds tillfälle blott var fjortonde dag, då jag kom på besök från Nynäshamn, dels är förord samt inledande kapitel mycket omständiga, dels ville det mycket till innan Mamma gav sig ro att höra på:

Först skulle jag hämta ett handarbete åt Mamma, sedan skulle jag knacka på Gerdas dörr och fråga, om inte Gerda ville vara med. (I så fall skulle ju något helt annat ha lästs) Som jag i 99

fall på 100 fick nej av Gerda, fick jag återvända för att öppna den dörr som utom Gerdas egen, skiljde henne från salongen för att om hon tittade ut, Gerda inte skulle känna sig utestängd ur familjekretsen.

När jag hunnit så långt och läst en liten stund, kunde Mamma spritta till: - "Tiens, nu måste jag ringa upp Gustaf".

Efter telefonbeställningen hann jag läsa ett litet tag igen, tvärt avbruten av interurbansignalerna. Då fick Mamma en sådan fart, att hon glömde allt annat, så att när hon rusade till telefon "dansade" diverse sybehör el. hushållskassans till redovisning framlagda slantar "i backen".

Hade vi hunnit igenom boken, hade det förvisso glatt Mamma att på de väsentligaste punkter i ämnet få konstatera överensstämmelse i sin egen och kh. Bergströms tro.

Ingen av dem ville veta av ett evigt pinorum. Kyrkoherden tänkte sig de totalt obotfärdigas "borteliminering", Mamma hyste förhoppningen att alla skulle komma rätt till slut. Båda ville tänka sig verksamhet också i den högre världen.

Till Mor! Den 5 nov. 1923

Jag ville spinna Dig silkes-schal
av tacksamma tankars tyg,
ty icke i verk och icke i tal
jag gett Dig Ditt höga betyg
Jag ser hur den stiger
Din luttrade själ –
Men jag endast tiger
och ställer till gräl
Min vers, var mer värdig än jag!
Måla milt mötet med Mor på helig dag
i Himmel av harmoni.
Ja, sia om salighetstid,
då själen från fjättrar fri
efter mödosam jordestråt

helt stilla, högtidlig och blid
kan tolka sitt "tack" och "förlåt"!

Omgående svarade Mamma (6 november 1923)

Nyss flaggan jag hissat för kungstor Kung
Min själ var ung –
Den lystes af stora bedrifter (Den häfderna tecknat i skrifter)

"Till Din äro, O Herre" så ropade han
Der han förde de sina eldigt fram
Främst i ledet, der plikten kallat.

"Till Din äro, Herre" har eko än
Hos svenska qvinnor och svenske män
"En liten hop" – dess värre

Det röda korset lyser dem än –
Nu på fredlig stråt till fallne män
Och skövlade hem de styra.

Och svensk är den Furste, som leder idag
Den räddande skaran – vår Gud till behag
Att lisa och trösta de arma.

Så jag tänkte – då välkänt ljud
Mig nådde – vid dörren välkommet bud
Från sonen – den fjerde jag tänkte.

"Min gosse!" – jag sade när rörd jag såg
Hvad kärlek, hvad ömhet styrt Din håg,
När när raderna Dina växte –

Min gosse, - Du står ej på bloddränkt mark

Der kulorna kvina och svida

Du är dock i ledet: Du växer dig stark

Din kamp heter: tåligt förbida

Ditt svärd det kräver, som förr sin man

Att mörkrens härar betvinga

I samma tro, Du segrar som Han,

Ty tro: det är kraftens vingar!

Och strålar ej stigen av solens glans

Och får än i dälдер Du dröja

Så gläds, den vägen var också Hans

Hvars lof nu himlarna höja.

Det är icke sagt att disig tid

Dig städse skall följa i spåren

Till glädje, ja, fröjd, kan bytas Din strid.

Det bästa kan komma med åren!

Ma

Vad jag genom dessa båda citat velat få fram är i första hand detta:

- 1) Redan i månader innan hennes bortgång märktes hos Mamma något helgat. Orden "Jag ser hur den stiger Din luttrade själ" uttryckte exakt, vad jag då kände för henne.
- 2) Ännu någon månad före sin död kunde Ma betyga: - "Min själ var ung-" Ja, lilla Mor den förblev alltid sig lik! Och den var så stark, att den predikade om "andens seger över materiella, då den så kunde genomstråla och behärska en skröplig kropp, att även denna under stundom syntes ungdomlig.

Med undantag för någon slags fruktansvärd "frossa", som efter svåra frysningar med 36° tvärt höjde temperaturen till inemot 40°, en sjukdom som dess bättre snart var övervunnen, hade Ma ej varit sängliggande under år 1923 (annat än möjligen för någon förkylning.)

I mitten av december voro Mamma, Lennart och Hanna, Gerda och jag med om Ebba-Lisa Åkerhielms bröllop i Clara kyrka. Den julen var jag "familjens ombud" hos Gustaf i Grythytted.

Till julen 1923 hade Ma hjälpt mig med rikliga livsmedelsändningar till två tyska familjer. – Till nyåret skrev Ma så älskvärt uppmuntrande. Bl.a. citerade hon bibelordet: "Unga män kunna uppgivas och tröttna, men de, som vänta efter Herren, de får ny kraft".

Näst sista lördagen i januari 1924 sågo vi, Mamma, Gerda och jag, "Sten Stensson Sten från Eslöf" på Blanche-teatern. Mamma brukade ju "fêtera Carl" med något nöje på hans Stockholmslördagskvällar. Jag minnes att jag blev otålig, då jag efter föreställningen fick vänta med famnen full av ytterkläder. Jag minnes, hur milt och behärskat Ma då visade mig tillrätta. –"Att ta´med en så´n bagatell!" hör jag någon utbrista: "Förlåt, men livet är en väldig mosaikinläggning av varandra fogade bagateller." Den, som är trogen i det minsta.

Då jag efter en vecka återsåg Ma, hade hon förändrats mer än på år förut. Hyn hade gulnat, handlederna smalnat och håret vid tinningen vitnat på en vecka!

Jag kunde ej återhålla mina iakttagelser.

- "Det är nog ej sjukdomen", sade Mamma, "utan det är det att jag har undrat: Vad menar Gud härmed? Är det döden"

Någon dag senare fördes Ma till Sabbatsberg för att åter komma under d:r Risslers observation, ev. opereras. Det var den 5 februari.

En mängd röntgenplåtar togs och gåvo vid handen, att intet fanns att operera bort. Som allmäntillståndet skenbart var gott, lovade d:r Rissler att Ma snart skulle få komma hem.

- "Det ska bli intressant att se, hur Daniel skött hushållet!" sa då Mamma med humoristisk glimt i ögat.

Men strax därefter kom det:

- "Men jag orkar inte flytta nu, jag är så trött"

Emellertid ordinerades hon varma bad samt att sitta uppe påklädd. Då detta visade sig stört omöjligt, enär krafterna sveko, torde Ma ha fått klart för sig. Att det var Döden som väntade.

Detta hade jag också klart för mig, vilket framgår av följande brev, dagtecknat den 7. Febr., vari jag endast uttrycker en önskan, att den återstående lidandestiden måtte bli kort:

Till Mor!

Du varma, lidande hjärta!

Du Mor och Du Hjältsjäls!

Hur länge luttrad i smärta

Skall prövas Din älskade själ?

Du barnsligt vissa, beprövade Kristus-tro!

Du glada solsken, Du levnadsmod!
Se, över djupen Gud slår i sin kärlek bro
För älskad Moder, för Pilgrim god.

Nyss "syster" bragte "- en särskild hälsning till barnet i Någontinghamn"*)

Till tår jag rördes; ber för Din frälsning

Och sluter tacksamt Dig Mor i famn.

*) Sjuksköterskan System hade fått i uppdrag att då Daniel ringde hälsa till alla barnen särskilt till ett som bor på en plats vars namn sjuksystemen glömt men som slutade på hamn.

Några utdrag ur Mammas sista brev:

22.1.24 *Kära Carl!*

Vi äro alla glada öfver att Gustaf slapp missräkningen att bliva förbigången, och hade så stor röstövertikt. Jag gömmer åt Dig ett urklipp med foto och data af honom. - - -

Jag är feberfri; det var ej influensa utan bara "walking njure" el. snarlikt.

Välkommen hit när Du kan utan minsta olägenhet! Jag ser för mig Din vackra blick och manliga skick, när vi afhandlade djupare saker²) Syskonen helsa

Ma

29.1 *Kära Carl*

Daniel ville sända af ett par rader till Dig med uppmaning att skrifa el. telefonera om mitt befinnande till Gustaf.

Jag är bättre, temp 37° mot 37,8 alla andra kvällar. Har intet ont. Läkarna tro det är helt tillfälligt, därför tycker jag det är högst onödigt störa honom dessa sista veckan i Grythyttan. - -

Gud är god. Han gör säkert att vi träffas glada och krya härnäst. Det "värsta" som kunde hända, vore om prof. Hedenius ville ha mig några dagar på sjukhuset för magpumpning, men det voro ju bara litet tråkigt och dubbelt roligt att få komma hem. Jag har nu blivit feberfri, sedan jag träffade honom i middags och då torkar nog även den lilla försiktighetsåtgärden med sjukhuset in. Gud signe Dig! Tack för senast och välkommen hit, när det lämpar sig för Dig.

Gud är god!

Din egen Ma

Onsdag morgon

Känner mig fortfarande kryare. Tror på snart tillfrisknande. Skulle dom vilja ha mig på sjukhuset några dar, så är det bara onödig försiktighet, men jag får väl gör åt. Glad! Ma

5.II. *Käraste min Carl!*

Jag far nu till sjukhuset med gott courage, Gud är med oss och Han har oss i sin allsmågtiga hand. Gustaf kommer i morgon och så äro vi tillsammans här lördag och söndag. Säkert får Du komma alla söndagar, om du förklarar förhållandet för V.D. Jag vet ej, om jag stannar en eller par veckor på Sabbatsberg.

I ären alla skrivna i mitt hjerta. Lennart med som sänt en vänlig hälsning.

Gud med oss

Din egen

Ma

12.2 *Kära Carl!*

Som du hör genom syskonen är d:r Rissler nöjd. Väntar bara att min mage skall bliva mindre hård för att sända hem mig, men det dröjer kanske veckan ut. Jag har det bra. Sofver utan sömnmedel och har ej ondt. Neka Dig ej den förströelse Nynäshamn kan bjuda på.

Här lär enl. hfvad faster Li talade om idag, influensa gå mycket och grundligt. Gud skydde Er alla och det gör Han; läs Dav. 91 psalm; förresten känner Du det ändå, detta att vi hvilat under Guds beskärm.

Nu måste jag sluta. Tusen helsn.

Ma

Sabbatsbergssjukhus Dalagatan //Stockholmskällan

15.2 *"Kära min Carl! Jag måste sända dig några rader till tack för brevet idag".* (Därefter beröres en konflikt mellan mig och min chef, direktör Bergdner. Sannolikt i förtrytelsen över att jag ej, såsom ställts i utsikt på nyåret 1924, efter 3 ½ års tjänst, ha blivit ordinarie, hade jag skrivit ett brev av olämplig form och sannolikt även innehåll. Det hade varit Moderns sista kraftprov att i januari få mig att framföra mina ursäkter härför till V.D.)

Välkommen om söndag. Hoppas vara uppe då, men magen är bra trind^x ännu, annars ligger jag uppe, sofver gott och är glad.

Försök vara tyst och tålig och bida Guds tid. Lennart och Hanna hos mig idag, rörande hjärtvänliga.

Din egen Ma"

**) Obs! Det skämtsamma uttrycket. Leverinflammationen åstadkom en stor ansvällning.*

Detta brev, visserligen skrivet med blyerts, men med det så karaktäristiska sättet att genom rader på tvären till det yttersta nyttja utrymmet på kortbrevet, blev det sista i den långa kedjan av kärleksfyllda, omsorgsrika, uppbyggliga el. i varje fall uppmuntrande brev.

Mamma fick rätt däri, att det blev möjligt för mig att komma till Sthlm var söndag, under den sjukdom som blev hennes sista.

Då jag kom på lördagen den 16, fann jag Ma nästan som vanligt. På söndagen, sedan jag hört komminister Bratt i S:a Clara ville Ma att jag skulle återge något av predikan. Sedan bad hon om "förlåtelse" för att hon ville höra läsas dagens följetong i Sthlms Dagblad. I den mån så behövdes förklarade hon sammanhanget för mig.

När så på söndagskvällen syster ville "titta ut" de besökande, bad Ma:

- "Syster, låt mig nu få säga adjö åt min pojke riktigt nu, för nu dröjer det ända till nästa lördag innan jag ser honom härnäst"

Ack, min lilla Mamma, "härnäst" skulle bli hinsides graven. Ty då jag lördagen den 23 återkom hade morfinen, som Ma under veckan (och sedan även de återstående dagarna) varje kväll fått för att kunna sova, verkat att Ma icke mer var vid alldeles full sans. Hon kände ju igen mig, men hade tydligen ingen förnimmelse av att jag varit borta. Det jag berättade om tågets snöhinder uppfattade hon intet av.

Då d:r Rissler gick rond på söndagsmorgonen svarade han tillfrågad om Mas tillstånd:

- "Ja, nog lider det – men oroa inte den son, som inte är i Sthlm. Det är för tidigt att slå larm nu."

Daniel meddelade Gustaf detta, och Gustaf, som ju hade mycket att bestyra vid sin flyttning från Grythytted, skulle komma till Sthlm måndag e.m. – Vid kvällsronden ändrade sig doktorn. Han bad Daniel telegrafera Gustaf. Denne satt redan samma kväll på tåget och efter en besvärlig resa var han i Sthlm måndag morgon. Strax innan Gustaf kom, hade Ma en sådan andnöd, att vi frågade oss, om Gustaf skulle hinna fram. Denna gick emellertid över och på e.m. kunde Ma, med systemen Elin på ena sidan och mig på andra sidan sängen, mottaga nattvarden ur sin prästerlige sons hand.

Så tog Modern avsked av sina barn, men då Gerda var den första som kom fram, sade hon:

- "Ordning ska det vara." – Detta yttrande i denna djupt beklämmande stund visade, att Ma ej var vid full sans. Ma omfamnade med darrande händer oss alla.

På måndag kväll levde Ma upp:

- "Jag vill ha mat. Får jag det?" – sade hon som ett gott barn. Ovh systrarna skyndade laga välling på grädde. När detta kom, sökte jag skämta:
- Nu ska Ma inte göra som killingen, som brände sig på vällingen" Och genast svarade Ma:
- "Katten och killingen de slogs om vällingen, aj,aj, sa katten som brände sig på vällingen"

In i det sista kunde Ma alltså skämta. – "Jag kan inte förstå hur man kan leva, om man inte har humor till hjälp" – hade hon ju brukat säga.

Det blev naturligtvis bara några skedblad välling, som Ma fick ned och då hon sedan bad om kaffe var en halv tesked nog för att hon skulle få avsmak även härför. Sedan åt Ma intet mer.

Mostrarna och jag voro på sjukhuset den natten. Sent på kvällen blev Ma åter livlig. Hon ville att både moster Elin och jag skulle upprepa hennes: "Stor frid – grande paix, stor frid – grande paix".

Vid ett annat tillfälle gjorde Ma en bugning för moster Elin:

- "Madame, vous et semblez tellement à ma souer"

De återstående dagarna, tisdag-fredag, låg Ma sanslös ur vilket tillstånd Ma endast glimtvis vaknade upp. Men det var vackra, trosstärkande glimtar!

I min dagbok skrev jag den 5 mars (dagen innan begravningen):

"Min älskade Moder blev hädankallad den 29 febr. 1924 kl. 4.10 e.m. Varför är jag redan så lugn?

Beror det på min livsåskådning, att jag endast avundas de saligen hädansovne, men ej någon levande? Eller har hon själv med sitt ord – "inte ledsen!" – förtagit tomrummets hemskhet. Jag vill vörda den i allt uppoffrande Modern, men kan ej sörja.

Hon var störst i sina svåra stunder, ansikte mot ansikte med lidande och död. Hennes mod och hennes kristna tro bestodo provet. Slutet blev en hjältes död.

Ord sådana som – "Lyckligt i hamn" – "stor frid" – "le Sauveur vient" – "pappa kommer" – (till Daniel:) – "Är du rädd (för döden)? – Jag är inte rädd ett dugg!" – (och till mig) – "Jag vet, att du kommer att gå din raka väg fram genom livet" –

Ord uttalade kort före dödsstunden, dessa ord äro ljusa att minnas."

D:r Rissler hade kunnat förutsäga, att slutet skulle komma utan svåra smärtor. – "Vad hon skall lida, det har hon fått lida förut." Redan på torsdagen sade doktorn att själen redan lämnat kroppen. – "Hon själv är inte här, det är bara kroppen som arbetar."

När alltså på fredag f.m. en oerhörd klåda uppstod, då gallan gick i blodet, nåddes Ma knappt av detta lidande.

Vid dödsögonblicket var utom system, endast de tre yngre sönerna inne. Omedelbart efter dödsfallet läste jag sakta:

Var finns en kärlek, som in i döden

står oförändrad i alla öden

som, likt Guds änglar oss övervakar,
som fordrar intet men allt försakar?
På denna jorden finns endast en
en Moders kärlek är den allén”

Enligt Mammas önskan försig-gick jordfästningen i Solna stämmingsrika gamla tempel. Gustaf hade fått sin vän, pastor Lund, att sjunga, före akten ”Hur ljuft det är att komma” och ”Den store vide Flok” efter densamma. Komminister Bratt läste lovsången över kärleken i Korintierbrevets 13 kapitel och sjöng begravningsmässan.

Det var en av de mest stämmingsfulla stunderna i mitt liv, då jag vid min Moster Elins arm skred över den nyfallna snön vid solnaklockornas dån över Solna kyrkogård och redan utom kyrkporten möttes av orgelns sköna ljud: Chopins sorgmarsch.

Vid graven sjöngs endast 45:8, samma psalmvers, som vid Pappas begravning, den 22 december 1910, hade sjungits. Av pietet för Mammas upprepade gånger uttalade önskan att ”- icke ett ord, icke ett ord-” skulle få yttras vid graven, förekom intet mer. (Kanske bör man låta anhöriga ordna som de bäst finna i detta stycke, ty ordlös sorg är icke det lättaste.)

”Den vita snön och de röda rosorna: de frälstas skinande silke vunnet genom Kristi utgjutna blod – det är det förblivande minnet jag äger av vår älskades sista stunder – hennes vigning till gravens ro – i detta äga vi allt” skrev Moster Elin några dagar senare till mig.

Kistan var nämligen endast dekorerad med ett kors av röda rosor från barnen. F.ö. endast kransar från de allra närmaste samt från K.F.U.M:s damkommitté. DE övriga hade tecknat bidrag till Blomsterfonden: - ”Inte vill jag ha blommor, när inte Pappa hade det!” – hade Ma sagt en gång.

Hur väl hade ej Wirséns ord passat att läsa vid graven:

Ej är det lidandet, jag prisar,	Och kommer regnbågsglans åstad
Men luttringen, som kom därav,	Din fröjd i själva smärtan strålar
Och detta tålamod, som visar	Som daggen på cypressens blad.
Att kvalet blivit pilgrimsstav.	
Jag prisar ej de mörka schakten	Som hyacint det rika snillet
Men ädel malm, som bröts därur,	I mörka källan ”drivet” blev
Jag känner djupt den stilla makten	Så svart som natten är sigillet
Hos en av anden styrd natur.	På Ditt ej brutna sällhetsbrev.
	Men när det bryts en gång Du finner
Din bild mig tyckes genomskimrad	Din gåta lösas helt därmed;
Av något överjordiskt hopp	Dess skrift i ljusbokstäver brinner
Och på en bra av smärtor timrad,	”Ur natt till dag, ur strid till frid!”
Du går mot glädjens himlar opp;	
Ja, glädjen själv Ditt sorgmoln målar	Den grotta blev för Dig ej sorgen

Där eremiten vistas gömd.
Den blev för Dig ej öde borgen
Där stegen hjälte lever gömd.
Den blev en utsiktshöjd. Du fördes
från bergterass till bergterass.
Den blev en skola. Du förhördes

I stränga prov från klass till klass.

Den blev till sist en stilla kyrka
Med korsprytt torn, med fridfullt kor
Med pelare av ödmjuk styrka
Och Gud där visserligen bor!

Epilog

Carl fick aldrig någon "Käresta" och heller inga egna barn. Han fick istället en speciell relation till sin bror Gustafs barn, vilka han älskade, beskyddade och försökte "allmänbildade". Han tog den rollen på stort allvar då hans bror Gustaf dog lika hastigt som deras far Sven gjort, vid 55 års ålder.

Nedan:

Korten tagna i Gunnilbo prästgård där Carls bror Gustaf var kyrkoherde och där Carl ofta var på besök hos brorsdöttrarna Christina, Birgitta, Barbro och Inger.

Att få läsa Carls berättelser har gett mig en ny, varm bild av "farbror Carle" och av morfars uppväxt.

// Christina Iderbring

